

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA W RAMACH EUROPEJSKICH PROGRAMÓW EDUKACYJNYCH

Raport przeglądkowy 1998-2010

20 lat dobrego
sąsiedztwa
Jahre gute Nachbarschaft
www.de-pl.info

Raport sporządzony przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji
na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej

Warszawa 2011

Redakcja **Tadeusz Wojciechowski**

Opracowania i analiza danych zespoły programów:

Uczenie się przez całe życie

Comenius	Aleksandra Długosz, Liliana Budkowska, Agnieszka Fijałkowska, Michał Wodzisławski
e-Twinning	Agnieszka Gierzyńska-Kierwińska, Paweł Czapliński
Erasmus	Małgorzata Członkowska-Naumiuk
Leonardo da Vinci	Izabela Laskowska, Marcin Niewiadomski, Michał Łużak
Grundtvig	Alina Respondek, Michał Chodniewicz
Wizyty Studyjne	Katrzyna Rzepka
European Language Label	Małgorzata Janaszek
<i>Młodzież w działaniu</i>	
Młodzież w działaniu	Adam Michalak

Przygotowanie danych źródłowych

z baz Soclink, SL2007, LLPLink **Wanda Burdecka**

Soclink - baza monitorująca implementację programu Socrates

SL2007 - baza pierwszej edycji programu "Uczenie się przez całe życie"

LLPLink - baza do obsługi programu "Uczenie się przez całe życie", lata 2008-2013

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

WSPÓLPRACA POLSKI I NIEMIEC W RAMACH PROGRAMÓW EDUKACYJNYCH UNII EUROPEJSKIEJ

Socrates, Leonardo da Vinci, Uczenie się przez całe życie, Młodzież dla Europy, Młodzież, Młodzież w działaniu

Raport przeglądkowy 1998-2010

Spis treści

Wprowadzenie	4
Programy Socrates, Leonardo da Vinci i Uczenie się przez całe życie	
COMENIUS	5
e-TWINNING	14
ERASMUS	20
LEONARDO DA VINCI	34
GRUNDTVIG	62
WIZYTY STUDYJNE	74
EUROPEAN LANGUAGE LABEL	78
Programy Młodzież dla Europy, MŁODZIEŻ, Młodzież w działaniu	
MŁODZIEŻ W DZIAŁANIU	83
Podsumowanie	94

Wprowadzenie

W czerwcu 2011 roku mija 20 lat od podpisania Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. W 2011 roku mija również 13 lat od przystąpienia Polski do programów edukacyjnych Unii Europejskiej – *Socrates* i *Leonardo da Vinci (LdV)*, *MŁODZIEŻ* oraz ich kontynuacji w programach *Uczenie się przez całe życie* i *Młodzież w działaniu*.

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji prezentuje raport przeglądowy dotyczący współpracy Polski i Niemiec w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej: *Socrates*, *Leonardo da Vinci*, *Uczenie się przez całe życie*, *Młodzież dla Europy*, *MŁODZIEŻ*, *Młodzież w działaniu* w okresie 1998–2010. Z perspektywy tych lat widać znaczenie tych programów dla polskiego systemu oświatowego w zakresie współpracy europejskiej. Różnorodność akcji w poszczególnych programach prezentuje pełne możliwości działania. Współpraca była możliwa poprzez realizację wspólnych projektów, mobilności indywidualnych i grupowych, sieci współpracy i innych inicjatyw edukacyjnych.

Istotnymi cechami projektów programów edukacyjnych Unii Europejskiej są: interdyscyplinarność projektów, aktywizowanie uczniów, studentów oraz nauczycieli i pracowników instytucji edukacyjnych, wymiar europejski współpracy, rozwijanie kompetencji językowych, szerokie stosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz dążenie do użyteczności rezultatów. Tak postawione wymagania zachęcają, zmuszają i przyzwyczajają uczestników projektów do nowoczesnego podejścia w działaniach edukacyjnych.

Znaczenie i różnorodność współpracy ilustruje poniższy raport. Analizy i zestawienia statystyczne (często pokazane na tle pozostałych krajów europejskich) odnoszą się do współpracy z Niemcami. Pokazuje to skalę tej współpracy, pozycję partnera niemieckiego we współpracy z Polską.

W raporcie zaprezentowano współpracę z partnerami z Niemiec, uwzględniając podział na poszczególne programy. Powodem jest fakt, że każdy program ma swoje odrębne, charakterystyczne akcje oraz swoją odrębną grupę odbiorców. Aby móc porównać skalę tej współpracy, przyjęto **wspólną strukturę raportu** dla każdego opracowania. Polega ona na analizie współpracy polsko-niemieckiej pod kątem:

- I. **obszarów współpracy** z krótką charakterystyką programowo realizowanych form współpracy, grup odbiorców z zaznaczeniem pozycji partnerów niemieckich;
- II. **dynamiki współpracy** prezentującej dane statystyczne w formie tabel i wykresów odnoszących się do współpracy polsko-niemieckiej na tle współpracy europejskiej z różnych okresów realizacji programu, z przedstawieniem najważniejszych, charakterystycznych danych, pokazujących prawidłowości, tendencje, charakterystyczne zmiany, a także rozkłady statystyczne według województw (Polska) i landów (Niemcy);
- III. **wybranych aspektów i przykładów współpracy** pokazujących określone zagadnienia, ilustrowane przykładami dobrej praktyki oraz - o ile to możliwe - pokazującymi ciekawe zdarzenia we współpracy polsko-niemieckiej, a także możliwe do zaprezentowania wnioski.

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji ma nadzieję, że prezentacja poniższego raportu przyczyni się zarówno do lepszego poznania wszystkich aspektów współpracy polsko-niemieckiej realizowanej w latach 1998-2010, jak i rozwoju tej współpracy w przyszłości.

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu *Comenius*

OBSZARY WSPÓLPRACY W RAMACH PROGRAMU *COMENIUS*

Od 1998 r. *Comenius* był częścią programu *Socrates*, a od roku szkolnego 2007/2008 został częścią programu *Uczenie się przez całe życie* (LLP – *the Lifelong Learning Programme*). Program *Comenius* skierowany jest do podmiotów działających w obszarze systemu edukacji szkolnej – od przedszkola do szkoły ponadgimnazjalnej. W jego ramach możliwa jest współpraca międzynarodowa w dwóch nurtach:

- współpracy instytucjonalnej szkół, placówek, władz regionalnych odpowiedzialnych za edukację – akcje: Partnerskie Projekty Szkół, Wyjazdy Indywidualne Uczniów, Partnerskie Projekty Regio;
- indywidualnych wyjazdów nauczycieli, kadry systemu oświaty oraz studentów kierunków nauczycielskich – akcje: Mobilność Szkolnej Kadry Edukacyjnej, Asystentura Comeniusa, Wizyty Przygotowawcze.

Wszystkie aktywności podejmowane w ramach programu muszą realizować jego cele:

- rozwijać wśród młodzieży i kadry nauczycielskiej wiedzę o różnorodności kultur i języków europejskich oraz zrozumienie jej wartości;
- pomagać młodym ludziom w nabyciu podstawowych umiejętności i kompetencji życiowych niezbędnych dla rozwoju osobistego, przyszłego zatrudnienia i aktywnego obywatelstwa europejskiego

oraz

- poprawiać pod względem jakościowym i ilościowym mobilności, w której uczestniczą uczniowie i kadra nauczycielska z różnych państw członkowskich;
- poprawiać pod względem jakościowym i ilościowym partnerstwa pomiędzy szkołami z różnych państw członkowskich, tak aby objąć wspólnymi działaniami oświatowymi w okresie trwania programu przynajmniej 3 miliony uczniów;
- zachęcać do nauki nowożytnych języków obcych;
- wspierać tworzenie innowacyjnych i opartych na TIK treści, usług, metodologii uczenia oraz praktyk w zakresie uczenia się przez całe życie;
- wzmacniać jakość i wymiar europejski kształcenia nauczycieli;
- wspierać poprawę metod dydaktycznych i zarządzania.

Cele programu wyznaczają obszary tematyczne, w ramach których realizowana jest współpraca zarówno instytucjonalna, jak i indywidualna. W rozdziale *Wybrane aspekty i przykłady współpracy* przedstawiono opisy zrealizowanych projektów, w których uszczegółowiono tematykę współpracy polsko-niemieckiej.

DYNAMIKA WSPÓLPRACY

Współpraca Polski i Niemiec w ramach programu *Comenius* rozpoczęła się w 1998 roku, w którym to Polska uzyskała możliwość uczestniczenia w programie *Socrates*. Tym samym przed polskimi szkołami otworzyła się szansa na rozpoczęcie współpracy międzynarodowej, zaprezentowania swoich osiągnięć na forum europejskim. Warto wspomnieć, że pierwszy rok realizacji programu charakteryzował się bardzo intensywną współpracą z Niemcami, zwłaszcza w zakresie szkolnych projektów partnerskich. W okresie 1998-1999 instytucje z Niemiec stanowiły ponad 20% wszystkich partnerów polskich szkół. Można zatem sądzić, że nawiązanie współpracy z niemieckimi uczestnikami programu było istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój współpracy europejskiej szkół i nauczycieli w Polsce.

Dla pokazania dynamiki współpracy polsko-niemieckiej w ramach programu *Comenius* zdecydowano się na prezentację danych z roku 2000 – jako punktu wyjścia, następnie z roku 2004, który był rokiem wejścia Polski do Unii Europejskiej, z roku 2007, w którym rozpoczął działanie nowy program *Uczenie się przez całe życie*, oraz z roku 2010 obrazującego aktualną sytuację na polu współpracy polsko-niemieckiej.

Dane dotyczą następujących aspektów:

- liczby projektów/wyjazdów w poszczególnych latach, w tym liczby projektów we współpracy z Niemcami oraz wysokości budżetu;
- liczby projektów/wyjazdów do Niemiec na tle współpracy z pozostałymi krajami;
- liczby projektów/wyjazdów do Niemiec z poszczególnych województw;

- liczby poszczególnych instytucji współpracujących z partnerami niemieckimi;
- dla Partnerskich Projektów Szkół zaprezentowano uzupełniające dane dotyczące projektów realizowanych w latach 2008-2010.

Dane pokazano w takim samym układzie dla projektów współpracy instytucjonalnej oraz dla indywidualnych wyjazdów.

Współpraca instytucjonalna szkół, placówek i władz oświatowych

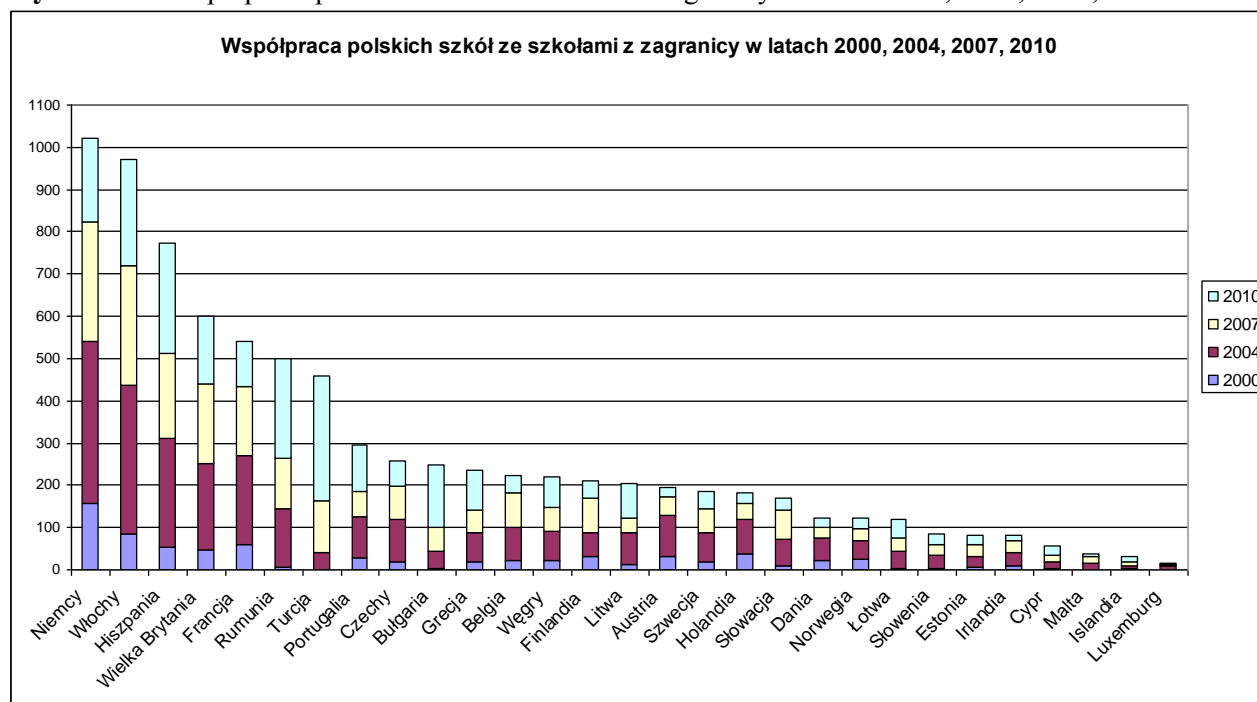
Tabela nr 1 Liczba projektów w poszczególnych latach, w tym z partnerem z Niemiec oraz wysokość budżetu

Rok realizacji	Liczba projektów	Liczba projektów z Niemcami	Procent	Kwota dofinansowania
2000	237	144	60,7	276 365
2004	856	366	42,7	1 725 313
2007	674	269	39,9	2 902 815
2010	495	197	39,8	3 814 647

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Jakkolwiek liczba projektów współrealizowanych ze szkołami i instytucjami z Niemiec zmniejsza się – kwota dofinansowania przeznaczona na tę współpracę systematycznie wzrasta. Powodem jest określenie wyższej kwoty dofinansowania na realizację poszczególnych projektów. Od rozpoczęcia programu *Uczenie się przez całe życie* (2007 r.) kwota ta waha się w przedziale od 5 do 45 tysięcy euro. Z wypowiedzi Beneficjentów wynika, że zwiększenie kwoty na realizację jednostkowego projektu ma bezpośrednie przełożenie na podniesienie efektywności działań podejmowanych przez szkoły, a tym samym realizację projektów coraz wyższej jakości.

Wykres nr 1 Współpraca polskich szkół ze szkołami z zagranicy w latach 2000, 2004, 2007, 2010

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Na tle pozostałych krajów uprawnionych do udziału w partnerstwach Niemcy, obok szkół z Włoch i Hiszpanii, nadal są strategicznym partnerem szkół polskich. Jednocześnie obserwowane jest zwiększenie liczby projektów realizowanych z Rumunią i Bułgarią (jako krajami członkowskim od 2007 r.) oraz Turcją (krajem kandydującym).

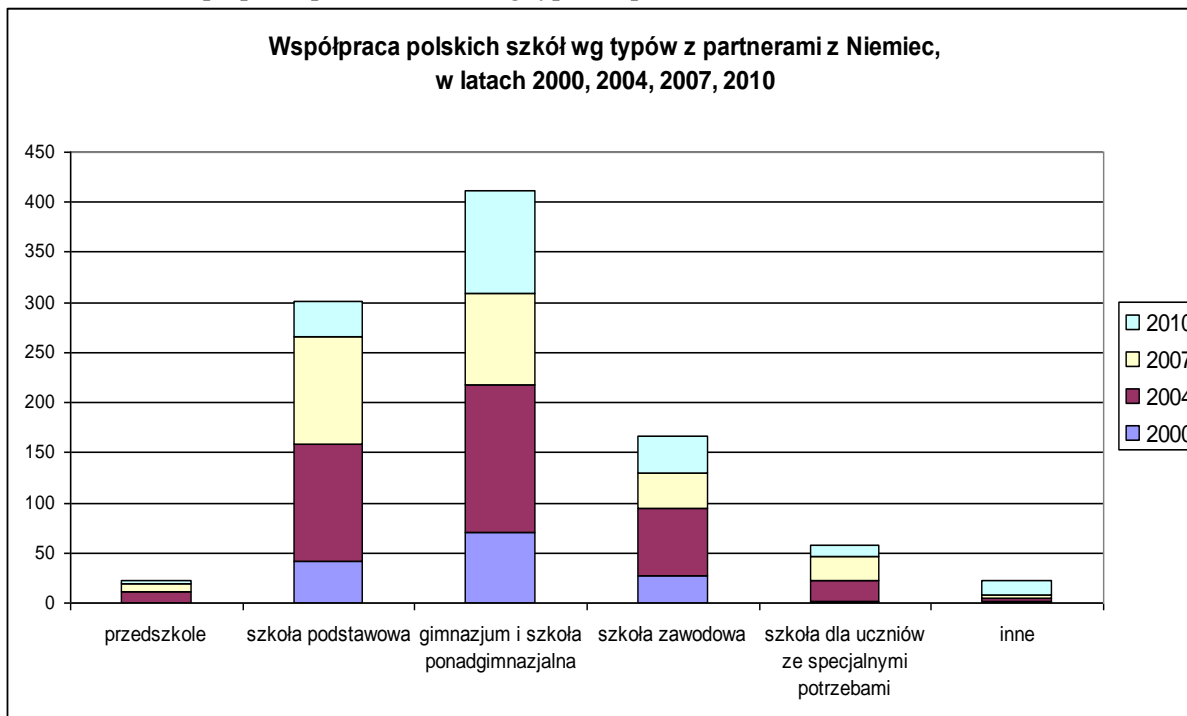
Wykres nr 2 Współpraca polskich szkół z poszczególnych województw ze szkołami z Niemiec, w latach 2000, 2004, 2007, 2010

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Województwem najaktywniejszym w podejmowaniu międzynarodowej współpracy, od początku realizacji programu *Comenius* w Polsce, jest woj. śląskie. W związku z tym także najwięcej instytucji z tego województwa podejmuje współpracę z Niemcami.

Wykres nr 3 Współpraca polskich szkół wg typów z partnerami z Niemiec, w latach 2000, 2004, 2007, 2010

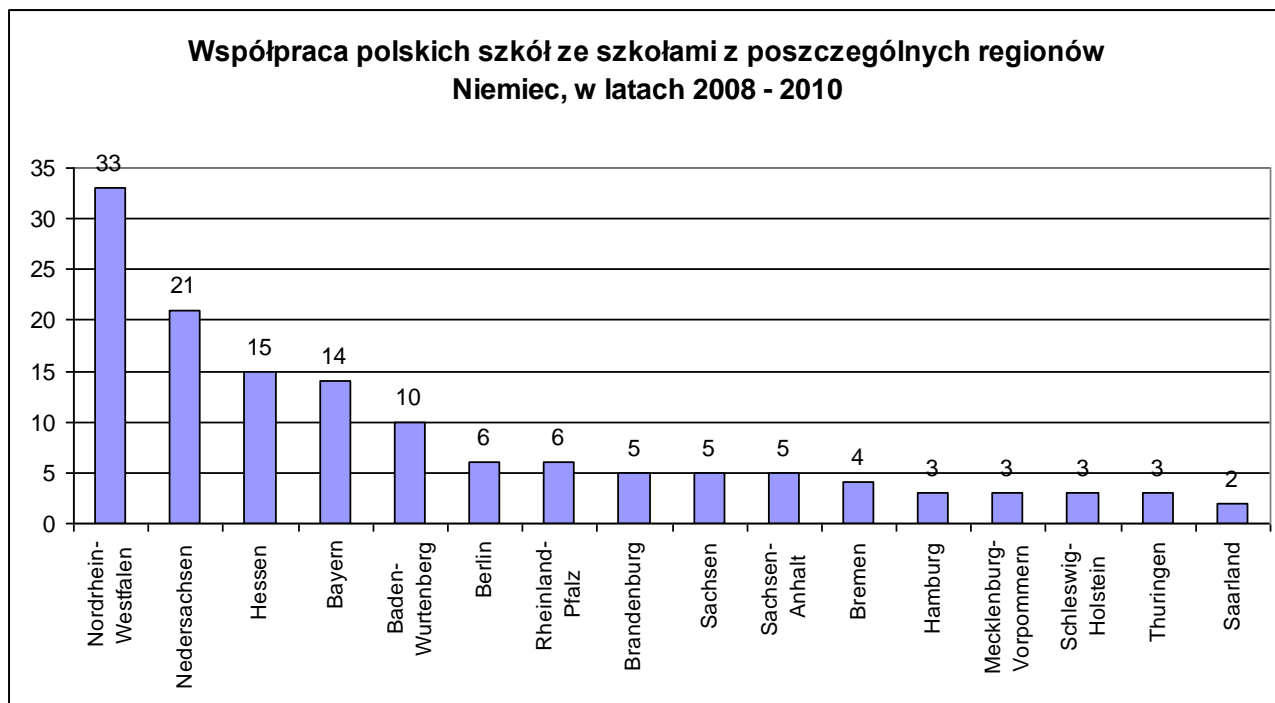
Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Dynamika współpracy podejmowanej przez polskie szkoły wskazuje na duże zainteresowanie ze strony gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Pozwala to sądzić, że zgodnie z zapisami Nowej Podstawy Programowej, w której obowiązkowa stała się realizacja projektu edukacyjnego na poziomie gimnazjum, szkoły te, w ramach tego zadania, często realizują projekt międzynarodowy (wzrost liczby tego typu szkół w 2010 r.)

Kategoria „Inne” na powyższym wykresie oznacza m.in. zespoły szkół, ośrodki szkolno-wychowawcze.

Dynamikę współpracy pomiędzy szkołami z Polski i Niemiec pokazuje analiza zakończonych właśnie projektów, realizowanych w latach 2008-2010. W tym okresie realizowane były 142 projekty (na 421 wszystkich, w których uczestniczyły szkoły z Polski), w których brały udział placówki zarówno z Polski, jak i z Niemiec. Spośród tych projektów 16 było koordynowanych przez szkołę polską, zaś 61 przez szkołę z Niemiec. Oznacza to, że pozostałe koordynowane były przez inne kraje uczestniczące w projekcie.

Wykres nr 4 Współpraca polskich szkół ze szkołami z poszczególnych regionów z Niemiec, w latach 2008-2010

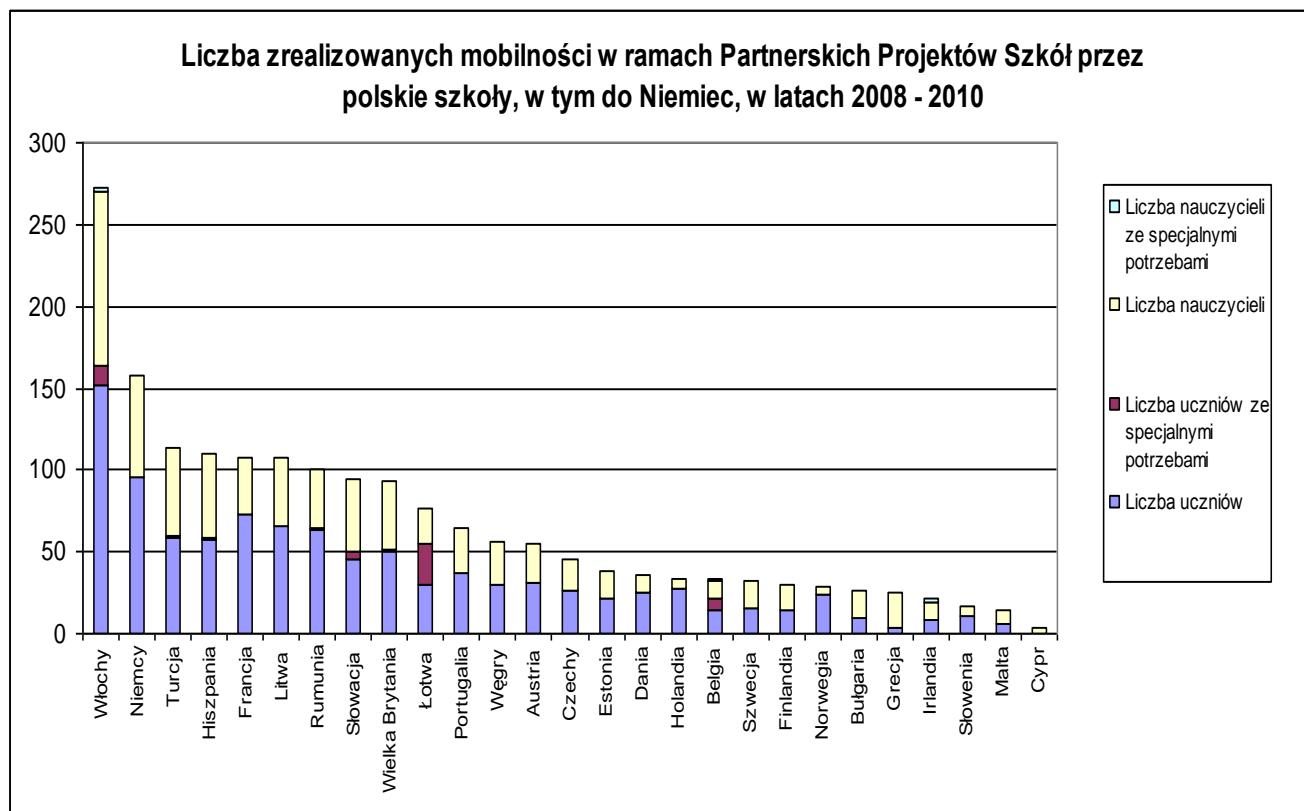

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Współpracę z polskimi szkołami podejmują szkoły reprezentujące 17 landów na 39 zamieszczonych na liście opracowanej przez Komisję Europejską, w tym najaktywniejsze są placówki z Nordrhein-Westfalen, z zachodniej części Niemiec.

Najmniej aktywne w podejmowaniu współpracy są szkoły z Saarland, co związane jest zapewne także z wielkością tego landu – jeden z najmniejszych. Kolejne to znajdujące się na północy Niemiec – Hamburg, Mecklenburg-Vorpommern, Schleswig-Holstein. Przyczyną niskiego poziomu współpracy z sąsiadującymi z Polską landami, w ramach programu *Comenius*, może być korzystanie przez szkoły z innych, przygranicznych programów współpracy polsko-niemieckiej.

Wykres nr 5 Liczba zrealizowanych mobilności w ramach Partnerskich Projektów Szkół przez polskie szkoły, w tym do Niemiec, w latach 2008-2010

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

W ramach dwuletniej współpracy 158 osób aktywnie realizujących projekty wyjechało do Niemiec, co plasuje Niemcy na drugiej pozycji wśród krajów najczęściej odwiedzanych przez przedstawicieli polskich szkół. Spośród tej liczby 96 osób to uczniowie (ponad 60%), a 62 osoby to nauczyciele.

Indywidualne wyjazdy nauczycieli, kadry systemu oświaty oraz studentów kierunków nauczycielskich

Tabela nr 2 Liczba mobilności w poszczególnych latach, w tym do Niemiec, oraz wysokość budżetu

Rok realizacji	Liczba mobilności	Liczba mobilności do Niemiec	Procent	Kwota dofinansowania mobilności do Niemiec (EUR)
2000	244	42	17,2	80215,35
2004	1112	120	10,8	184932,59
2007	680	44	6,5	91483,75
2010	895	86	10,0	179342,00

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Liczba wyjazdów nauczycieli do Niemiec była zróżnicowana, co wynika także z ogólnej liczby mobilności w poszczególnych latach. Udział wyjazdów do Niemiec we wszystkich omawianych latach wynosił 10%, co świadczy o dużej popularności tego kraju wśród polskich nauczycieli. Zwraca uwagę znaczny wzrost średniego dofinansowania dla beneficjentów wyjeżdżających do Niemiec w latach 2007 i 2010 w porównaniu do lat wcześniejszych (w roku 2004 wynosiło ono 1541 EUR, przy 2085 EUR w roku 2010).

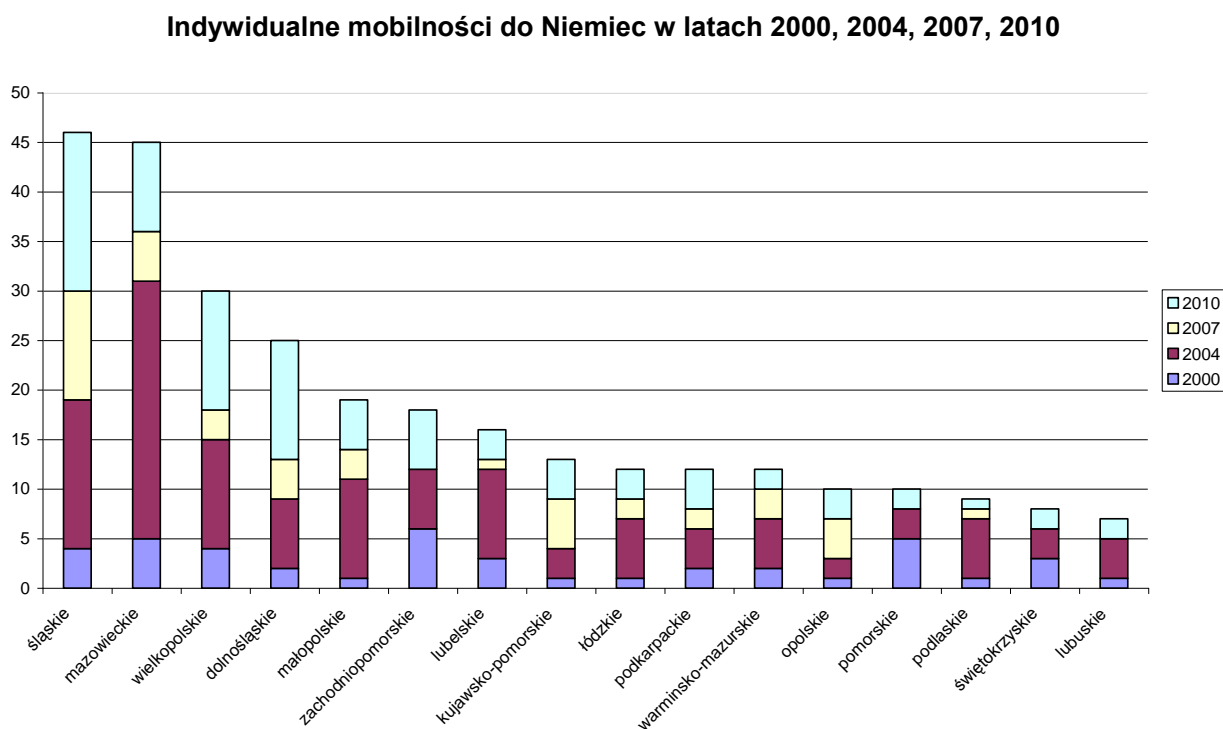
Tabela nr 3 Liczba wyjazdów polskiej kadry edukacyjnej do krajów europejskich w wyszczególnionych latach

Nazwa kraju	2000	2004	2007	2010	Razem
Wielka Brytania	57	407	276	395	1135
Niemcy	42	120	44	86	292
Francja	25	146	41	38	250
Hiszpania	23	26	88	62	199
Irlandia	7	62	31	46	146
Włochy	19	57	37	24	137
Austria	17	44	16	45	122
Belgia	13	70	14	10	107
Malta	0	8	10	85	103
Turcja	0	10	16	30	56
Holandia	8	32	5	5	50
Szwecja	8	21	9	8	46
Finlandia	4	12	8	14	38
Portugalia	1	10	17	8	36
Dania	5	5	10	3	23
Czechy	2	11	5	3	21
Norwegia	4	10	2	4	20
Grecja	3	5	4	7	19
Rumunia	0	7	6	5	18
Łotwa	1	2	4	6	13
Słowacja	0	9	3	0	12
Estonia	0	4	3	3	10
Słowenia	0	3	5	2	10
Węgry	3	2	4	1	10
Bułgaria	0	1	5	2	8
Cypr	0	2	5	1	8
Litwa	2	0	2	1	5
Islandia	0	3	1	0	4
Luxemburg	0	0	1	1	2
Razem	244	1089	672	895	2900

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Niemcy należą do krajów najczęściej wybieranych przez beneficjentów odbywających mobilności indywidualne. W omawianych latach odnotowano 292 mobilności do tego kraju, co daje drugie miejsce wśród wszystkich krajów uprawnionych. Większość z tych osób stanowią nauczyciele i przyszli nauczyciele języka niemieckiego uczestniczący w kursach metodyczno-językowych lub praktykach zawodowych. Inne mobilności związane są z uczestnictwem nauczycieli innych przedmiotów w kursach ogólnego doskonalenia zawodowego lub kursach czysto językowych, a także z wizytami przygotowawczymi do projektów partnerskich.

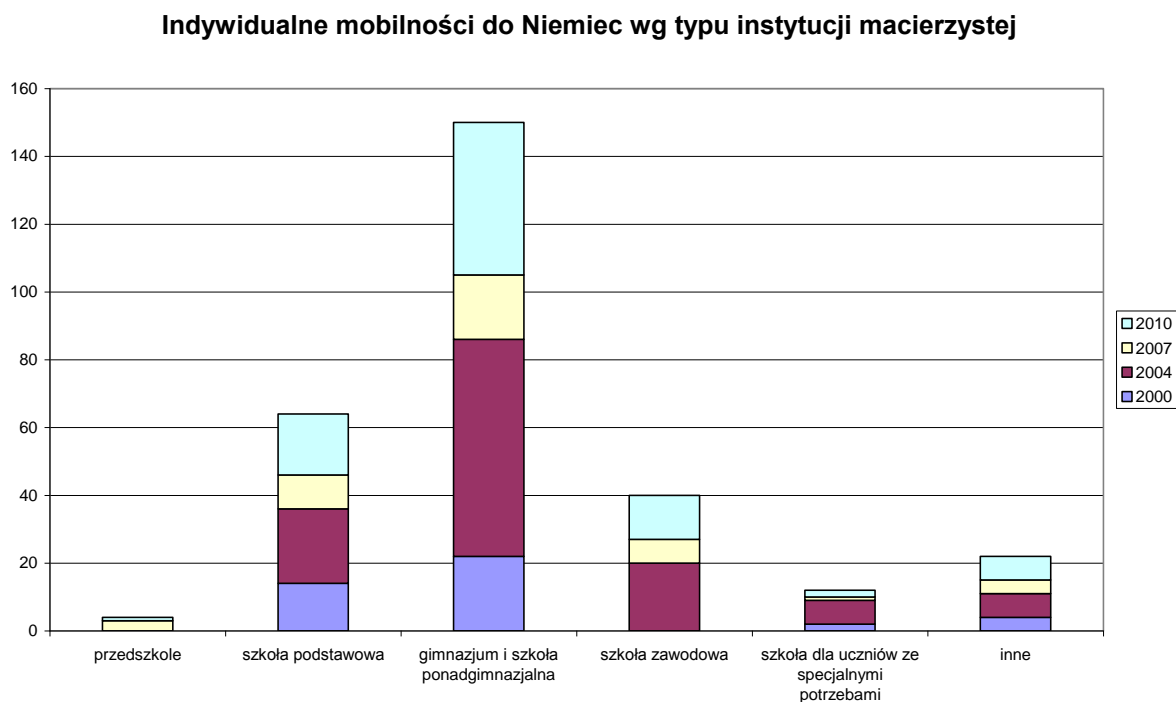
Wykres nr 6 Indywidualne mobilności do Niemiec w latach 2000, 2004, 2007, 2010

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Dane dotyczące mobilności do Niemiec wg regionu zamieszkania beneficjentów pokrywają się w dużym stopniu z danymi nt. mobilności do wszystkich krajów. Tradycyjnie najczęściej mobilności podjęli nauczyciele z województwa śląskiego. Zwraca uwagę wysoka pozycja województwa mazowieckiego, która wynika z bardzo dużego zainteresowania wyjazdami do Niemiec nauczycieli z tego regionu w ramach akcji Mobilność szkolnej kadry edukacyjnej.

Wykres nr 7 Indywidualne mobilności do Niemiec wg typu instytucji macierzystej

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Większość beneficjentów wyjeżdżający do Niemiec stanowili nauczyciele gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. Także osoby zatrudnione w szkołach podstawowych chętnie podejmowały tego typu wyjazdy. Dane te wynikają także z tego, że wymienione powyżej typy szkół należą do najbardziej licznych. W latach 2000 i 2004 nikt z osób zatrudnionych w przedszkolach nie podejmował mobilności do Niemiec, jednak w latach 2007 i 2010 nastąpił nieznaczny wzrost zainteresowania osób z tej grupy zawodowej. Do grupy „Inne” zakwalifikowano m.in. osoby zatrudnione w ośrodkach doskonalenia nauczycieli i kuratoriach.

WYBRANE ASPEKTY I PRZYKŁADY WSPÓLPRACY

Współpraca instytucjonalna szkół, placówek i władz oświatowych

W ramach akcji **Partnerskie Projekty Szkół** szkoły z Polski i Niemiec chętnie podejmują współpracę dwustronną. Wśród przykładów dobrych praktyk dominują szkoły ponadgimnazjalne, realizujące projekty związane z kształceniem zawodowym.

Projekt „Wspólna waluta – wspólny cel” zasługuje na szczególną uwagę. Realizowany był przez Zespół Szkół Ekonomicznych im. Józefa Gniazdowskiego w Ostrowie Wielkopolskim oraz Centrum Kształcenia Zawodowego w Meiningen.

W ramach projektu młodzi ekonomiści z Polski i Niemiec przygotowali raport dotyczący zmiany poziomu życia społeczeństwa niemieckiego po wprowadzeniu waluty euro oraz poziomu przygotowania społeczeństwa polskiego do wprowadzenia tej waluty.

Zasadniczym celem projektu było rozwinięcie kompetencji językowych i zawodowych uczniów. Cel ten osiągnięto poprzez wspólną pracę młodzieży polskiej i niemieckiej nad projektem, którego końcowym produktem była witryna w sieci oraz CD-ROM-y zawierające: wyniki badań w formie raportu (analiza statystyczna w formie tabelarycznej, graficznej i opisowej) oraz słowniczek sporządzony w trzech językach, obejmujący terminy zawodowe wykorzystane w projekcie.

Celem projektu było także rozwijanie umiejętności nawiązywania kontaktów interpersonalnych, przełamywania barier językowych, efektywnego współdziałania w zespole, podejmowania decyzji indywidualnych i grupowych. Dodatkowym atutem dziesięciodniowej wymiany uczniów okazało się zbudowanie więzi emocjonalnych młodzieży, wzajemne poznanie kultury, historii, obyczajów, mentalności mieszkańców Polski i Niemiec. Realizacja powyższych celów pozwoliła młodzieży dostrzec atuty zjednoczonej Europy i zachęciła ją do kontynuowania współpracy międzynarodowej.

Kolejnym przykładem efektywnej współpracy polskich i niemieckich szkół jest **projekt „Commerce S2S”**, realizowany przez Technikum Ekonomiczno-Administracyjne nr 1 w Zespole Szkół Ekonomicznych im. S. Staszica w Poznaniu oraz Berufsbildende Schulen Stadthagen – Europaschule.

W centrum zainteresowania obu placówek znalazło się połączenie międzykulturowego dialogu z nauką funkcjonowania w polskim i niemieckim przedsiębiorstwie symulacyjnym, w oparciu o technologie informacyjne i komunikacyjne. Komunikacja językowa w obu projektach przebiegała w trzech językach: niemieckim, angielskim i polskim. W projekcie uczniowie zbierali materiały w Internecie, odwiedzali biblioteki i muzea, wyszukując dane dotyczące historii, geografii i uwarunkowań społeczno-kulturowych regionów, w których są położone szkoły. Następnie uczestnicy wspólnie analizowali zdobyte informacje, a opracowane wyniki zaprezentowali uczennicom i uczniom szkoły partnerskiej. Podczas warsztatów „Kompetencja międzykulturowa” nauczyli się, poprzez analizę historii, spoglądać na różnice kulturowe bez uprzedzeń. Opracowali cechy wspólne i różnice obu kultur oraz ustalili indywidualne reguły działania, niezbędne do bezpośredniej komunikacji kulturowej i społecznej. Do kontaktów pomiędzy sobą i do prezentacji wyników działań wykorzystywano platformę edukacyjną i strony internetowe obu szkół.

Pomiędzy obydwoma przedsiębiorstwami symulacyjnymi nawiązano i podtrzymywano kontakty handlowe. Przy zaopatrzeniu i sprzedaży towarów i usług uczniowie korzystali z odpowiedniego oprogramowania, a także stworzyli własne programy do przeprowadzenia niezbędnych operacji gospodarczych. Do przeprowadzenia międzynarodowych procesów gospodarczych niezbędna okazała się znajomość różnych norm prawnych i zwyczajów handlowych zaangażowanych krajów.

W ramach akcji **Partnerskie Projekty Regio** od roku 2009 realizowanych jest 13 projektów instytucjonalnej współpracy polsko-niemieckiej. Są to projekty dwustronne koordynowane przez władze oświatowe z obu krajów. Tematyka projektów dotyczy: kształcenia zawodowego, praktyk zawodowych, kształcenia muzycznego, organizacji procesu uczenia się, ekologii – ochrony środowiska, TIK, edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami, jakości w edukacji.

Na szczególną uwagę zasługuje **projekt „Od nadzoru pedagogicznego, zewnętrznych egzaminów do oceny jakości pracy szkół – wymiana doświadczeń w celu optymalizacji rozwoju szkół”** realizowany przez Kuratorium Oświaty w Krakowie oraz Dyрекcję Nadzoru i Usług landu Nadrenii Palatynatu w Trewirze.

Celem projektu jest wymiana doświadczeń obu regionów w zakresie sprawowania nadzoru pedagogicznego w szkołach, opracowywania narzędzi pozwalających na ewaluację pracy szkół oraz przeprowadzania egzaminów zewnętrznych. Doświadczenia te są o tyle interesujące, że w Polsce wprowadzana jest zewnętrzna ewaluacja pracy szkół i placówek, natomiast Nadrenia Palatynat ma bogate doświadczenia w tym zakresie, z kolei w Polsce od kilku lat funkcjonuje system egzaminów zewnętrznych, którego nie ma w niemieckim landzie.

Uczestnicy projektu wymieniali się wiedzą i doświadczeniami w opisanych wyżej obszarach, co poskutkowało po stronie polskiej propozycjami zmian w narzędziach służących zewnętrznej ewaluacji pracy szkół, zgłoszonymi instytucji koordynującej projekt systemowy w tym zakresie – Uniwersytetowi Jagiellońskiemu.

Ponadto na bazie dotychczasowych doświadczeń Kuratorium Oświaty planuje rozwinięcie projektu o moduły szkoleniowe dotyczące wykorzystania wyników ewaluacji zewnętrznej przez szkoły (projekt zgłoszony w rundzie selekcyjnej 2011).

Indywidualne wyjazdy nauczycieli, kadry systemu oświaty oraz studentów kierunków nauczycielskich

W ramach indywidualnych mobilności do Niemiec chętnie wyjeżdżają zarówno nauczyciele biorący udział w kursach doskonalenia zawodowego, jak i przyszli nauczyciele odbywający praktyki zawodowe. Na szczególną uwagę zasługuje praktyka **Pani Pauliny Kantorskiej**, absolwentki filologii germańskiej Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Bydgoszczy w **Oberzent-Schule Beerfelden – Integrierte Gesamtschule**.

Praktyka odbywała się w ramach jednej z akcji programu *Comenius* – Asystentura Comeniusa. Podczas 8-miesięcznej praktyki asystentka nauczwała przede wszystkim języka niemieckiego i angielskiego, co od strony praktycznej pozwoliło jej przygotować się do roli nauczyciela. W urozmaicony sposób, przy pomocy quizów, konkursów multimedialnych nauczwała ortografii. Wykorzystywała wiele dodatkowych – własnoręcznie przygotowanych - materiałów dydaktycznych w postaci gier, kart pracy czy plakatów.

Pośród wszystkich obowiązków postawiła sobie jednak też bardzo ambitny cel – przygotowanie się do nauczania języka niemieckiego od strony kulturowej i obyczajowej. Mając na uwadze to założenie i historię stosunków obu krajów, przez cały pobyt dążyła do poznania jak największej liczby rodowitych mieszkańców Niemiec oraz do zwiedzenia zakątków tego kraju. Te bezcenne doświadczenia oraz informacje zamierza wykorzystać w pracy z polską młodzieżą tak, aby lekcje języka niemieckiego bogate były w informacje o kraju i jego kulturze, a nie tylko traktowały o zasadach gramatycznych i poszerzały wachlarz słownictwa. Z drugiej strony asystentka przybliżając uczniom niemieckim wiadomości o Polsce i języku polskim w ramach „Polish Club”, podjęła się walki ze stereotypowym postrzeganiem przez nich naszego kraju i społeczeństwa. Definicja nauki języków, jaką przyjęła, jest więc bardzo szeroka.

W trakcie odbywania Asystentury Pani Paulina Kantorska wzięła również czynny udział w realizowanym Wielostronnym projekcie partnerskim szkół programu *Comenius* noszącym tytuł „Fun For Future. Let's Love Learning”. W ramach tego zadania do współpracy przystąpiły Polska, Włochy, Niemcy oraz Turcja.

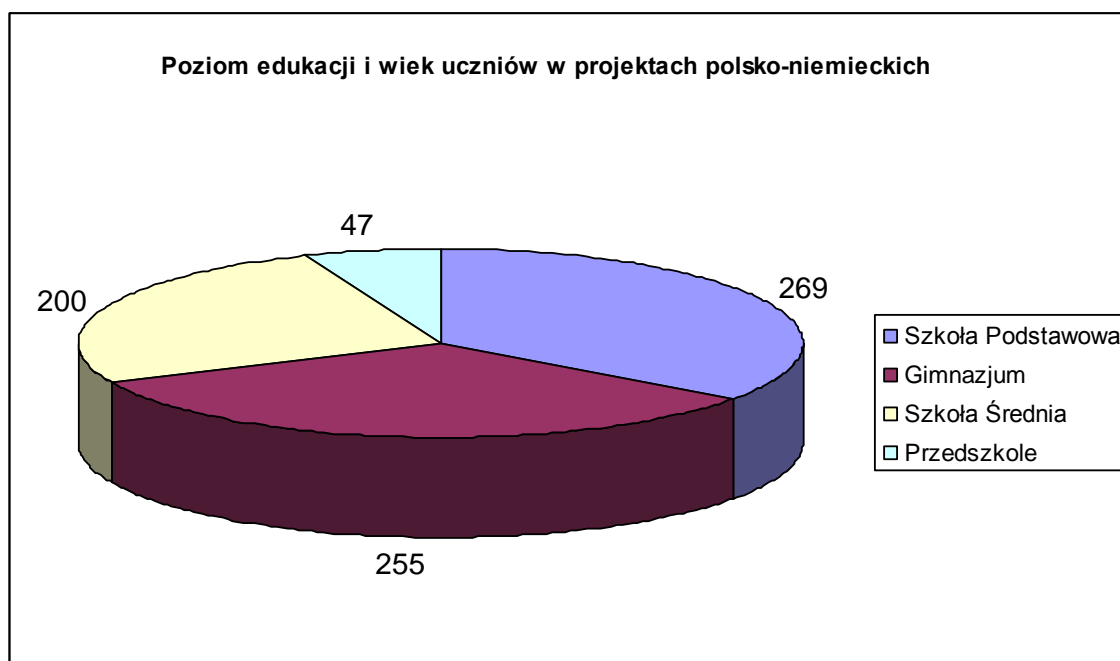
Przez cały okres pobytu angażowała się w życie szkoły, organizując imprezy szkolne, dni otwarte, czy też biorąc udział w wycieczkach i wyjściach.

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu eTwinning w latach 2006-2010

OBSZARY WSPÓLPRACY

Współpraca szkół polskich i niemieckich w ramach programu *eTwinning* rozpoczęła się w 2006 roku i polega na realizacji projektów europejskiej współpracy szkół przy pomocy technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), między innymi Internetu, poczty elektronicznej, prezentacji multimedialnych, wideokonferencji, komunikatorów internetowych, aparatu, kamery cyfrowej. Rezultaty współpracy i materiały tak powstałe są umieszczane przez partnerskie szkoły na platformie TwinSpace. Jest to bezpieczne i całkowicie darmowe narzędzie oferowane każdemu zarejestrowanemu nauczycielowi i szkole.

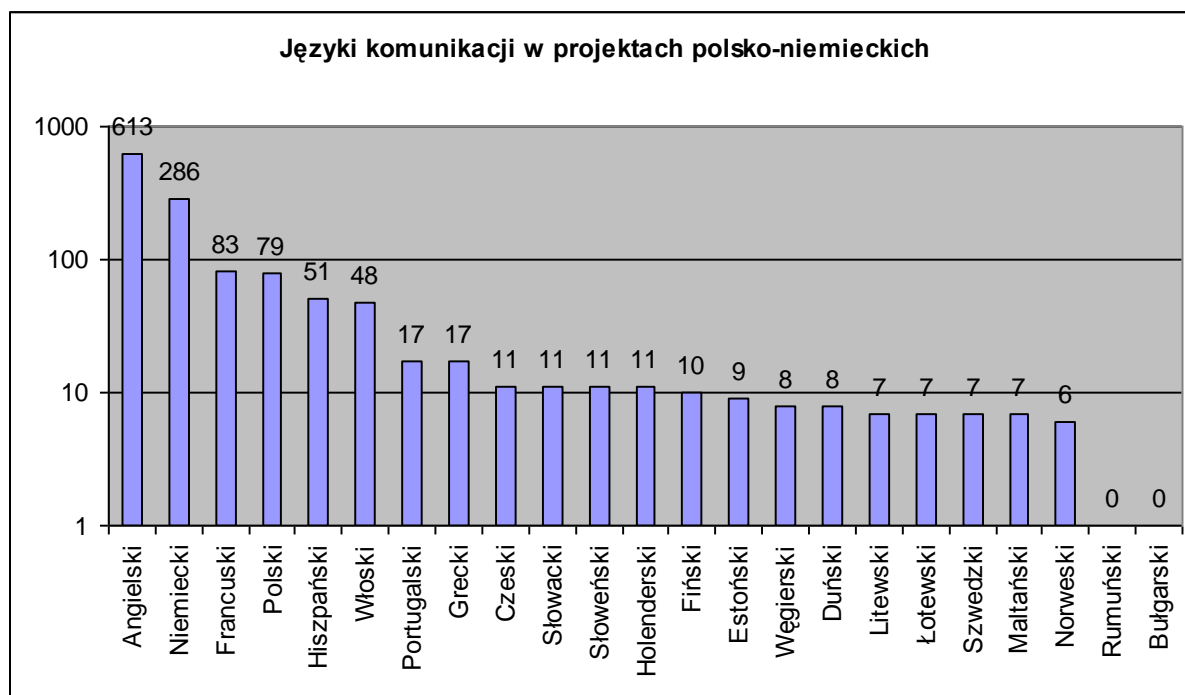
Uczestnikami projektów *eTwinning* są nauczyciele oraz uczniowie ze wszystkich poziomów edukacyjnych. Największa liczba projektów realizowana jest w szkołach podstawowych (269) i gimnazjalnych (255), czyli z udziałem uczniów od 7 do 16 lat, którzy w tym wieku są prawdopodobnie najbardziej ciekawi świata i najmocniej zafascynowani wszelkiego rodzaju nowinkami i technologiami informacyjno-komunikacyjnymi. Znaczna liczba projektów – 200 – prowadzona jest przez nauczycieli i młodzież ze szkół ponadgimnazjalnych, natomiast przedszkolaki uczestniczą w 47 partnerstwach. Podobny poziom zainteresowania utrzymuje się w partnerstwach zakładanych z innymi krajami. Istnieje rozbieżność pomiędzy ogólną liczbą zarejestrowanych projektów i poziomów edukacyjnych, ponieważ można zaobserwować takie projekty, w których uczestniczą uczniowie różnych zespołów szkół, czyli podstawowych i gimnazjów lub gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych jednocześnie.

Poziom edukacji i wiek uczniów w projektach polsko-niemieckich. Dane z dnia 7.03.2011. Źródło: europejska baza danych eTwinning – NSS Desktop

Analiza ilościowa **771 projektów polsko-niemieckich** zarejestrowanych do 7 marca 2011 roku wykazała, że obaj partnerzy pokonują barierę językową, wykorzystując do komunikacji w projektach 21 języków. Nie tylko posługują się swoimi narodowymi językami, ale też chętnie wykorzystują takie języki, jak angielski, francuski, hiszpański i włoski. Najbardziej popularnym językiem komunikacji jest angielski, zadeklarowany w 613 projektach, co stanowi 80% wszystkich partnerstw, na drugim miejscu znajduje się język niemiecki zadeklarowany w 286 projektach (37%). Na uwagę zasługuje fakt, iż niemal na tym samym poziomie ilościowym występują języki francuski oraz polski (10%). Popularność języka francuskiego może wynikać z dużej aktywności w polsko-niemieckich projektach partnerów z Francji. Przedstawione dane są także dowodem na to, że zarówno polscy nauczyciele, jak i uczniowie chętnie uczą się i wykorzystują we współpracy język swojego zachodniego sąsiada. Warto zwrócić uwagę na wykorzystanie w projektach

języków stosunkowo mało popularnych w obu krajach takich jak: norweski, maltański, szwedzki, łotewski. Liczba wymienionych w partnerstwach języków nie jest równa liczbie wszystkich zarejestrowanych projektów, ponieważ w wielu z nich uczestnicy zadeklarowali więcej niż jeden język komunikacji.

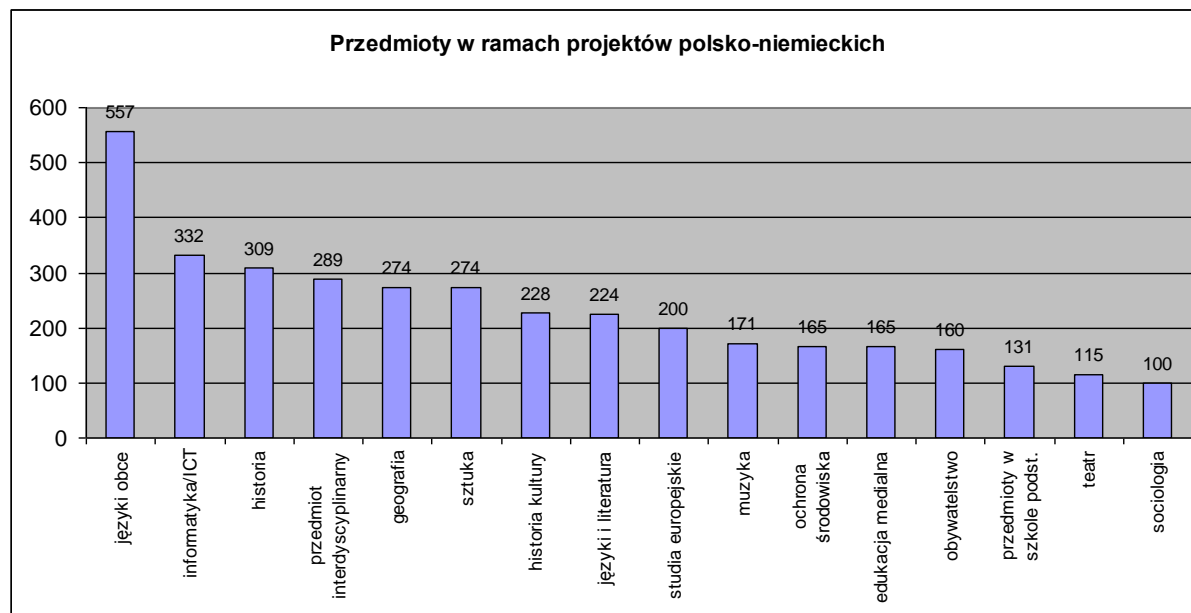

Języki komunikacji w projektach polsko-niemieckich. Dane z dnia 7.03.2011. Źródło: europejska baza danych eTwinning – NSS Desktop

Wszystkie przedmioty są obszarem współpracy polsko-niemieckiej w programie *eTwinning*. Zainteresowanie polskich i niemieckich nauczycieli różnymi przedmiotami kształtuje się podobnie jak w przypadku projektów zakładanych z innymi partnerami. Najbardziej aktywną grupą nauczycieli są językowcy (557), zaangażowani w 72% wszystkich projektów. Jest to oczywiste ze względu na posiadanie ważnego we współpracy narzędzia, umiejętności płynnego porozumiewania się w języku obcym, a także łatwości dopasowania projektu *eTwinning* do swojego programu nauczania.

Drugą najczęściej spotykaną w programie *eTwinning* grupą nauczycieli są informatycy (332), co wynika z faktu, że projekty opierają się na wykorzystywaniu Internetu i technologii informacyjno-komunikacyjnych, więc ich wkład w realizację projektu jest często pomocny. Dużą popularnością, co bardzo istotne, cieszy się przedmiot historia, deklarowany w 309 projektach, co stanowi 40% wszystkich projektów. Statystyka ta dowodzi, że zarówno polscy, jak i niemieccy nauczyciele mimo wspólnej bardzo burzliwej przeszłości chcą ten temat podejmować, odkrywać prawdę oraz uczyć młodych ludzi tolerancji i poszanowania praw człowieka. Najmniej popularną tematyką w projektach polsko-niemieckich są przedmioty ścisłe tj. matematyka/geometria, fizyka, chemia, astronomia i biologia.

Z powodu dużej liczby przedmiotów, które mogą być realizowane w projektach *eTwinning*, na wykresie zostały pokazane tylko te najczęściej spotykane, deklarowane w więcej niż stu projektach.

Przedmioty, w ramach których podjęto współpracę w projektach polsko-niemieckich. Dane z dnia 7.03.2011. Źródło: europejska baza danych eTwinning – NSS Desktop

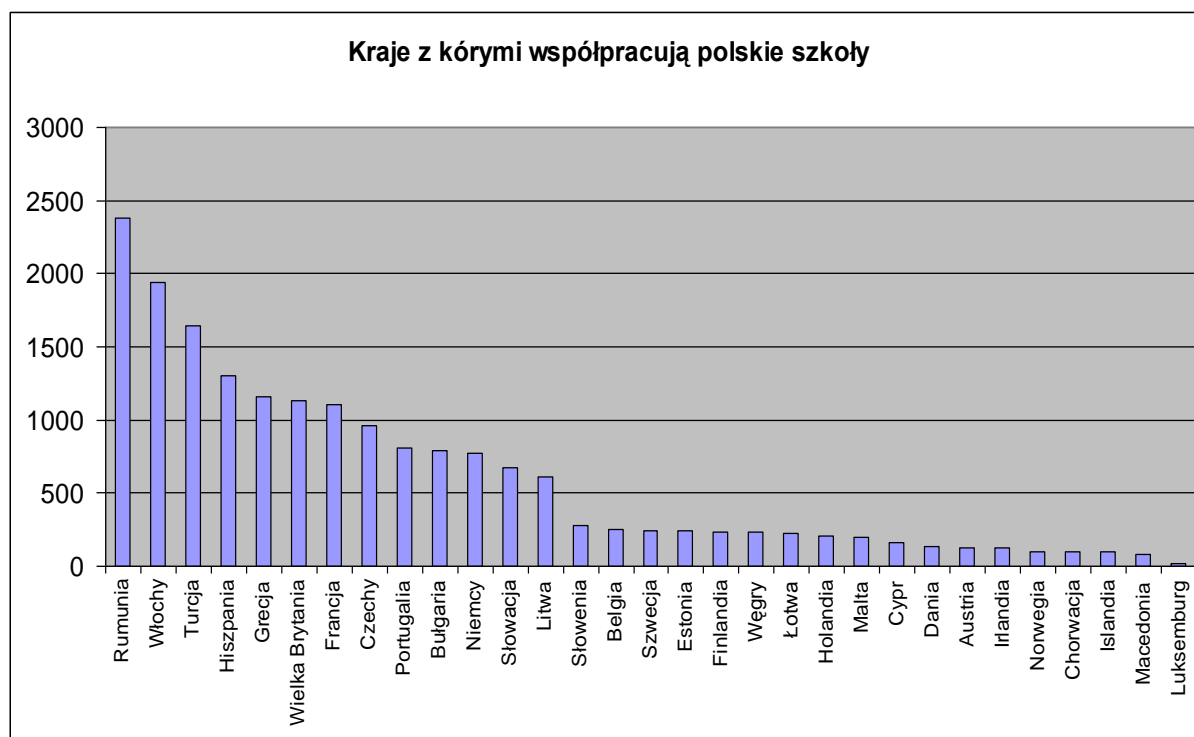
Wszystkie narzędzia elektroniczne wymienione w formularzu rejestracyjnym szkoły w programie są deklarowane i wykorzystywane we współpracy w ramach projektów polsko-niemieckich. Częstotliwość stosowania tych narzędzi zależy od poziomu ich zaawansowania i dostępności w szkole. Najprostsze środki techniczne takie jak poczta elektroniczna (723), wideo, prezentacje PowerPoint oraz obrazki i rysunki (680) są wymienione niemal we wszystkich partnerstwach. Bardzo popularne jest też publikowanie stron internetowych projektów – 420 oraz takie komunikatory jak czat – 473 i forum – 416. Stosunkowo dużą popularnością cieszą się wideokonferencje (206), co świadczy o bardzo dobrym wyposażeniu pracowni informatycznych i multimedialnych. Nauczyciele w swoich projektach chętnie sięgają po inne poza platformą *eTwinning* środowiska wirtualnej nauki, wśród których warto wymienić platformę Moodle, blogi, Facebook i YouTube.

Polska wypracowała sobie na tle innych krajów europejskich wysoką pozycję w europejskiej klasyfikacji osiągnięć w *eTwinning*. Pod względem liczby zarejestrowanych nauczycieli i liczby projektów nasz kraj zajmuje miejsce w czołówce, które utrzymuje od początku istnienia programu *eTwinning*.

DYNAMIKA WSPÓŁPRACY

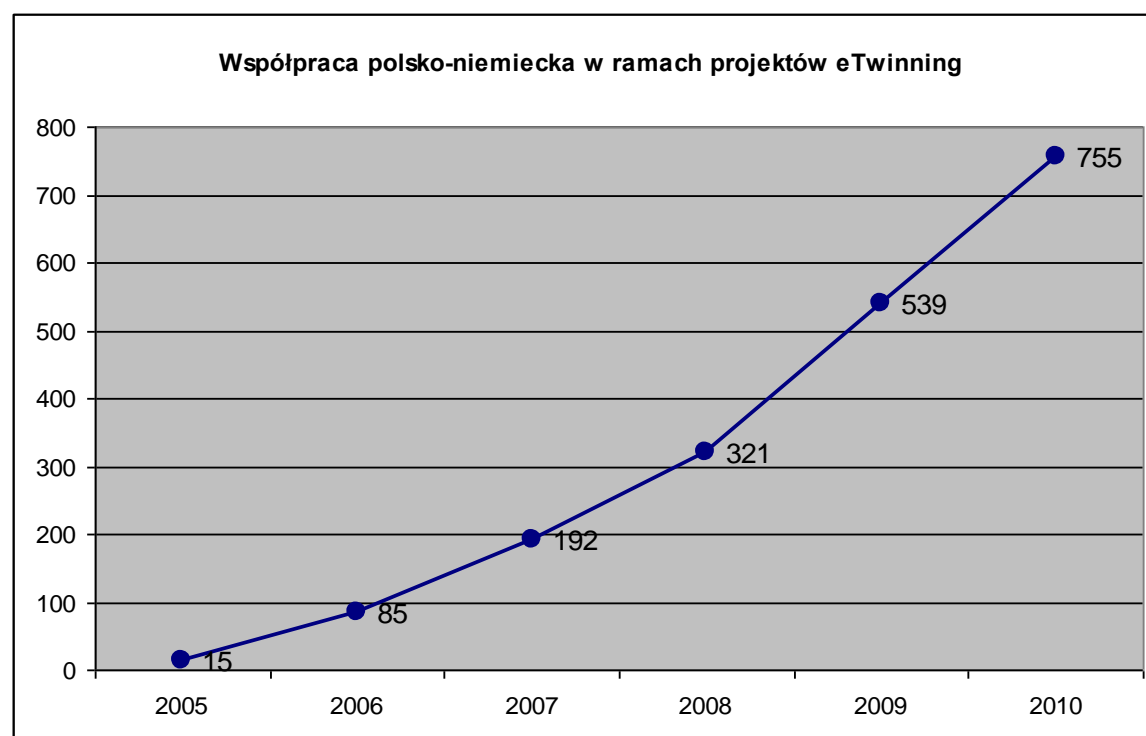
Niewątpliwie, udział w sukcesie *eTwinning* mają także partnerstwa nawiązane pomiędzy szkołami polskimi i niemieckimi. Obecnie stanowią one 4% wszystkich partnerstw *eTwinning* zarejestrowanych z udziałem polskich placówek.

Liczba projektów zarejestrowanych z poszczególnymi krajami nie sumuje się na ogólną liczbę wszystkich zarejestrowanych partnerstw, ponieważ w wiele z nich zaangażowanych jest więcej niż dwóch partnerów.

Kraje współpracujące z Polską w programie eTwinning. Dane z dnia 7.03.2011. Źródło: europejska baza eTwinning – NSS Desktop

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu eTwinning trwa już ponad 5 lat. Podczas gdy w 2005 roku (w pierwszym roku istnienia programu) liczba partnerstw polsko-niemieckich wynosiła 15, to w kolejnych latach nastąpił ich dynamiczny przyrost, a na koniec 2010 roku osiągnął 755 zarejestrowanych partnerstw. Stale zwiększająca się liczba zakładanych partnerstw może być dowodem na to, iż niemieccy partnerzy cieszą się dużą popularnością wśród polskich nauczycieli, ze względu na swoje doskonałe zorganizowanie, sumienność i kreatywność. To także dowód tego, że w środowisku edukacyjnym nie ma mowy o stereotypie antagonizmu polsko-niemieckiego.

Przyrost partnerstw polsko-niemieckich w programie eTwinning. Dane z dnia 7.03.2011. Źródło: europejska baza eTwinning – NSS Desktop

WYBRANE ASPEKTY I PRZYKŁADY WSPÓŁPRACY

Osiągnięcia – nagrody dla projektów polsko-niemieckich w ramach programu *eTwinning*

Warto podkreślić wysoką jakość partnerstw polskich i niemieckich szkół w ramach programu *eTwinning*, którą doskonale obrazuje liczba 64 projektów nagrodzonych Europejską Odznaką Jakości z udziałem szkół polskich i niemieckich w roku 2010.

Przykłady ciekawych polsko-niemieckich projektów prowadzonych w ramach programu *eTwinning*

Projekt „*Laseratten*”

Partnerzy:

Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 w Strzelcach Opolskich, Koordynator: Ewa Postępska
Siegerland-Grundschule, Koordynator: Christiane Meisenburg

Nagrody:

Krajowa Odznaka Jakości, Europejska Odznaka Jakości
I miejsce w Konkursie Ogólnopolskim „Nasz projekt eTwinning - IV edycja” (7-12 lat)

Projekt „*LESERATTEN*” przyczynia się do zwiększenia motywacji uczniów do czytania, jak również nauki języków obcych, a także pomaga w przewyciężeniu problemów z integracją dzieci imigrantów. Projekt realizowany jest w języku niemieckim. Nawiązanie kontaktu z ludźmi z innych krajów jest dalszym celem projektu „*Czytanie łączy*”. Literatura jest idealnym medium do dialogu, ponieważ przekazuje ponadczasowe wartości i doświadczenia. Projekt ułatwia dostęp do wartościowej literatury, zaznajamia nie tylko samą młodzież, ale także rodziców z pozycjami czytanyymi i ulubionymi przez ich dzieci. Informacje o autorach oraz ich twórczości powinny ułatwić dostęp do interesujących młodzież pozycji. Słowa kluczowe to: PROMOCJA – MOTYWACJA – KULTURA CZYTELNICTWA – LESEFOERDERUNG – LESEMOTIVATION – LESEKULTUR.

Po zapoznaniu się uczestników poprzez listy, e-maile i zdjęcia przedyskutowano formę prezentacji przeczytanych książek oraz ustalono roczny okres trwania projektu. W pierwszej kolejności koordynatorzy projektu zdecydowali się zaprezentować lektury w formie kalendarza adwentowego. Taka forma motywuje do czytania nie tylko uczniów bezpośrednio zaangażowanych w projekt „*Leseratten*”, ale również innych czytelników w szkołach partnerskich.

Następnie przygotowano słuchowiska muzyczne, galerię obrazów, folder *Legend regionalnych*, folder *Wiosna* (gdzie umieszczano napisane samodzielnie wiersze, prezentacje utworów o wiosnie i przysłów związanych z pogodą).

Poprzez czytanie literatury innych krajów i regionów uczniowie dochodzą do wniosku, że wprawdzie każdy kraj i naród ma swoje opowieści, legendy, historie i związanych z nimi bohaterów, ale w gruncie rzeczy często różne narody mają wiele wspólnych cech i wartości. Poprzez analizę polskich i zaprezentowanych przez kolegów z Berlina utworów literackich, wzajemną wymianę spostrzeżeń i wykonywanie wspólnych zadań młodzi uczestnicy doszli do wniosku, że pomimo często bardzo różnych warunków życiowych występujących w poszczególnych krajach nierzadko te same rzeczy, uczucia, bodźce są motorem ich działań i są ważne w ich życiu. Poprzez to mają oni wgląd w życie i kulturę innych. Czytanie wybranych książek dla dzieci i młodzieży, zwracanie uwagi na przebieg akcji, jak również metodyczne stawianie różnorodnych zadań:

1. doprowadziło do rozwoju kompetencji czytelniczych;
2. obudziło czytelniczą motywację i radość z czytania;
3. wzbogaciło wiedzę o pisarzach i ich utworach;
4. wspierało wyuczenie i zastosowanie metodycznych umiejętności w kontakcie z tekstem;
5. rozwinęło umiejętność stosowania technik multimedialnych, informatycznych na lekcjach i poza zajęciami (sporządzanie prezentacji multimedialnych, komunikacja poprzez Internet, praca z programem Word).

Nauczyciele natomiast mogli wymieniać się doświadczeniami i wprowadzać innowacje w swojej szkole, a także na bieżąco wymieniać uwagi na temat realizacji projektu.

Projekt "Far East Culture Inspiration for Europeans" „Kultura Dalekiego Wschodu inspiracją dla Europejczyków”

Partnerzy:

I Liceum Ogólnokształcące im. St. Konarskiego w Mielcu, Koordynator: Danuta Mirońska
BBS am Pottgraben in Osnabrück, Osnabrück, Koordynator: Ursula Kramer

Nagrody:

III miejsce w Konkursie Ogólnopolskim „Nasz projekt eTwinning – V edycja 2009” (16-19 lat)

W roku szkolnym 2008/2009 członkowie szkolnego klubu europejskiego z Liceum Ogólnokształcącego w Mielcu realizowali projekt pt. "Kultura Dalekiego Wschodu inspiracją dla Europejczyków", albowiem rok 2008 ogłoszono Rokiem Dialogu Międzykulturowego, a Pekin był gospodarzem igrzysk olimpijskich. Rok 2009 był natomiast Rokiem Kreatywności i Innowacji, a zagadnienia kultury azjatyckiej z pewnością intrygują swoją odmiennością i pozwalają na bardziej nowatorskie podejście do tematu.

W ostatnim tygodniu zajęć szkolnych w czerwcu 2008 roku (pomysł na wykorzystanie tego mało efektywnego czasu w szkole) uczennice opracowały wstępne wersje 7 prezentacji PowerPoint na podstawie materiałów (zdjęć, filmów i opisów) dostarczonych przez nauczyciela z jego pobytu w Państwie Środka i Japonii. Każda z nich dotyczyła innego aspektu kultury azjatyckiej, głównie Chin, Tybetu, Hongkongu i Makau, z elementami japońskimi.

Raz w miesiącu od września do marca na spotkaniach klubu uczniowie w obecności gości prezentowali ostateczne wersje przygotowanych przez siebie anglojęzycznych prezentacji, dokonując ich interpretacji w języku polskim. Następnie po umieszczeniu prezentacji na TwinSpace razem z rówieśnikami z Niemiec ze szkoły z Osnabrück wyrażali swoje opinie na forum portalu edukacyjnego eTwinning.

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu *Erasmus*

Erasmus – program Unii Europejskiej adresowany do sektora szkolnictwa wyższego – wspiera międzynarodową współpracę szkół wyższych, umożliwia wyjazdy studentów za granicę na część studiów i praktykę, ułatwia mobilność pracowników uczelni (wyjazdy w celu prowadzenia zajęć dla studentów zagranicznych uczelni oraz wyjazdy na szkolenia), stwarza uczelniom liczne możliwości udziału w międzynarodowych projektach wraz z partnerami zagranicznymi.

Od roku **1998** *Erasmus* był częścią programu *Socrates* a od roku akademickiego **2007/2008** został częścią programu *Uczenie się przez całe życie* (LLP – *the Lifelong Learning Programme*), którego celem jest podnoszenie jakości i atrakcyjności kształcenia oraz ułatwianie międzynarodowej współpracy i wymiany w dziedzinie edukacji. Polska uczestniczy w *Erasmusie* od roku akademickiego 1998/99.

OBSZARY WSPÓLPRACY

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE), pełniąc rolę Narodowej Agencji Programu „Uczenie się przez całe życie”, koordynuje tzw. działania zdecentralizowane programu *Erasmus*, obejmujące mobilność – wymianę studentów i pracowników uczelni, projekty typu kursy intensywne oraz intensywne kursy językowe Erasmusa (EILC). Prezentowane w niniejszym raporcie informacje dotyczą jedynie działań koordynowanych przez FRSE.

Współpraca szkół wyższych Polski i Niemiec obejmuje: wymianę studentów wyjeżdżających na studia i na praktyki *Erasmusa*, wymianę nauczycieli akademickich wyjeżdżających w celu prowadzenia zajęć dla studentów zagranicznej uczelni, wymianę pracowników uczelni wyjeżdżających na szkolenia, a także udział jednostek uczelni w kursach intensywnych oraz udział niemieckich studentów w kursach EILC w Polsce (kursy te oferowane są tylko w krajach, których języki zostały uznane za rzadziej nauczane; należy do nich m.in. polski; w Niemczech kursy EILC nie są oferowane).

DYNAMIKA WSPÓLPRACY

WYMIANA STUDENTÓW I PRACOWNIKÓW UCZELNI

Od początku udziału Polski w programie *Erasmus* współpraca między polskimi i niemieckimi szkołami wyższymi jest niezwykle intensywna. Wyjazdy do Niemiec w ramach programu *Erasmus* cieszą się dużym zainteresowaniem wśród polskich studentów i pracowników uczelni z uwagi na bogatą ofertę niemieckich szkół wyższych, poziom prowadzonych zajęć oraz dobrą infrastrukturę uczelnianą, a także bliskie sąsiedztwo geograficzne i współpracę regionalną.

Niemcy są krajem, do którego w latach 1998-2010 wyjechało na stypendia *Erasmusa* najwięcej studentów i pracowników naszych szkół wyższych, a niemieccy studenci i nauczyciele akademicy stanowią najliczniejszą grupę zagranicznych stypendystów *Erasmusa*, którzy w tym okresie przyjechali do Polski.

WYJAZDY POLSKICH STUDENTÓW *ERASMUSA* DO NIEMIEC NA STUDIA I NA PRAKTYKI¹

Przeglądowa tabela przedstawiająca wyjazdy polskich studentów na stypendium *Erasmusa* do poszczególnych krajów w wybranych latach pokazuje, że w ogólnej klasyfikacji krajów docelowych Niemcy plasują się na pierwszej pozycji. W latach 1998-2010 na stypendia Erasmusa do Niemiec wyjechało łącznie ponad 21 tys. studentów polskich uczelni. Warto jednak zauważyć, że chociaż do roku 2008/09 do Niemiec wyjeżdżała niezmiennie najliczniejsza grupa studentów, to rok później pierwsze miejsce pod względem przyjętych studentów z Polski zajęła Hiszpania. Niemcy znalazły się wśród „starych” krajów UE, do których liczba wyjazdów z Polski maleje (obok np. Belgii, Danii, Holandii, Finlandii czy Szwecji). Polscy studenci coraz częściej decydują się na wyjazd do nowych krajów UE (Czechy, Węgry, Słowenia) i innych krajów, z którymi Polska zaczęła współpracować w *Erasmusie* od momentu przystąpienia do UE, czyli od 2004 roku (np. Turcja). Stale wzrasta też liczba studentów wybierających kraje śródziemnomorskie, przede wszystkim Hiszpanię, Portugalię i Włochy (wzrost liczby wyjazdów do tych krajów był wyjątkowo dynamiczny w okresie 2004-2008).

¹ W niniejszym raporcie zostały zaprezentowane statystyki obejmujące łącznie wyjazdy i przyjazdy studentów na studia i na praktyki.

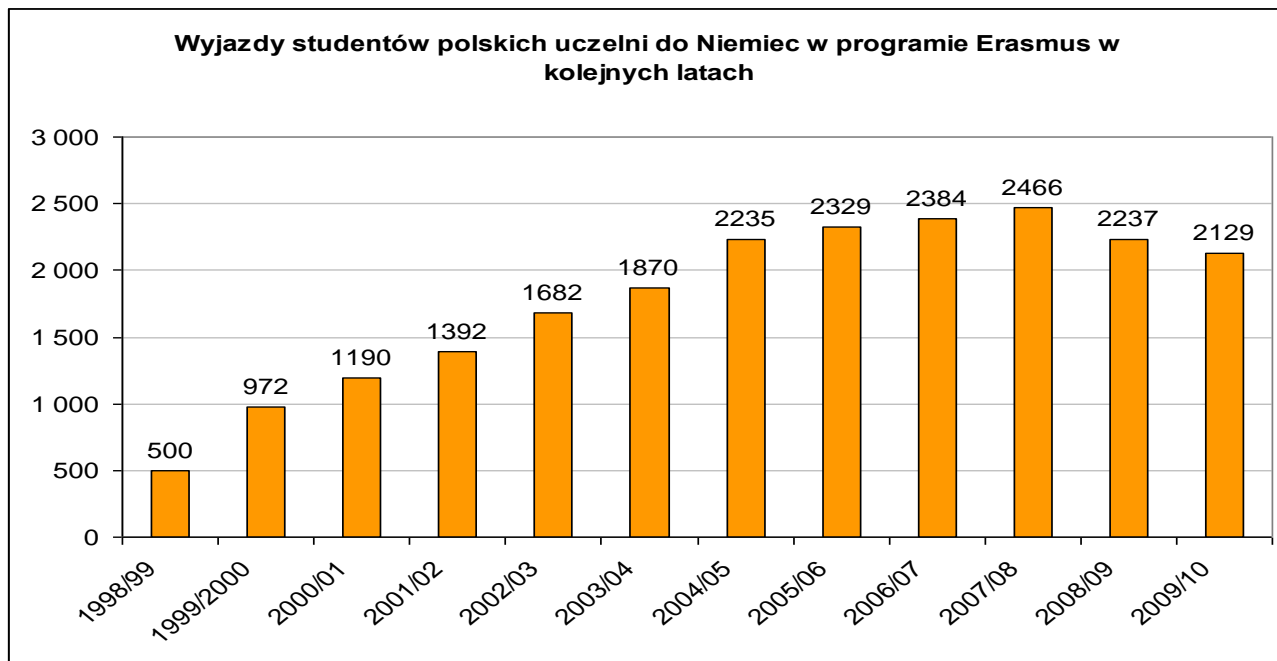
Tabela: Wyjazdy studentów polskich uczelni do poszczególnych krajów w ramach programu *Erasmus* – dane z wybranych lat i łączne z okresu 1998-2010

Kraj	Kod kraju	1998/99	2004/05	2008/09	2009/10	Ogółem w latach 1998-2010
Niemcy	DE	500	2235	2237	2129	21 386
Francja	FR	168	1086	1183	1226	10 266
Hiszpania	ES	63	764	1779	2164	10 147
Włochy	IT	71	628	1149	1208	7408
Wielka Brytania	UK	151	475	742	782	5492
Dania	DK	82	480	696	577	4832
Belgia	BE	124	436	486	468	4332
Portugalia	PT	22	298	787	922	4243
Holandia	NL	139	405	468	456	4091
Finlandia	FI	44	376	412	390	3673
Szwecja	SE	32	336	395	332	3169
Grecja	GR	5	167	424	487	2299
Austria	AT	22	229	313	293	2230
Czechy	CZ		84	483	516	2106
Turcja	TR		21	409	470	1526
Irlandia	IRL	3	98	111	127	1035
Norwegia	NO		73	226	264	970
Słowacja	SK		41	239	219	950
Węgry	HU		35	185	233	787
Litwa	LT		42	152	122	657
Słowenia	SI		28	152	167	639
Bułgaria	BG		18	110	121	457
Łotwa	LV		11	63	71	275
Estonia	EE		14	55	54	234
Rumunia	RO		2	55	66	203
Cypr	CY		0	50	62	187
Malta	MT		3	17	57	101
Islandia	IS		2	19	30	94
Luksemburg	LU	0	1	3	2	10
Liechtenstein	LI		0	2	6	8
Ogółem		1426	8388	13 402	14 021	93 807

Źródło: dane własne FRSE – Erasmus oraz dostępne na stronach KE

Poniższy wykres pokazuje z kolei, że liczba studentów wyjeżdżających do Niemiec osiągnęła najwyższy poziom w roku 2007/08, a w ostatnich dwóch latach zmalała.

Wykres 1

PRZYJAZDY NIEMIECKICH STUDENTÓW *ERASMUSA* DO POLSKI

Podobne tendencje można zaobserwować jeśli chodzi o przyjazdy niemieckich studentów do Polski: do niedawna stanowili oni najliczniejszą grupę zagranicznych stypendystów *Erasmusa*, natomiast w latach 2008/09 i 2009/10 znaleźli się na trzeciej pozycji za studentami przyjeżdżającymi z Turcji i Hiszpanii. Jeśli jednak chodzi o ogólną liczbę stypendystów *Erasmusa*, którzy przyjechali do Polski od roku 1998, to na pierwszej pozycji znajdują się studenci niemieccy, których przyjechało łącznie do Polski ponad 4 tysiące.

Tabela: Przyjazdy zagranicznych studentów do Polski w ramach programu *Erasmus* – dane z wybranych lat i łącznie z okresu 1998-2009

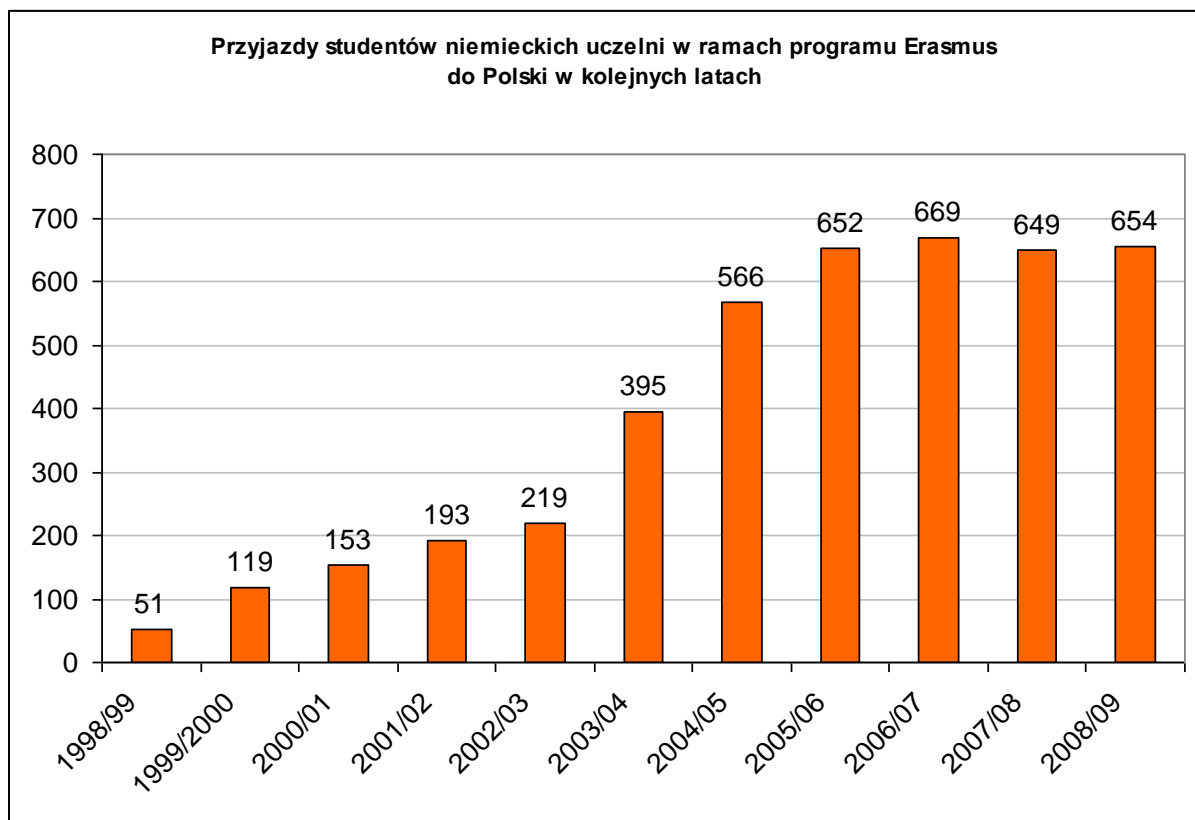
Kraj	Kod kraju	1998/99	2004/05	2007/08	2008/09	Ogółem w latach 1998-2009
Niemcy	DE	51	566	649	654	4320
Francja	FR	41	378	571	594	3357
Hiszpania	ES	12	246	675	860	3096
Turcja	TR	-	72	770	895	2395
Portugalia	PT	5	194	399	436	1938
Włochy	IT	11	212	279	307	1808
Belgia	BE	22	104	72	97	714
Czechy	CZ	-	49	144	155	630
Finlandia	FI	14	75	69	61	564
Wielka Brytania	UK	34	56	69	70	540
Litwa	LT	-	42	118	117	472
Holandia	NL	16	62	55	51	431
Austria	AT	1	52	75	71	400
Słowacja	SK	-	31	83	95	349
Szwecja	SE	7	41	28	32	302
Węgry	HU	-	17	80	88	270
Grecja	GR	0	26	22	55	243
Bułgaria	BG	-	13	59	72	217

Rumunia	RO	-	10	57	66	216
Słowenia	SI	-	17	47	52	191
Dania	DK	6	25	33	22	173
Łotwa	LV	-	14	38	46	164
Irlandia	IE	0	6	23	11	88
Norwegia	NO	-	19	14	12	75
Estonia	EE	-	2	12	5	32
Malta	MT	-	0	3	4	8
Luksemburg	LU	0	2	1	0	7
Liechtenstein	LI	-	0	0	0	2
Cypr	CY	-	0	1	0	1
Islandia	IS	-	1	0	0	1
Ogółem		220	2332	4446	4928	23 004

Źródło: dane własne FRSE – Erasmus oraz dostępne na stronach KE

Analogicznie jak w przypadku wyjazdów studentów polskich do Niemiec, liczba przyjazdów studentów niemieckich do Polski nieco zmniejszyła się w dwóch ostatnich latach.

Wykres 2

Jak natomiast wyglądają statystyki dotyczące wymiany z Polską z niemieckiej perspektywy? W roku 2008/09 Polska znajdowała się na czternastej pozycji w rankingu krajów docelowych wybieranych przez niemieckich studentów *Erasmusa* (najwięcej studentów z Niemiec wyjechało do Hiszpanii, Francji, Wielkiej Brytanii i Szwecji). Natomiast jeśli chodzi o przyjazdy studentów z innych krajów do Niemiec, to studenci polscy byli trzecią co do liczebności grupą zagranicznych studentów *Erasmusa* w Niemczech (po studentach z Francji i Hiszpanii, a przed studentami z Włoch, Wielkiej Brytanii czy Turcji).

WYJAZDY POLSKICH NAUCZYCIELI AKADEMICKICH DO NIEMIEC

Nauczyciele akademicy mają w *Erasmusie* możliwość wyjazdu do zagranicznej uczelni w celu prowadzenia tam cyklu zajęć dla miejscowych studentów. Polscy nauczyciele akademicy od początku udziału Polski w programie *Erasmus* byli bardzo chętnie przyjmowani i zapraszani na gościnne wykłady przez uczelnie niemieckie. Niemcy są więc krajem, do którego wyjeżdża najczęściej polskich nauczycieli akademickich. Warto też zauważyć, że łączna liczba wyjazdów do Niemiec jest ponad dwukrotnie większa niż liczba wyjazdów do drugiego w rankingu kraju – Hiszpanii.

Tabela: Liczba wyjazdów polskich nauczycieli akademickich do poszczególnych krajów w celu prowadzenia zajęć dla studentów w ramach programu *Erasmus* – dane z wybranych lat i łączne z okresu 2000-2010*

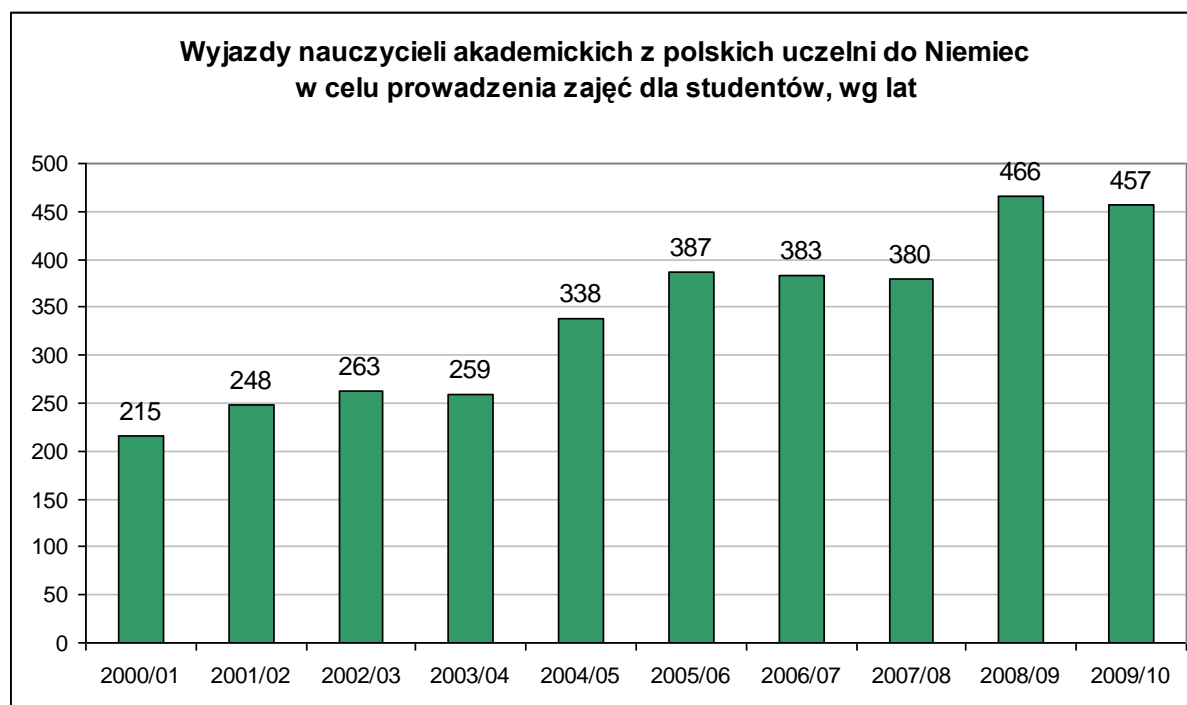
Kraj	Kod kraju	2000/01	2004/05	2007/08	2008/09	2009/10 dane wstępne	Ogółem w latach 2000-2009
Niemcy	DE	215	338	380	466	457	3396
Hiszpania	ES	44	132	244	323	344	1675
Francja	FR	103	176	208	212	198	1655
Włochy	IT	52	121	243	308	238	1572
Czechy	CZ		26	175	250	233	903
Portugalia	PT	25	88	125	144	165	853
Wielka Brytania	UK	58	82	100	118	107	813
Słowacja	SK		19	156	232	222	789
Turcja	TR		9	133	169	188	605
Belgia	BE	34	66	48	62	69	555
Finlandia	FI	38	62	69	76	67	553
Litwa	LT		18	114	152	127	519
Austria	AT	14	40	58	56	42	387
Grecja	GR	25	43	37	46	54	378
Holandia	NL	24	31	52	48	30	351
Szwecja	SE	18	28	42	63	36	348
Dania	DK	22	27	46	45	35	317
Łotwa	LV		11	43	59	47	218
Węgry	HU		11	46	54	60	216
Bułgaria	BG		7	35	42	56	194
Norwegia	NO		14	33	44	56	170
Słowenia	SI		24	20	36	47	167
Irlandia	IRL	6	13	16	13	13	113
Rumunia	RO		5	19	25	25	102
Estonia	EE		2	9	21	23	64
Cypr	CY		1	2	6	10	27
Malta	MT		0	5	4	14	24
Islandia	IS		0	2	4	10	18
Luxemburg	LU	0	0	0	0	0	1
Liechtenstein	LI		0	0	0	0	0
Ogółem		678	1394	2460	3079	2973	16 984

Zródło: dane własne FRSE – Erasmus oraz dostępne na stronach KE

* Narodowa Agencja nie dysponuje danymi z lat poprzednich

Porównanie liczby wyjazdów do Niemiec w kolejnych latach pokazuje, że nie rośnie ona w sposób „liniowy”. I tak w ostatnich trzech latach (2007/08, 2008/09, 2009/10) liczba wyjazdów najpierw spadła, następnie wyraźnie wzrosła, potem znów nieco się zmniejszyła.

Wykres 3

PRZYJAZDY NAUCZYCIELI AKADEMICKICH Z NIEMIEC

Niemieccy nauczyciele akademicy należą do najczęściej zapraszanych przez polskie uczelnie nauczycieli zagranicznych i stanowią najliczniejszą grupę wykładowców przyjeżdżających do Polski w ramach programu *Erasmus*.

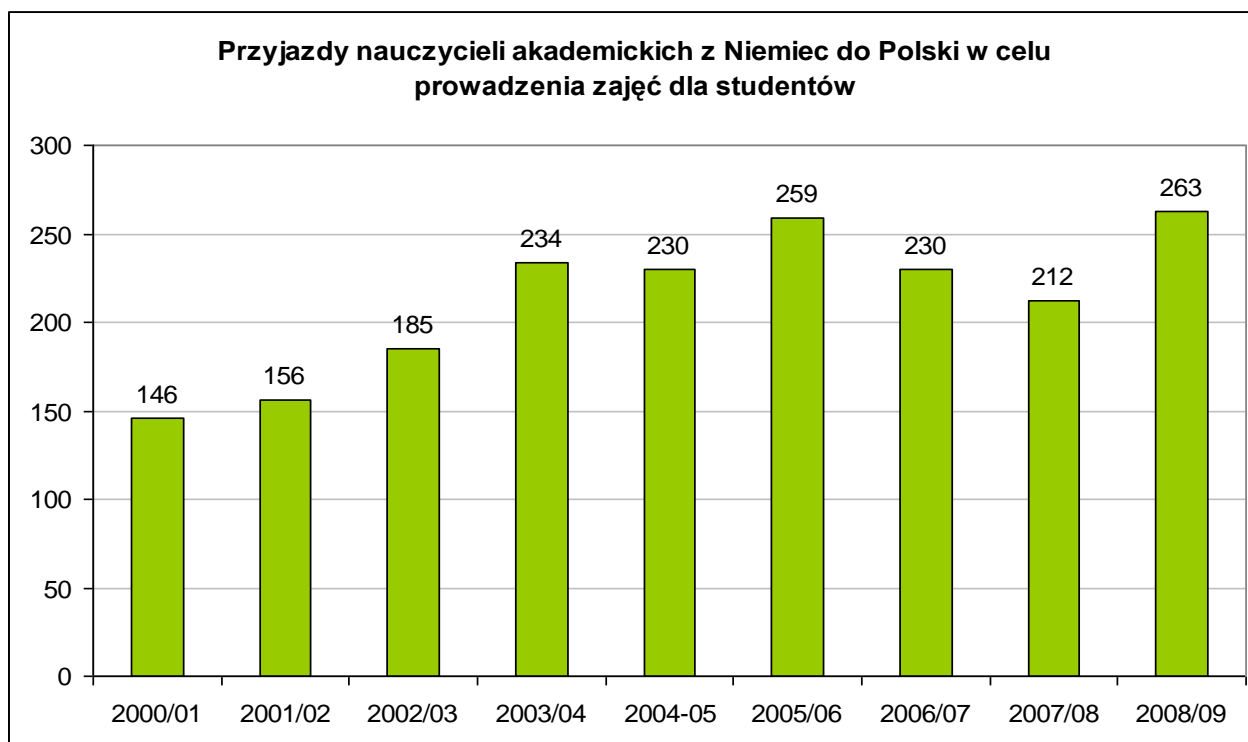
Przyjazdy zagranicznych nauczycieli akademickich do Polski w celu prowadzenia zajęć dla studentów w ramach programu *Erasmus* – dane z wybranych lat i łączne z okresu 2000-2010*

Kraj	Kod kraju	2000/01	2004/05	2007/08	2008/09	Ogółem w latach 2000-2009
Niemcy	DE	146	230	212	263	1915
Francja	FR	96	176	233	214	1472
Czechy	CZ		36	158	216	645
Hiszpania	ES	22	76	102	112	567
Włochy	IT	29	54	97	82	540
Wielka Brytania	UK	48	59	61	69	527
Turcja	TR		20	174	115	517
Belgia	BE	22	52	49	65	415
Holandia	NL	31	44	40	39	376
Finlandia	FI	32	38	57	44	336
Litwa	LT		27	66	94	291
Słowacja	SK		16	76	85	271
Portugalia	PT	19	30	37	28	258
Austria	AT	13	25	31	26	218
Szwecja	SE	14	35	24	26	203
Łotwa	LV		16	33	37	137
Grecja	GR	7	15	23	17	124
Dania	DK	7	16	21	6	116
Bułgaria	BG		7	21	43	108
Węgry	HU		9	20	32	88
Rumunia	RO		8	17	15	76

Norwegia	NO		17	17	7	73
Irlandia	IRL	2	9	6	11	65
Słowenia	SI		9	10	15	52
Estonia	EE		0	9	8	25
Malta	MT		2	1	3	8
Cypr	CY		0	0	1	4
Islandia	IS		0	1	3	4
Liechtenstein	LI		0	0	0	0
Luksemburg	LU	0	0	0	0	0
Ogółem		488	1026	1596	1676	9431

Źródło: dane własne FRSE – Erasmus oraz dostępne na stronach KE

Wykres 4

Jeśli wziąć pod uwagę statystyki strony niemieckiej, to można wyraźnie stwierdzić, iż Polska jest dla Niemiec głównym lub jednym z głównych partnerów w dziedzinie wymiany kadry akademickiej w programie *Erasmus*. W roku 2008/09, dla którego dysponujemy danymi opublikowanymi przez Komisję Europejską, polscy nauczyciele akademicy stanowili najliczniejszą grupę zagranicznych wykładowców przyjeżdżających do Niemiec w celu prowadzenia zajęć dydaktycznych (466 przyjazdów). Z kolei w rankingu krajów, do których w ramach *Erasmusa* wyjechało najwięcej nauczycieli niemieckich uczelni, Polska (263 wyjazdy) znajdowała się na drugim miejscu po Hiszpanii (a przed Francją, Włochami i Wielką Brytanią), co wymownie świadczy o obustronnym zainteresowaniu współpracą uczelni polskich i niemieckich.

INTENSYWNE KURSY JĘZYKOWE ERASMUSA – EILC

Kursy EILC są to kursy mniej znanych języków UE i innych krajów uczestniczących w programie *Erasmus*. Przeznaczone są dla stypendystów *Erasmusa*, przyjeżdżających na studia lub praktykę do kraju, w którym mówi się językiem rzadziej stosowanym i nauczany. Kursy EILC są osobnym działaniem w ramach programu *Erasmus*, na które przeznaczone są fundusze wyodrębnione z budżetu programu.

Kursy języka polskiego jako obcego prowadzone jako EILC są organizowane w Polsce od roku 1998, tj. od momentu przystąpienia Polski do programu *Erasmus*. Dotychczas prowadziły je uczelniane ośrodki nauczania języka polskiego.

Niemiecy studenci chętnie uczestniczą w kursach języka polskiego. W okresie od 1998/99 do 2009/10 roku w kursach EILC w Polsce wzięło udział łącznie 1731 studentów z innych krajów, w tym 542 studentów niemieckich, którzy stanowili najliczniejszą grupę uczestników.

Liczba zagranicznych studentów uczestniczących w kursach językowych EILC w Polsce – dane przeglądowe z wybranych lat

Kraj	Kod kraju	1998	2004	2009	2010	Ogółem w latach 1998-2010
Niemcy	DE	8	56	51	62	542
Francja	FR	5	16	31	38	200
Włochy	IT		10	13	34	178
Turcja	TR		-	33	56	172
Hiszpania	ES		14	22	72	153
Finlandia	FI	2	8	5	4	77
Portugalia	PT	1	13	16	18	77
Węgry	HU		1	9	11	49
Czechy	CZ		5	4	8	46
Belgia	BE	7	3	2	2	39
Wielka Brytania	UK	2	2	4	6	39
Austria	AT		1	2	4	32
Holandia	NL	1	1	1	5	28
Szwecja	SE	1	1	1	4	22
Słowacja	SK		-	3	6	17
Irlandia	IRL		-	0	4	9
Bułgaria	BG		-	0	1	8
Estonia	EE		1	2	2	8
Litwa	LT		-	0	2	7
Łotwa	LV		-	1	1	7
Dania	DK		-	0		5
Grecja	GR		-	3		5
Chorwacja	HR				3	3
Norwegia	NO		-	0		3
Rumunia	RO		-	0	1	3
Liechtenstein	LI			0		1
Słowenia	SI		-	0	1	1
Cypr	CY		-	0		0
Islandia	IS		-	0		0
Luksemburg	LU		-	0		0
Malta	MT		-	0		0
Ogółem		27	132	203	345	1731

Źródło: dane własne FRSE – Erasmus oraz dostępne na stronach KE

Współpraca Polski i Niemiec w programie *Erasmus* w roku 2008/2009²

W roku akademickim 2008/2009 do Niemiec wyjechało w ramach programu *Erasmus* 2237 polskich studentów oraz 634 pracowników polskich uczelni. Niemcy od lat znajdują się na pierwszym miejscu wśród

² Ostatni rok, z którego Narodowa Agencja dysponuje oficjalnymi danymi. Pełne dane z roku 2009/10 nie zostały jeszcze oficjalnie zatwierdzone przez Komisję Europejską.

krajów przyjmujących polskich studentów *Erasmusa* i pracowników polskich uczelni. Polskie uczelnie przyjęły łącznie **654** studentów niemieckich – 580 osób przyjechało do naszego kraju na studia, a polskie instytucje/przedsiębiorstwa przyjęły 74 studentów odbywających praktykę w programie *Erasmus*. Z Niemiec przyjechało **276** pracowników uczelni, w tym 267 nauczycieli akademickich w celu prowadzenia zajęć na polskich uczelniach i 9 pracowników uczelni, którzy uczestniczyli w szkoleniach.

Wyjazdy studentów polskich uczelni do poszczególnych krajów w roku 2008/2009 – ranking krajów wg liczby przyjętych studentów z Polski

Kraj docelowy	Kod kraju	Praktyki	Studia	Razem
Niemcy	DE	333	1904	2237
Hiszpania	ES	227	1552	1779
Francja	FR	93	1090	1183
Włochy	IT	111	1038	1149
Portugalia	PT	49	738	787
Wielka Brytania	UK	184	558	742
Dania	DK	33	663	696
Belgia	BE	52	434	486
Czechy	CZ	41	442	483
Holandia	NL	48	420	468
Grecja	GR	238	186	424
Finlandia	FI	25	387	412
Turcja	TR	14	395	409
Szwecja	SE	12	383	395
Austria	AT	26	287	313
Słowacja	SK	13	226	239
Norwegia	NO	23	203	226
Węgry	HU	12	173	185
Litwa	LT	3	149	152
Słowenia	SI	14	138	152
Irlandia	IE	21	90	111
Bułgaria	BG	7	103	110
Łotwa	LV	8	55	63
Estonia	EE	4	51	55
Rumunia	RO	0	55	55
Cypr	CY	14	36	50
Islandia	IS	5	14	19
Malta	MT	5	12	17
Luksemburg	LU	1	2	3
Liechtenstein	LI	2	0	2
Ogółem		1618	11784	13402

Źródło: dane własne FRSE – Erasmus oraz dostępne na stronach KE

Uczelnie przyjmujące najwięcej polskich studentów

W roku 2008/09 wśród dwudziestu zagranicznych uczelni, które przyjęły najwięcej polskich studentów, znalazły się dwie uczelnie niemieckie: Technische Universität Dresden (na 15. miejscu, gościł 71 studentów z Polski) i Freie Universität Berlin (na 17. miejscu, gościł 70 studentów z Polski).

Najpopularniejsze miasta docelowe

Berlin znalazł się w czwórce miast europejskich, do których w roku 2008/09 wyjechało na stypendium *Erasmusa* najwięcej polskich studentów – w klasyfikacji wyprzedziły go: Walencja (Valencia, 255 studentów z Polski), Paryż (250) i Lizbona (198). Berlin gościł 179 polskich studentów *Erasmusa*.

Wyjazdy pracowników polskich uczelni do poszczególnych krajów w roku 2008/2009

Kraj docelowy	Kod kraju	Wyjazdy nauczycieli akademickich w celu prowadzenia zajęć	Wyjazdy pracowników uczelni na szkolenia	Razem
Niemcy	DE	466	168	634
Hiszpania	ES	323	143	466
Włochy	IT	307	85	392
Czechy	CZ	250	99	349
Francja	FR	212	64	276
Słowacja	SK	232	41	273
Wielka Brytania	UK	118	124	242
Portugalia	PT	144	77	221
Turcja	TR	169	42	211
Litwa	LT	148	56	204
Finlandia	FI	75	45	120
Austria	AT	56	39	95
Szwecja	SE	63	24	87
Belgia	BE	62	20	82
Norwegia	NO	44	34	78
Węgry	HU	54	20	74
Holandia	NL	48	26	74
Słowenia	SI	36	36	72
Dania	DK	45	25	70
Łotwa	LV	59	6	65
Grecja	GR	46	18	64
Bułgaria	BG	42	6	48
Rumunia	RO	25	16	41
Estonia	EE	21	12	33
Irlandia	IE	13	6	19
Cypr	CY	6	9	15
Islandia	IS	4	9	13
Malta	MT	4	8	12
Liechtenstein	LI	0	1	1
Luksemburg	LU	0	0	0
Ogółem		3072	1259	4331

Źródło: dane własne FRSE – Erasmus oraz dostępne na stronach KE

Uczelnie goszczące najwięcej nauczycieli akademickich z Polski

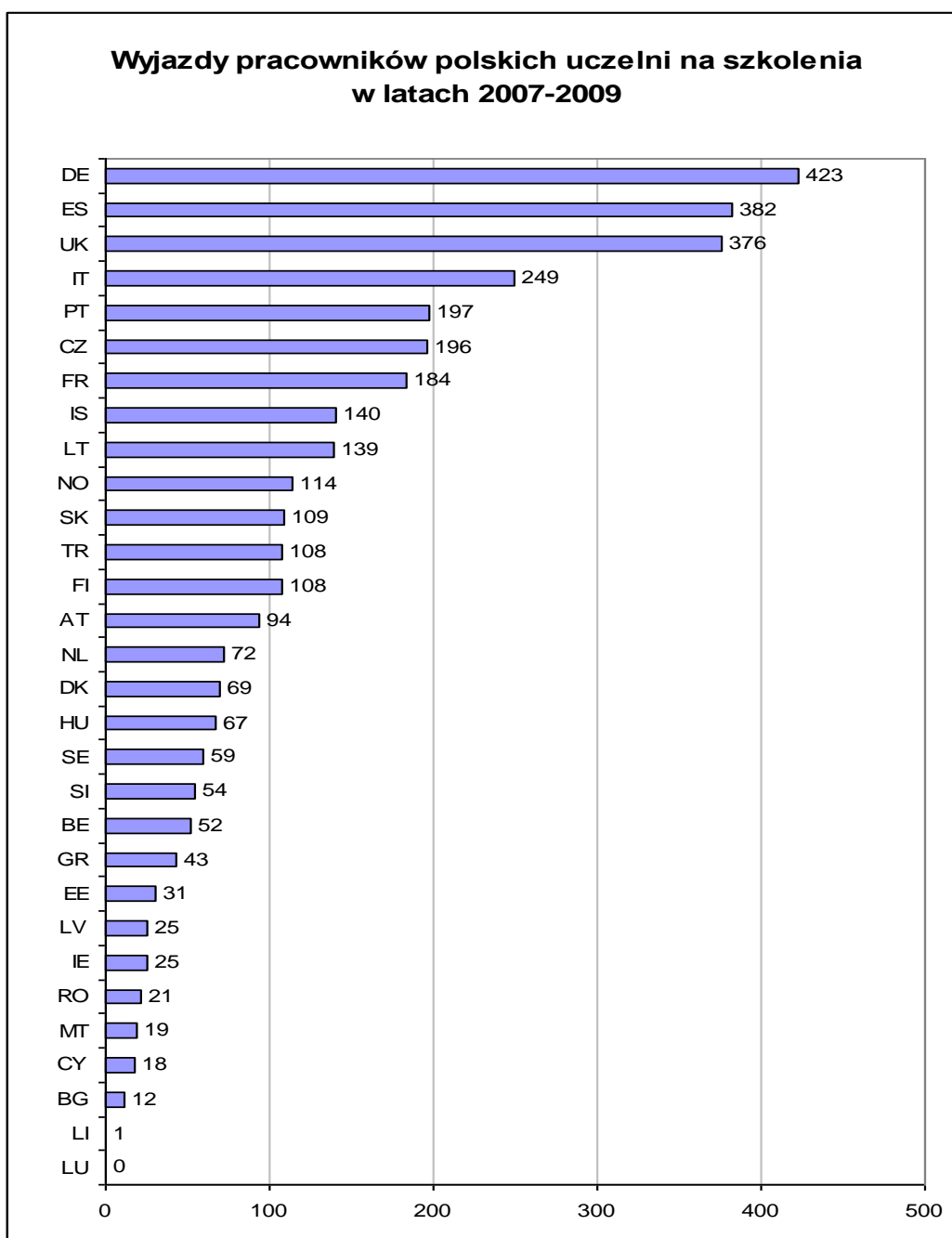
W roku 2008/09 w pierwszej piętnastce zagranicznych uczelni, które przyjęły najwięcej polskich nauczycieli akademickich, znalazły się dwie uczelnie niemieckie: Universitaet Leipzig (na 12. miejscu, gościł 26 nauczycieli z Polski) i Freie Universitaet Berlin (na 14. miejscu, gościł 22 nauczycieli z Polski). Na wyższych pozycjach znalazły się uczelnie z Litwy, Czech, Słowacji, Włoch i Hiszpanii.

WYMIANA PRACOWNIKÓW UCZELNI – SZKOLENIA

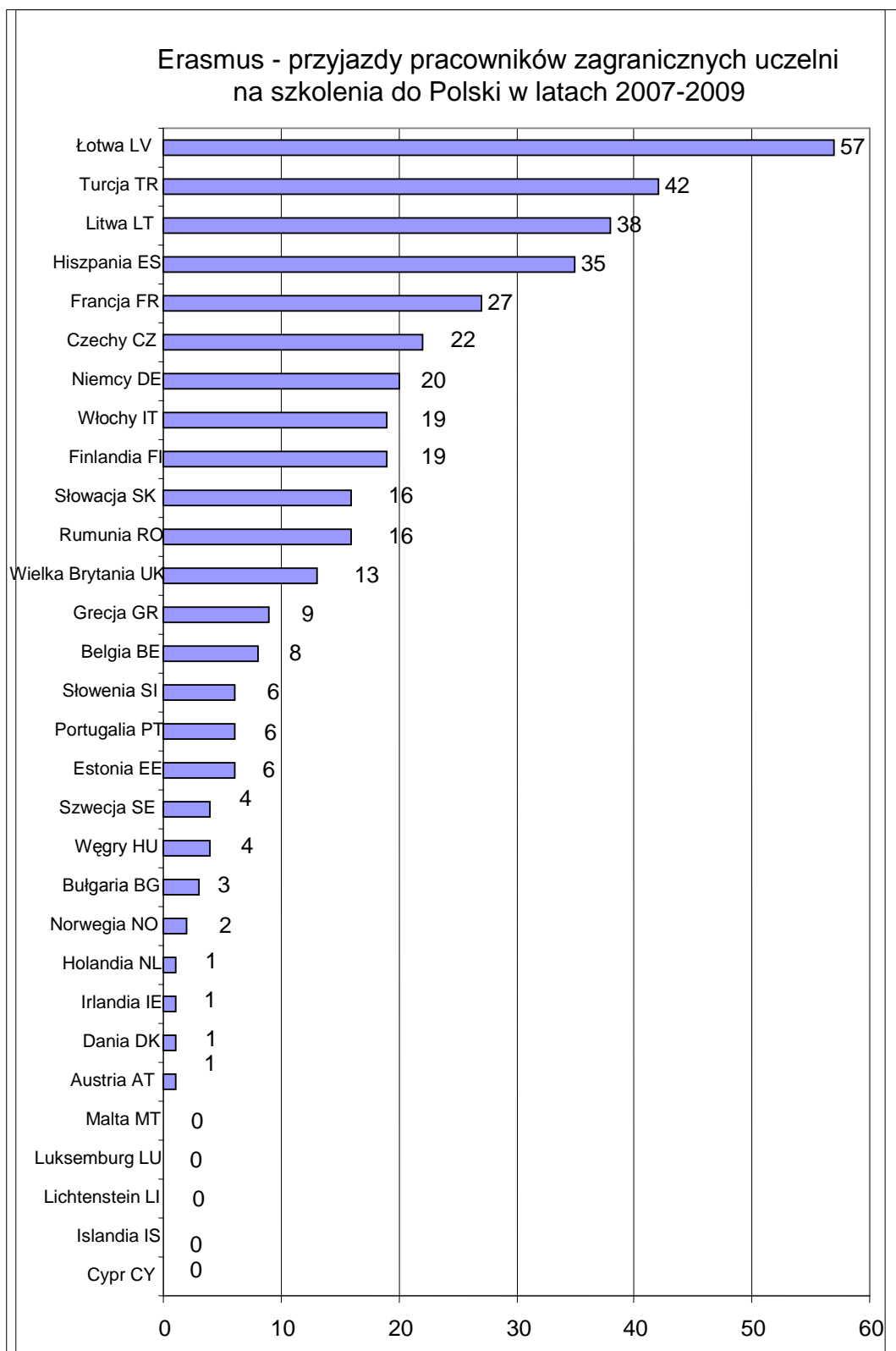
Od roku 2007/08 program *Erasmus* umożliwia pracownikom uczelni wyjazdy na zagraniczne szkolenia organizowane zarówno na uczelniach, jak i w przedsiębiorstwach i różnego typu organizacjach. Wyjazdy na szkolenia do Niemiec cieszą się popularnością wśród pracowników polskich uczelni; w latach 2007/08 - 2009/10 odbyły się łącznie 423 takie wyjazdy.

Szkolenia w Polsce nie są jeszcze zbyt liczne ze względu na mniejsze zainteresowanie pracowników zagranicznych szkół wyższych przyjazdami do naszego kraju. W ciągu dwóch lat na szkolenia przyjechało z Niemiec tylko 20 osób.

Wykres 5 – wyjazdy na szkolenia 2007-2010

Wykres 6 – przyjazdy na szkolenia 2007-2009

WYBRANE ASPEKTY I PRZYKŁADY WSPÓŁPRACY

KURSY INTENSYWNE

Od roku 2007 Narodowa Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie” - Erasmus jest odpowiedzialna także za zarządzanie projektami typu kurs intensywny.

Kurs intensywny to krótki cykl zajęć dydaktycznych (minimum 10 kolejnych dni roboczych, maksimum 6 tygodni), przygotowany przez grupę nauczycieli akademickich z co najmniej trzech uczelni zlokalizowanych w trzech różnych krajach (z których przynajmniej jedna uczelnia z kraju członkowskiego UE) dla międzynarodowej grupy studentów liczącej od 10 do 60 osób.

W roku akademickim 2008/2009 polskie i niemieckie uczelnie, we współpracy ze szkołami wyższymi z innych krajów uczestniczących w programie, zrealizowały **23** projekty typu kurs intensywny, w tym:

a) **7** projektów koordynowały polskie szkoły wyższe:

- *Building Civil Society and Fighting Social Exclusion - Contemporary Challenges for Social Work* (koordynator: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; partner z Niemiec: Katholische Fachhochschule Nordrhein-Westfalen) - okres realizacji projektu: 2 lata (2007/08-2008/09);
- *Ecology and Safety as a Driving Force in the Development of Vehicles* (koordynator: Politechnika Radomska im. Kazimierza Pułaskiego; partner z Niemiec: Fachhochschule Köln) – okres realizacji projektu: 3 lata (2007/08-2009/10);
- *Information for the People. Public Information/E-government in EU Countries, 17th International Students' Summer Seminar* (koordynator: Uniwersytet Warszawski; partner z Niemiec: Fachhochschule Hannover) - okres realizacji projektu: 1 rok (2008/09);
- *Organic Food Production Chain* (koordynator: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego; partner z Niemiec: Universität Hohenheim) – okres realizacji projektu: 3 lata (2008/09-2010/11);
- *REMICS – Research Methods in Cognitive Studies – an Interdisciplinary Winter School* (koordynator: Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie; partnerzy z Niemiec: Ludwig-Maximilians-Universität München i Universität Potsdam) – okres realizacji projektu: 3 lata (2008/09-2010/11);
- *Role of Agriculture in Territorial Identity and Competitiveness of Rural Areas* (koordynator: Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie; partner z Niemiec: Humboldt-Universität zu Berlin) – okres realizacji projektu: 3 lata (2008/09-2010/11);
- *Understanding EU Enlargement (UEUE-1)* (koordynator: Uniwersytet Jagielloński; partner z Niemiec: Rheinisch Westfälische Technische Hochschule Aachen) - okres realizacji projektu: 2 lata (2008/09-2009/10)

b) **16** projektów koordynowały uczelnie niemieckie.

Niemieckie uczelnie w ciekawych kursach intensywnych *Erasmusa*

1. Kurs intensywny *Building Civil Society and Fighting Social Exclusion - Contemporary Challenges* („Budowanie społeczeństwa obywatelskiego i walka z wykluczeniem społecznym - współczesne wyzwania dla pracy socjalnej”), koordynowany przez Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, jako jeden z pięciu europejskich projektów tego typu został opisany w prestiżowej publikacji Komisji Europejskiej, przedstawiającej przykłady najbardziej interesujących projektów i inicjatyw dotyczących walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wydanej w 2010 r.

W dwóch edycjach projektu uczestniczyły – poza lubelskim koordynatorem – uczelnie z Finlandii, Hiszpanii, Irlandii, Litwy, Niemiec, Słowacji, Szwecji i Turcji. Partnerem niemieckim była Katholische Fachhochschule Nordrhein-Westfalen (D KOLN05). Celem projektu było poszukiwanie nowych sposobów budowania społeczeństwa obywatelskiego oraz innowacyjnych rozwiązań w walce z wykluczeniem społecznym na

poziomie lokalnym i europejskim. W programie kursów – oprócz zajęć, które odbywały się na uczelni (seminaria, dyskusje, wykłady) – bardzo ważną rolę odgrywały wizyty w licznych instytucjach zajmujących się opieką społeczną w regionie – domach pomocy społecznej, hospicjach, schroniskach, centrach wolontariatu, ogniskach wychowawczych i in.

Udział w projekcie umożliwił uczestnikom wymianę przykładów dobrej praktyki z różnych krajów oraz wymianę poglądów ze specjalistami z dziedziny pracy socjalnej z lokalnych instytucji pozarządowych i z przedstawicielami władz lokalnych.

2. Kurs intensywny *Organic Food Production Chain (OFPC)* („Ekologiczny łańcuch produkcji żywności”) jest realizowany w latach 2008/2009–2010/2011. Koordynatorem działania jest Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (kod Erasmusa: PL WARSZAW05). W projekcie uczestniczą: austriacki Universität für Bodenkultur (A WIEN03), czeska Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích (CZ CESKE01), Universität Hohenheim ze Stuttgartu (D STUTTGA02), hiszpański Universidad Politécnica de Madrid (E MADRID05), estoński Eesti Maaülikool (EE TARTU01) i słoweńska Univerza v Mariboru (SI MARIBOR01).

Kurs intensywny jest adresowany do studentów studiów inżynierskich, magisterskich i doktoranckich z uczestniczących w projekcie uczelni, reprezentujących dziedziny związane z rolnictwem, żywieniem, ochroną środowiska. Tematyka kursu obejmuje cały łańcuch produkcji żywności ekologicznej – od gospodarstwa do talerza konsumenta, poprzez szereg zagadnień łączących te dwa skrajne ogniwa. Kurs poprzedzony jest modulem e-learning, podczas którego studenci przygotowują esej nt. rolnictwa ekologicznego i sektora żywności ekologicznej w ich krajach (praca w parach, porównanie krajów), wykonują test on-line dotyczący tematyki kursu i przygotowują prezentację nt. rolnictwa ekologicznego w swoim kraju (praca w grupach). Jedenastodniowy program dydaktyczny kursu obejmuje: wykłady i zajęcia praktyczne (projekty grupowe: prezentacje nt. rolnictwa ekologicznego w krajach uczestników kursu, analiza SWOT gospodarstw i przetwórci ekologicznych, odwiedzanych podczas 5-dniowego wyjazdu terenowego, analiza sensoryczna wybranych produktów ekologicznych i konwencjonalnych, analiza i ocena asortymentu w warszawskich sklepach z żywnością ekologiczną, próba szpadlowa). Ze względu na specyfikę kurs jest prowadzony w Warszawie i na terenach Brodnickiego oraz Górzeńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego.

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu *Leonardo da Vinci*

OBSZARY WSPÓLPRACY

Program *Leonardo da Vinci* działa w obszarze kształcenia i szkolenia zawodowego. Od 1998 r. był samodzielny programem, a od roku szkolnego 2007/2008 został częścią programu *Uczenie się przez całe życie* (LLP – *the Lifelong Learning Programme*), Promuje innowacyjne sposoby podejścia do edukacji i doskonalenia zawodowego w celu zwiększenia ich atrakcyjności i skuteczności oraz możliwie największego zbliżenia efektów kształcenia do potrzeb rynku pracy. Program wspiera także mobilność osób we wstępnym kształceniu zawodowym oraz pracowników na europejskim rynku pracy. Program dąży również do zwiększenia liczby osób uczestniczących w kształceniu ustawicznym.

Program wspierał współpracę polskich instytucji z różnorodnymi instytucjami z państw europejskich w celu zapewniania wysokiej jakości edukacji zawodowej i kształcenia ustawicznego.

W programie bierze udział szerokie spektrum instytucji i organizacji zaangażowanych w rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego – m.in. szkoły zawodowe, instytucje szkoleniowe, małe i średnie przedsiębiorstwa, partnerzy społeczni, izby rzemieślnicze, stowarzyszenia branżowe, fundacje, wyższe uczelnie, instytuty badawcze oraz organy administracji lokalnej i regionalnej.

W programie *Leonardo da Vinci* współpraca polsko-niemiecka przebiegała w następujących działaniach:

- realizowanie wspólnie z partnerami z niemieckich organizacji projektów staży zawodowych oraz wymiany doświadczeń (począwszy od 1998 roku);
- realizowanie wspólnie z partnerami z niemieckich organizacji dwuletnich Projektów Partnerskich (pierwsze projekty w roku 2008);
- realizowanie projektów wielostronnych o charakterze innowacyjnym: projekty pilotażowe, językowe, sieci instytucji (w latach 2000-2006) oraz projektów transferu innowacji (od 2007 roku).

Najbardziej dynamicznie rozwijającym się obszarem współpracy polskich instytucji z partnerami niemieckimi w programie *Leonardo da Vinci* są staże zagraniczne dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, pracowników, osób bezrobotnych i absolwentów uczelni wyższych. Staż lub praktyka zawodowa jest formą nauki zawodu, polegającą na zdobywaniu doświadczenia zawodowego w miejscu pracy. Projekty staży w ramach programu *Leonardo da Vinci* polegają na organizacji praktyk zawodowych za granicą. Odbywają się one w organizacjach partnerskich w innym kraju, w ramach współpracy między instytucjami szkolącymi i przedsiębiorstwami. Staż musi stanowić integralną część szkolenia zawodowego. W trakcie realizacji staży zagranicznych uczestnicy mają możliwość: rozwijania konkretnych umiejętności zawodowych w środowisku pracy oraz zastosowania posiadanej wiedzy w praktyce, podwyższenia kwalifikacji zawodowych, a także udoskonalenia swoich umiejętności komunikowania się w języku obcym. Uczestnikami w projektach staży mogą być osoby w trakcie wstępnego kształcenia zawodowego, absolwenci, osoby pracujące i poszukujące pracy. Czas trwania stażu zawodowego za granicą może wynosić od 2 do 39 tygodni dla uczniów na wstępnym etapie kształcenia zawodowego i od 2 do 26 tygodni dla osób pracujących i poszukujących pracy.

Bardzo dynamicznie rozwija się także współpraca polskich i niemieckich instytucji w ramach projektów wymiany doświadczeń. Projekty wymiany doświadczeń to wyjazdy zagraniczne osób odpowiedzialnych za kształcenie i szkolenie zawodowe lub rozwój zasobów ludzkich w instytucjach szkoleniowych i przedsiębiorstwach, w celu poznania i przeniesienia ciekawych rozwiązań, a także doskonalenia i modernizacji metod oraz praktyk w zakresie kształcenia zawodowego. W wyjazdach do partnerów niemieckich najczęściej uczestniczą osoby odpowiedzialne za kształcenie i szkolenie zawodowe lub za rozwój kadr w instytucji: nauczyciele zawodu (w tym nauczyciele języków obcych), instruktorzy zawodu, doradcy zawodowi, osoby odpowiedzialne za szkolenia, kierownicy działów kadr, kadra zarządzająca instytucji i przedsiębiorstw (szczególnie sektora MŚP). Czas trwania wymiany doświadczeń może wynosić od 1 do 6 tygodni. Takie pobyty pozwalają doskonalić warsztat metodyczny nauczycielom, trenerom i instruktorom w instytucjach zaangażowanych w realizację projektów.

Obszary tematyczne/branże

Z przeglądu projektów mobilności realizowanych z niemieckimi partnerami w latach 1998-2010 wynika, że najbardziej aktywnie współpraca rozwijała się w następujących branżach i obszarach tematycznych:

- **branża turystyczna, hotelarska, gastronomiczna** – podwyższanie kompetencji zawodowych techników hotelarzy, wykorzystanie zasobów regionalnych w tworzeniu nowych produktów turystycznych, poznawanie walorów kuchni niemieckiej, sporządzanie i serwowanie potraw;
- **kształcenie w zawodach rzemieślniczych** – staże w małych firmach jubilerskich, nowoczesne techniki graficzne i malarskie w zdobieniu mas ceramicznych, nowoczesne technologie w technice jubilerskiej; branża fryzjerska;
- **branża rolnicza** – kształcenie w dziedzinie odnawialnych źródeł energii; organizacja i prowadzenie gospodarstwa ekologicznego, przetwórstwo odpadów organicznych, produkcja i wykorzystywanie biopaliw, nowoczesne kształcenie akademickie w zakresie gospodarki wodno-ściekowej; pielęgnacja terenów zielonych, budowanie architektury krajobrazu;
- **branża samochodowa, motoryzacyjna** – praktyki w niemieckich warsztatach samochodowych, nowoczesne rozwiązania w obsłudze pojazdów silnikowych; diagnostyka nowoczesnych systemów elektronicznych w pojazdach samochodowych;
- **branża budowlana** – rozszerzenie umiejętności i kompetencji w budownictwie tradycyjnym i konserwacji budynków, poznawanie nowych technologii w budownictwie;
- **branża informatyczna i elektroniczna** - doskonalenie wiedzy technicznej uczniów i absolwentów; normy unijne branży elektrycznej w programowalnych sterownikach i technologii informacyjnej; zastosowanie nowoczesnych technologii informatycznych w sieciach komputerowych, obsługa maszyn sterowanych numerycznie;
- **opieka społeczna i medyczna** – kształcenie fizjoterapeutów, praktyczne oblicza biotechnologii i biomedycyny, nowoczesna diagnostyka i leczenie schorzeń miednicy, nauka nowych terapii w uroginologii, wspieranie osób niepełnosprawnych; wyrównywanie standardów w opiece społecznej nad ludźmi starszymi i niepełnosprawnymi;
- **branża drewna** - zdobywanie dodatkowych kwalifikacji w zawodach cieśla i technolog drewna, zastosowanie urządzeń sterowanych numerycznie w procesie produkcji mebli w zakładach niemieckich;
- **wymiana doświadczeń pracowników policji obu krajów** – doskonalenie zawodowe i językowe, zastosowanie e-learningu, opracowanie wspólnego systemu bezpieczeństwa ruchu drogowego wg zaleceń UE; Euro 2012 i rola sił policyjnych w zabezpieczaniu imprez masowych, współpraca w zakresie wykrywania przestępstw teleinformatycznych, współpraca w zakresie wspólnych działań transgranicznych, ograniczanie przemocy domowej i rówieśniczej;
- **współpraca Wojewódzkich oraz Powiatowych Urzędów Pracy** – organizacja staży zawodowych dla osób bezrobotnych w Niemczech.

Projekty Partnerskie to projekty współpracy wielostronnej o małej skali finansowania. Polegają one na tworzeniu międzynarodowych partnerstw różnorodnych instytucji podejmujących współpracę nad wspólnymi zagadnieniami w obszarze kształcenia i doskonalenia zawodowego. Ich efektem są produkty wypracowane przez wszystkich partnerów projektu. Projekty Partnerskie zakładają aktywny udział osób szkolonych, wspierają mobilność i wymianę doświadczeń między partnerami na poziomie europejskim. Wysokość dofinansowania projektu partnerskiego jest uzależniona od zaplanowanej liczby mobilności (wyjazdów zagranicznych) w każdej instytucji uczestniczącej w projekcie. Całkowite dofinansowanie dla jednego partnera uczestniczącego w projekcie nie może przekroczyć 25 tys. euro.

Projekty wielostronne Transferu Innowacji to projekty współpracy wielostronnej polegające na przenoszeniu i zastosowaniu na nowym gruncie innowacyjnych rozwiązań i produktów w celu podniesienia jakości kształcenia i szkolenia zawodowego. W toku międzynarodowej współpracy partnerzy adaptują sprawdzone pomysły pod kątem merytorycznym, językowym, kulturowym i prawnym oraz wdrażają je w kolejnych krajach, sektorach lub dla nowych grup odbiorców. Tematy projektów dotyczą różnorodnych dyscyplin kształcenia zawodowego, np. sektora budowlanego, spawalnictwa, turystyki, służby zdrowia, nauki branżowego języka obcego, podniesienia atrakcyjności kształcenia zawodowego oraz zapewnienia jakości w kształceniu zawodowym. Odbiorcami opracowywanych rezultatów będą m.in. inżynierowie, pracownicy służby zdrowia, kadra oraz pracownicy małych i średnich przedsiębiorstw, animatorzy kultury. Większość przedsięwzięć uwzględnia zastosowanie nowoczesnych technologii w kształceniu ustawicznym (platformy e-learningowe, kursy na odległość, multimedia).

DYNAMIKA WSPÓLPRACY

Program *Leonardo da Vinci* – projekty mobilności

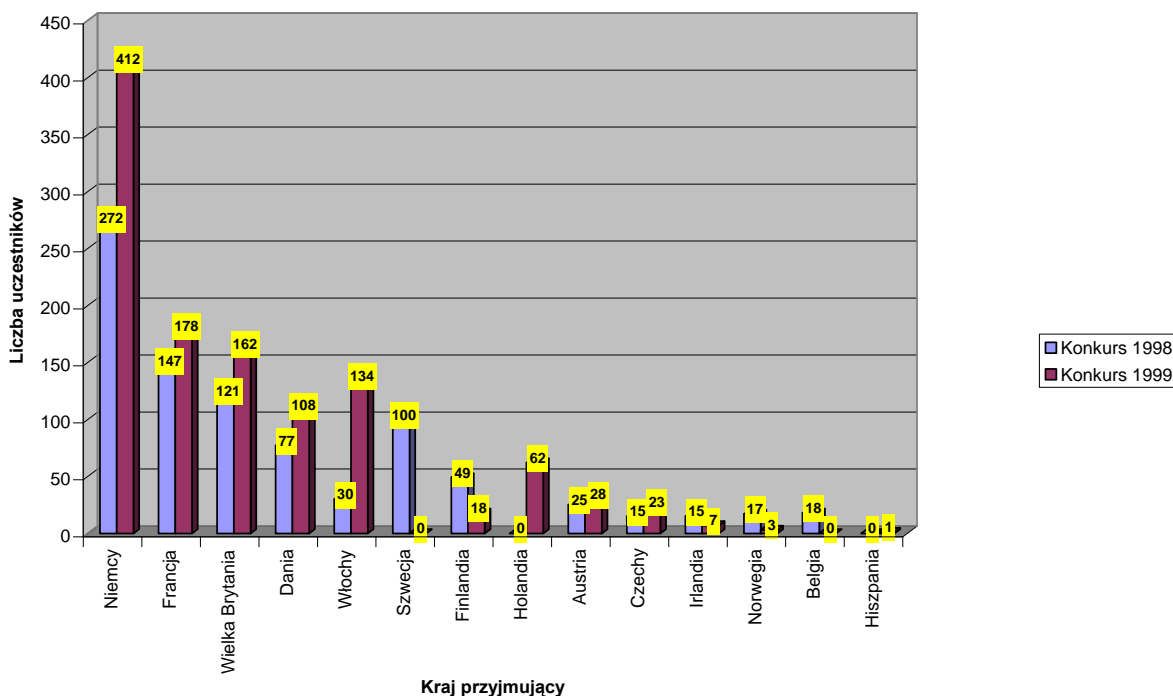
Projekty mobilności są najpopularniejszym wśród polskich wnioskodawców typem projektów realizowanych w ramach programu *Leonardo da Vinci*. Polegają one na wysyłaniu uczestników za granicę w celu odbycia przez nich stażu zawodowego lub wymiany doświadczeń. Polskie instytucje mogą wnioskować o dofinansowanie projektów mobilności od roku 1998. Do dnia dzisiejszego udział w nich wzięło prawie 42 tysiące osób. Projekty mobilności dzielą się na 3 typy (według tzw. grupy docelowej): **IVT** – Staże zawodowe dla osób w trakcie kształcenia zawodowego; **PLM** – Staże zawodowe dla osób na rynku pracy (absolwenci, bezrobotni, młodzi pracownicy); **VETPRO** – Wymiana doświadczeń dla osób zajmujących się kształceniem zawodowym.

Od początku trwania programu *Leonardo da Vinci* w Polsce Niemcy były najczęściej wybieranym krajem docelowym dla polskich uczestników projektów staży zawodowych oraz wymiany doświadczeń. Poniżej przedstawiono dane statystyczne w postaci wykresów, które pokazują dynamikę współpracy na przestrzeni dwunastu lat, oraz jej najważniejsze obszary.

I faza programu *Leonardo da Vinci* (lata 1998-1999)

W konkursie 1998 spośród wszystkich 886 uczestników do Niemiec wyjechały 272 osoby (31%), natomiast w konkursie 1999 było to już 412 osób (36%) spośród 1136. W sumie w latach 1998-1999 do Niemiec wyjechały 684 osoby, czyli 34% wszystkich uczestników polskich projektów mobilności. Zainteresowanie innymi krajami było znacznie mniejsze, wystarczy dodać, że plasująca się na drugim miejscu Francja została przez Niemcy zdublowana (*Wykres 1*).

Wykres 1. Uczestnicy projektów mobilności 1998-1999 wg kraju przyjmującego

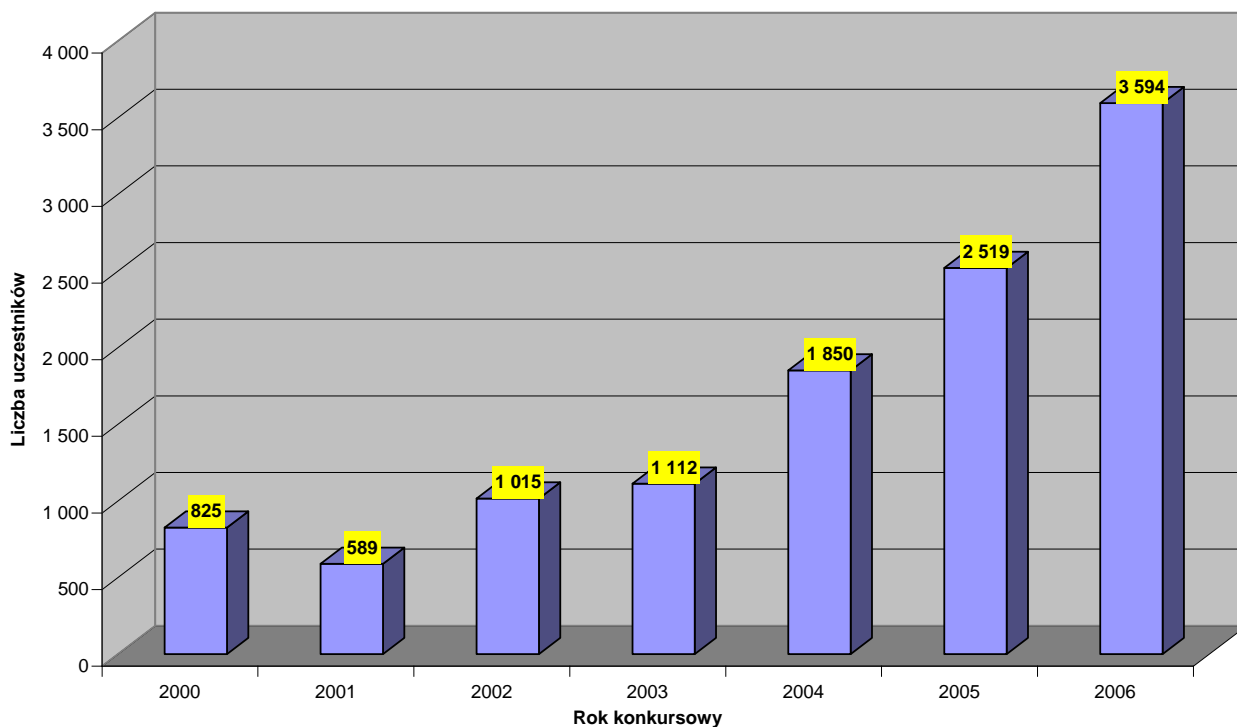

Źródło: Opracowanie na podstawie Kompendium projektów 1998-1999 wydanego przez Fundację „Fundusz Współpracy”, Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr, Warszawa

II faza programu *Leonardo da Vinci* (lata 2000-2006)

W kolejnej fazie programu, trwającej od 2000 do 2006 roku, tendencja nie uległa zmianie. Polscy beneficjenci (nazywani wówczas „promotorami”) w dalszym ciągu najchętniej wysyłali uczestników („beneficjentów”) swoich projektów właśnie do Niemiec, a ich liczba z roku na rok coraz szybciej rosła, o czym świadczy *Wykres 2*. Wyjątkiem był Konkurs 2001, kiedy do Niemiec wyjechało mniej osób niż w Konkursie 2000, ale i tak było ich 3 razy więcej niż osób, które wyjechały do drugiej pod tym względem Francji (589-197).

Wykres 2. Uczestnicy projektów mobilności 2000-2006 wyjeżdżający do Niemiec

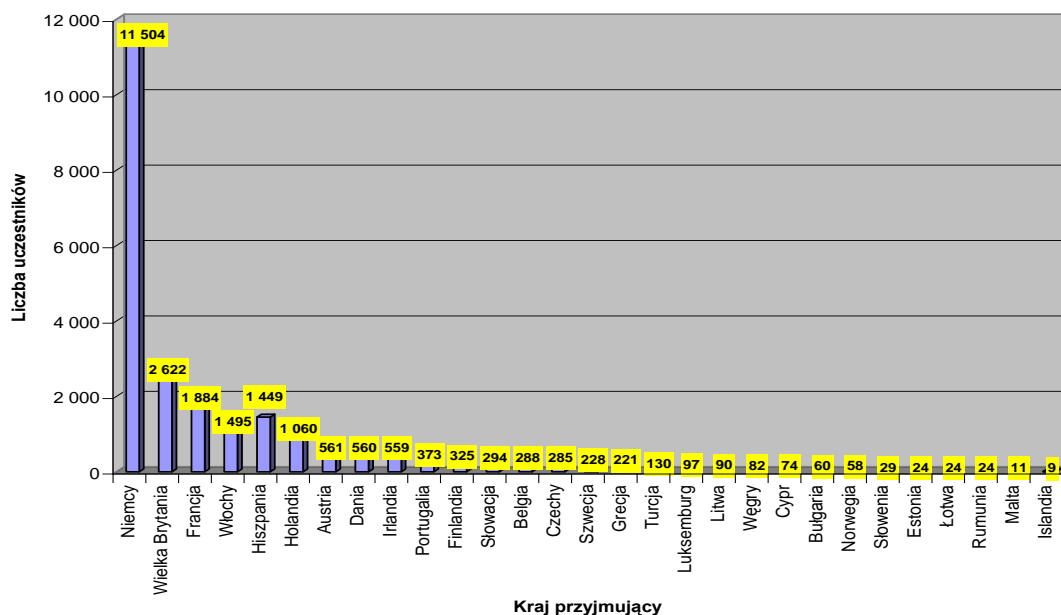

Źródło: Opracowanie na podstawie Kompendium projektów z lat 2000-2006 wydanych przez Fundację „Fundusz Współpracy”, Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr, Warszawa

W sumie w latach 2000-2006 do Niemiec wyjechały 11 504 osoby spośród wszystkich 24 420 uczestników polskich projektów mobilności, co stanowi ponad 47% (Wykres 3). W poszczególnych latach konkursowych udział Niemiec jako kraju przyjmującego wahał się pomiędzy 36% (w roku 2001) a 55% (lata 2002-2003). Biorąc pod uwagę samą liczbę uczestników, rekordowy był Konkurs 2006, kiedy to do Niemiec wyjechało 3594 uczestników.

W latach 2000-2003 druga za Niemcami z reguły utrzymywała się Francja, natomiast od Konkursu 2004 do najpopularniejszych krajów przyjmujących na stałe dołączyły: Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania i Holandia, ale ich udział w szczytowym momencie doszedł zaledwie do 14% (Wielka Brytania w Konkursie 2004).

Wykres 3. Uczestnicy projektów mobilności 2000-2006 wg kraju przyjmującego

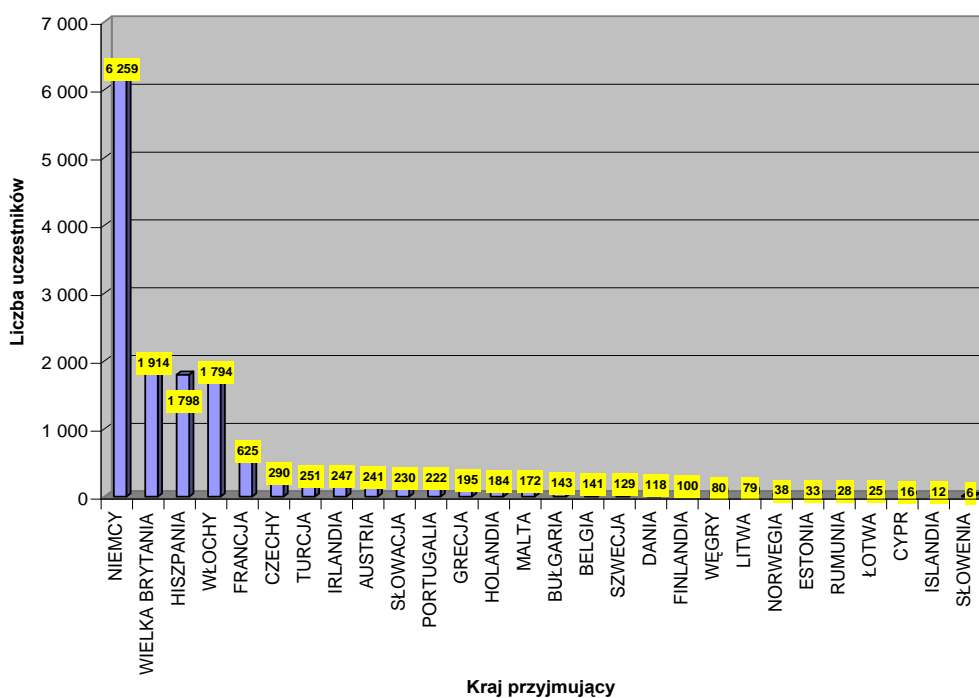

Źródło: Opracowanie na podstawie Kompendium projektów z lat 2000-2006 wydanych przez Fundację „Fundusz Współpracy”, Biuro Koordynacji Kształcenia Kadr, Warszawa oraz bazy Rap4Leo

Leonardo da Vinci w programie *Uczenie się przez całe życie* (od roku 2007)

Od roku 2007 program *Leonardo da Vinci* stanowi jeden z komponentów programu *Uczenie się przez całe życie*, który będzie trwał do roku 2013. Nie zmieniły się jednak preferencje polskich beneficjentów projektów mobilności. Nadal najczęściej wybieranym krajem przyjmującym są Niemcy, gdzie do dnia dzisiejszego wyjechało 6269 osób (41%) spośród wszystkich 15 370 uczestników. Na miejscach 2.-4. plasują się Wielka Brytania, Hiszpania i Włochy, a udział każdego z tych krajów wynosi około 12% (Wykres 4).

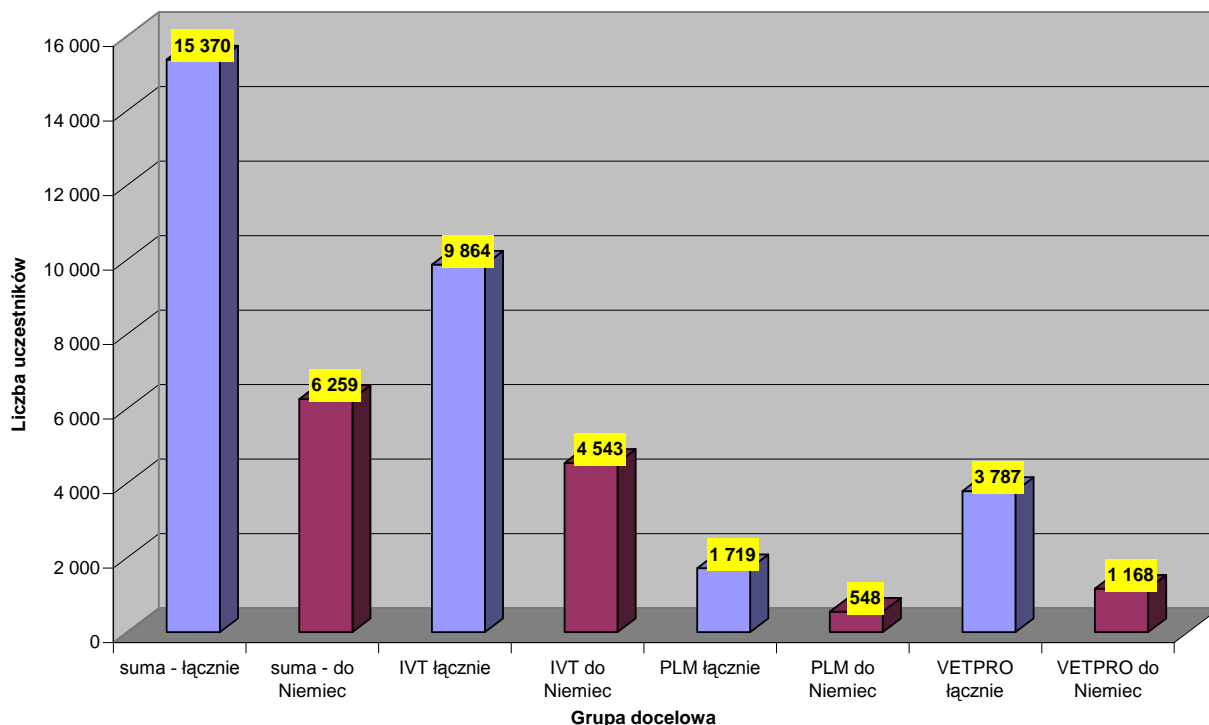
Wykres 4. Uczestnicy projektów mobilności 2007-2010 wg kraju przyjmującego

Źródło: FRSE, dane własne na podstawie bazy Rap4Leo oraz LLPLink

Wśród wszystkich uczestników projektów mobilności, którzy wyjechali do Niemiec, 4543 osoby (72%) to uczestnicy projektów IVT, 548 (9%) - uczestnicy projektów PLM, a 1168 osób (19%) to uczestnicy projektów VETPRO (Wykres 5). Udział Niemiec w zestawieniu krajów przyjmujących w podziale na typy projektów mobilności (tzw. grupy docelowe) wynosi odpowiednio: 46% dla projektów typu IVT, 32% dla PLM i 31% dla VETPRO.

Wykres 5. Uczestnicy projektów mobilności 2007-2010 wg grupy docelowej

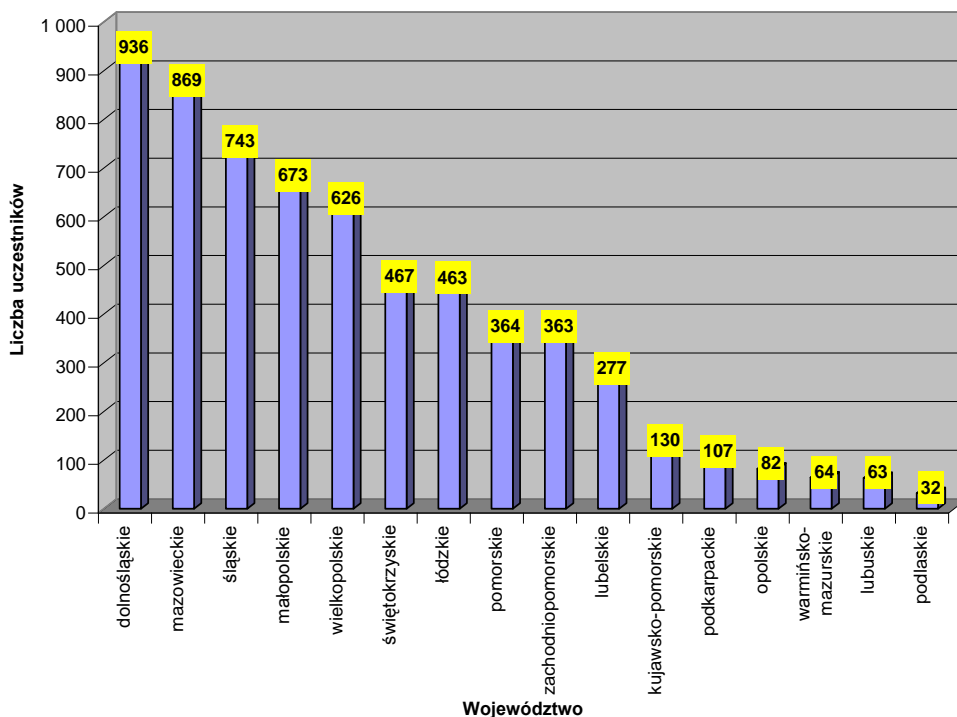

Źródło: FRSE, dane własne na podstawie bazy Rap4Leo oraz LLPLink

Wykres 6 przedstawia podział uczestników wyjeżdżających do Niemiec według województw instytucji wysyłających. Najwięcej osób do Niemiec wysłały instytucje z województwa dolnośląskiego (15%), na kolejnych miejscach uplasowały się województwa: mazowieckie (14%), śląskie (12%), małopolskie (11%) i wielkopolskie (10%). Najmniej uczestników wyjechało do Niemiec z województwa podlaskiego (0,5%), a niewiele więcej z woj. lubuskiego, warmińsko-mazurskiego i opolskiego (około 1%).

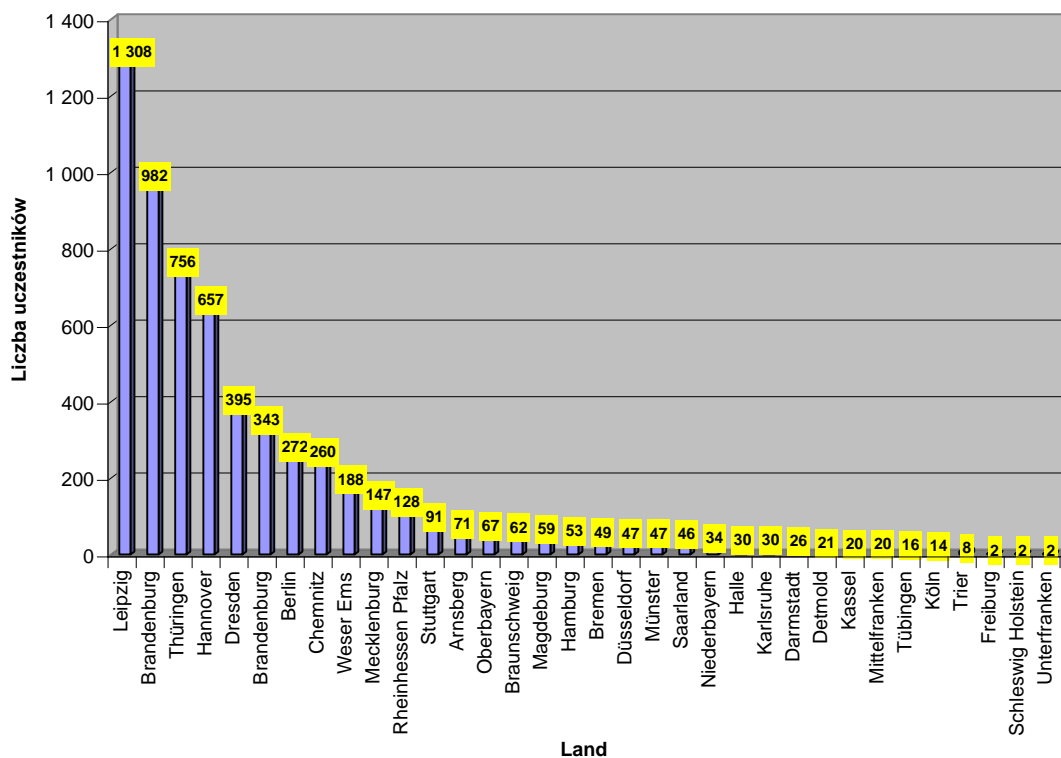
Należy podkreślić, że ranking ten jest niemalże dokładnym odzwierciedleniem ogólnego udziału poszczególnych województw w projektach mobilności w programie Leonardo da Vinci, choć z pewnością nie bez znaczenia jest też położenie geograficzne. Województwo dolnośląskie bezpośrednio graniczy z Niemcami, zaś znaczna część szkół z woj. wielkopolskiego od wczesnych lat 90. ubiegłego wieku uczestniczy w Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży i jest w stałym partnerstwie ze szkołami niemieckimi.

Wykres 6. Uczestnicy projektów mobilności 2007-2010 wyjeżdżający do Niemiec wg województwa

Źródło: FRSE, dane własne na podstawie bazy Rap4Leo oraz LLPLink

Wykres 7. Uczestnicy projektów mobilności 2007-2010 wyjeżdżający do Niemiec wg Landu

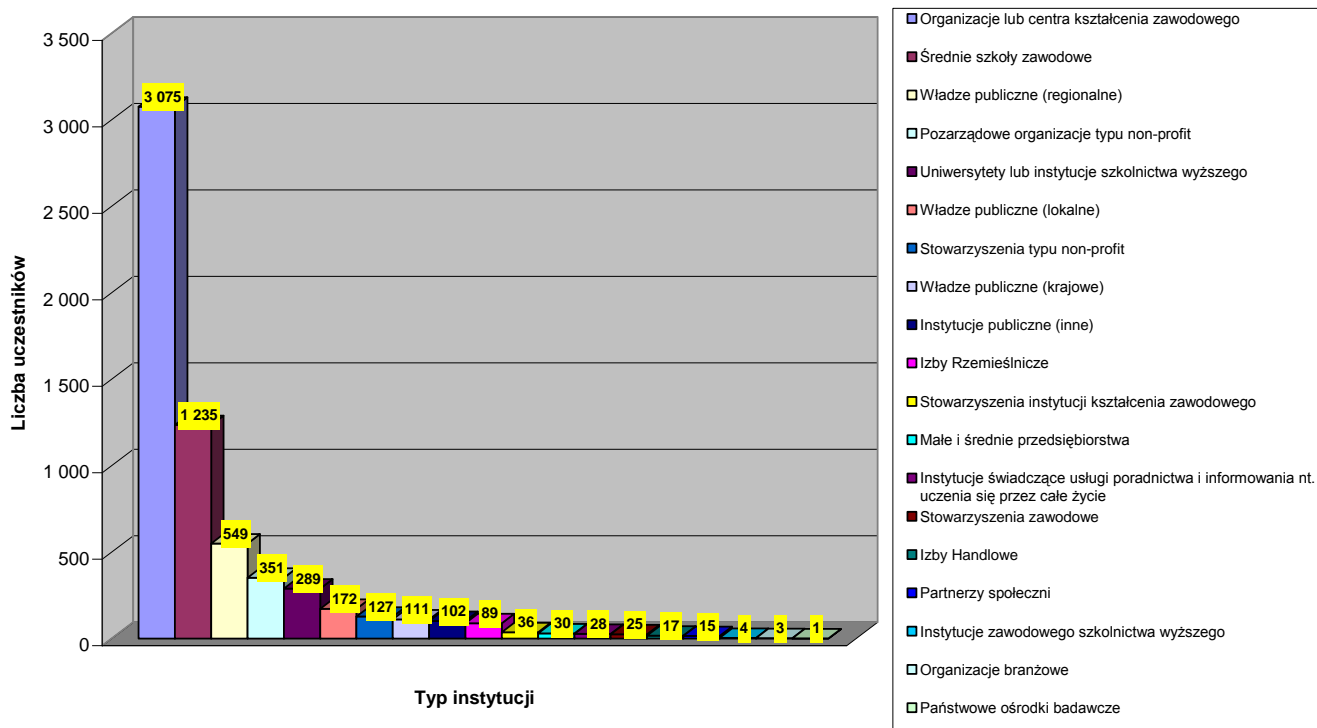

Źródło: FRSE, dane własne na podstawie bazy Rap4Leo oraz LLPLink

Wykres 7 obrazuje, do których niemieckich landów wyjeżdżają uczestnicy polskich projektów mobilności. Najwięcej osób wyjechało do: Lipska (21%), Brandenburgii (16%), Turynгии (12%) i Hanoweru (11%).

Na Wykresie 8 widzimy podział uczestników wyjeżdżających do Niemiec wg typu instytucji wysyłającej. Najwięcej osób wysłały instytucje zajmujące się kształceniem zawodowym (49%) i średnie szkoły zawodowe (20%), które są głównymi beneficjentami projektów IVT i VETPRO, a także regionalne władze publiczne (9%), organizacje pozarządowe (6%) oraz instytucje szkolnictwa wyższego (5%), uczestniczący głównie w projektach typu PLM i VETPRO.

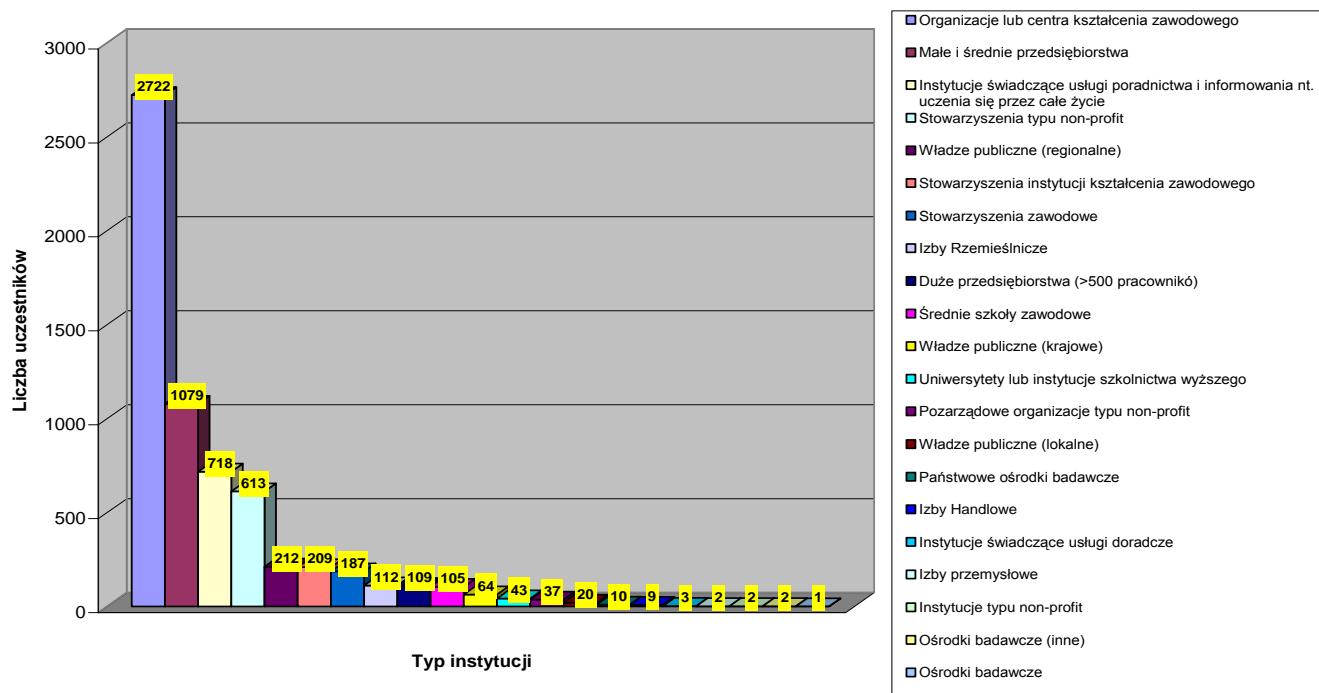
Wykres 8. Uczestnicy projektów mobilności 2007-2010 wyjeżdżający do Niemiec wg typu instytucji wysyłającej

Źródło: FRSE, dane własne na podstawie bazy Rap4Leo oraz LLPLink

Ze strony niemieckiej polskich uczestników projektów mobilności najczęściej przyjmują instytucje zajmujące się kształceniem zawodowym (43%), małe i średnie przedsiębiorstwa (17%), instytucje świadczące usługi poradnictwa i informowania nt. uczenia się przez całe życie (11%) oraz stowarzyszenia typu non profit (10%), co obrazuje Wykres 9.

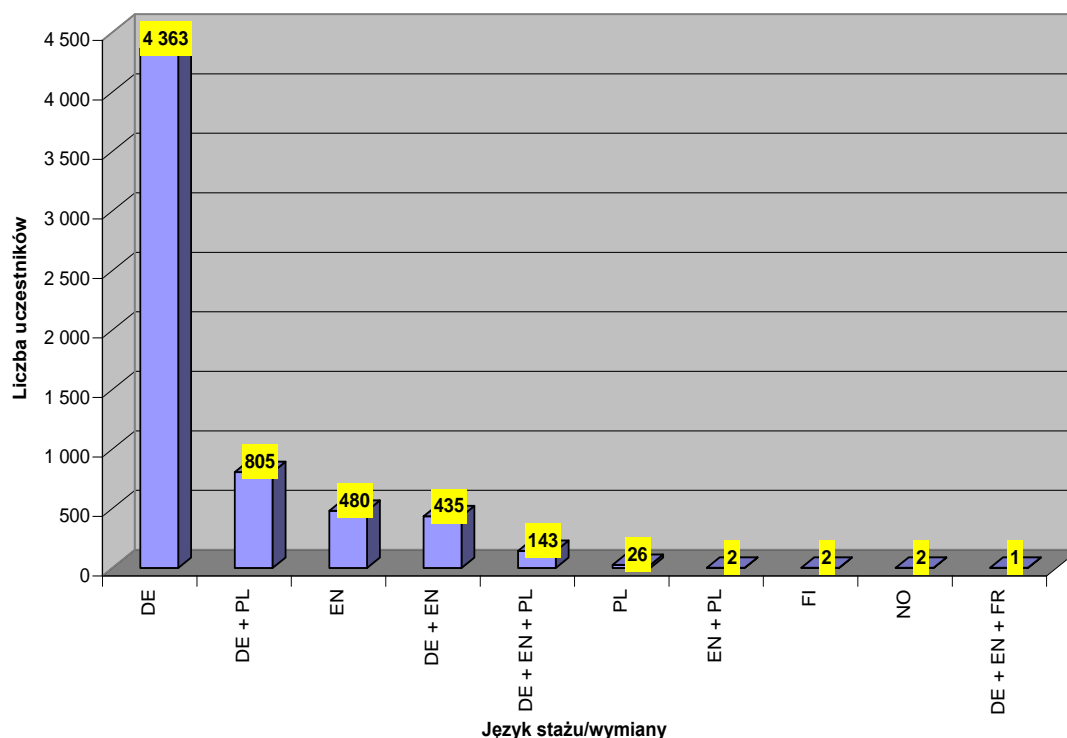
Wykres 9. Uczestnicy projektów mobilności 2007-2010 wyjeżdżający do Niemiec wg typu instytucji przyjmującej

Źródło: FRSE, dane własne na podstawie bazy Rap4Leo oraz LLPLink

Językiem, którym najczęściej posługują się w Niemczech polscy uczestnicy projektów mobilności, jest język niemiecki (70%). 13% uczestników odbywa swoje staże lub wymiany w 2 językach – niemieckim i polskim, 8% w języku angielskim, a 7% w 2 językach – niemieckim i angielskim.

Wykres 10. Uczestnicy projektów mobilności 2007-2010 wyjeżdżający do Niemiec wg języka stażu

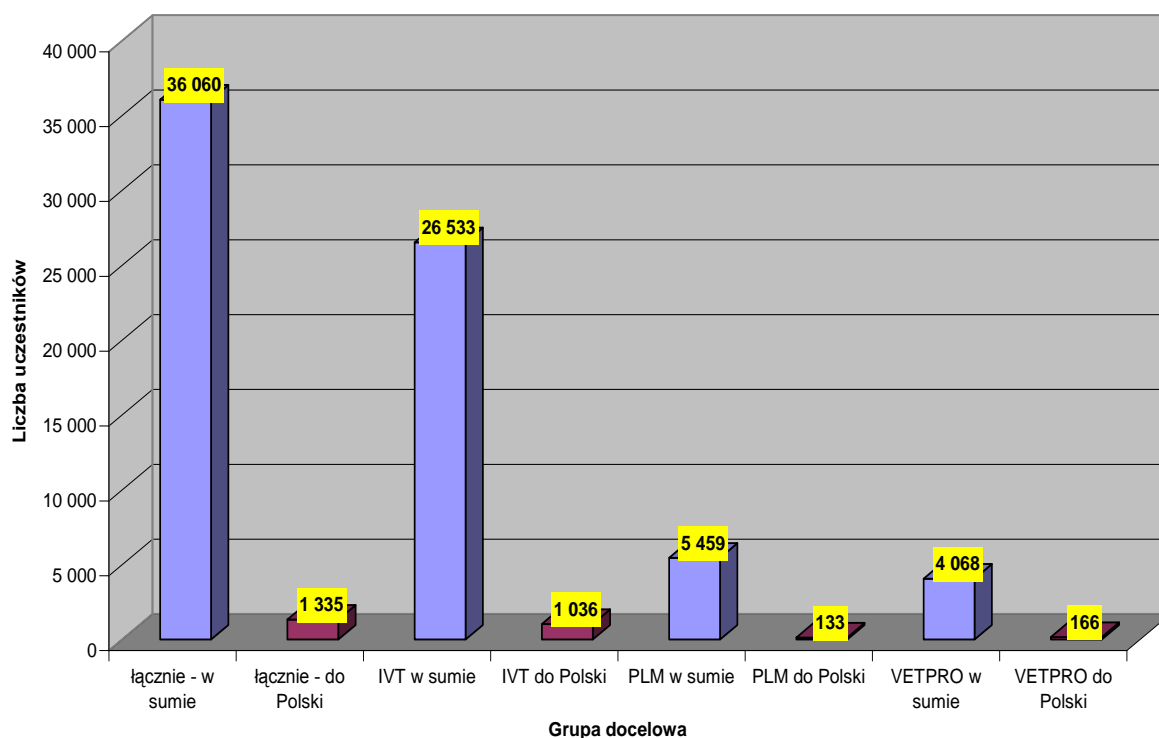

Źródło: FRSE, dane własne na podstawie bazy Rap4Leo oraz LLPLink

Uczestnicy projektów mobilności przyjeżdżający z Niemiec do Polski w ramach programu *Uczenie się przez całe życie* (od roku 2007)

O ile Niemcy od początku funkcjonowania programu *Leonardo da Vinci* w Polsce są najczęściej wybieranym przez naszych beneficjentów krajem przyjmującym, o tyle w drugą stronę sytuacja wygląda zupełnie inaczej. Spośród wszystkich 36060 uczestników projektów mobilności wysłanych na staż/wymianę przez niemieckich beneficjentów w latach 2007-2010 tylko 1335 (3,7%) przyjechało do Polski. Biorąc pod uwagę typ projektu (grupę docelową), jest to odpowiednio: 3,9% dla IVT, 2,4% dla PLM i 4,1% dla VETPRO (Wykres 11).

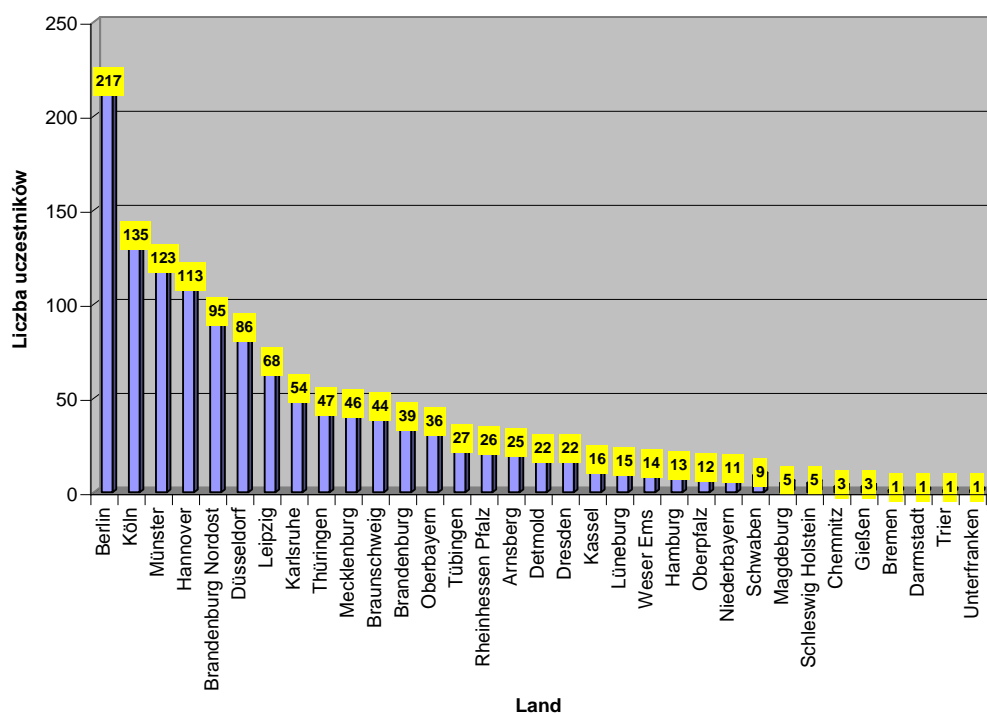
Wykres 11. Uczestnicy niemieckich projektów mobilności w latach 2007-2010 wg grupy docelowej

Źródło: dane uzyskane od BIBB – Niemieckiej Narodowej Agencji LdV, na podstawie bazy Rap4Leo

Wykres 12 przedstawia podział uczestników przyjeżdżających z Niemiec do Polski według landów instytucji wysyłających. Najwięcej osób wysłały instytucje z Berlina (16%), na kolejnych miejscach uplasowały się: Kolonia (10%), Monastyr (9%) i Hanower (8%).

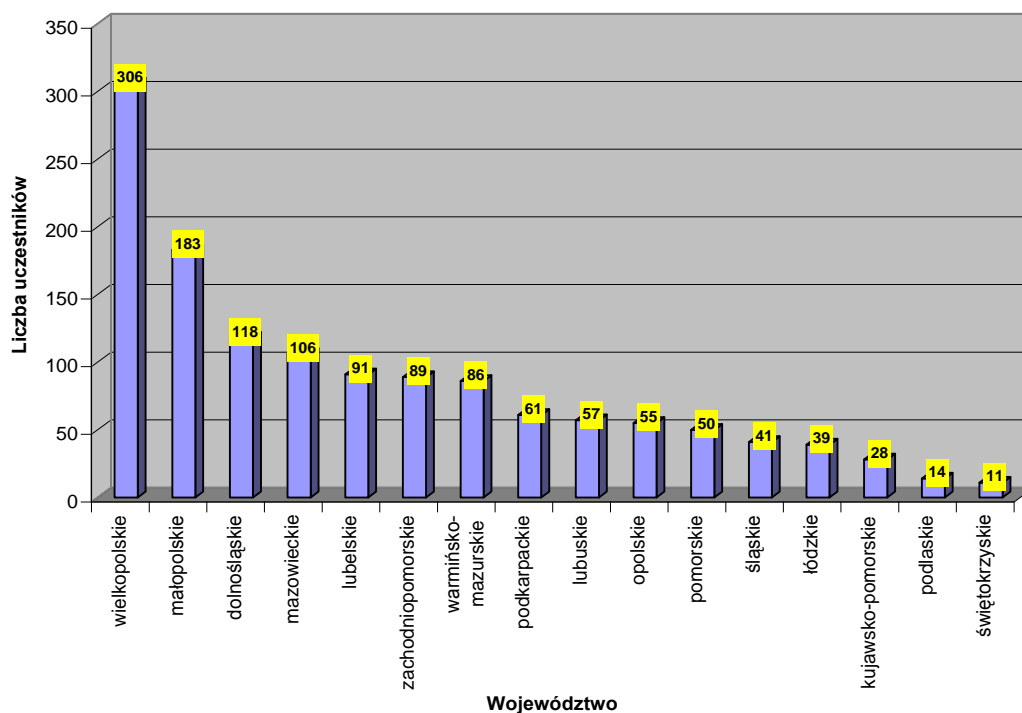
Wykres 12. Uczestnicy niemieckich projektów mobilności 2007-2010 przyjeżdżający do Polski wg Landu

Źródło: dane uzyskane od BIBB – Niemieckiej Narodowej Agencji LdV, na podstawie bazy Rap4Leo

Z Wykresu 13 wynika, do których województw przyjechali uczestnicy niemieckich projektów mobilności. Najwięcej osób przyjechało do województwa wielkopolskiego (23%) oraz małopolskiego (14%), a najmniej do woj. świętokrzyskiego i podlaskiego (około 1%).

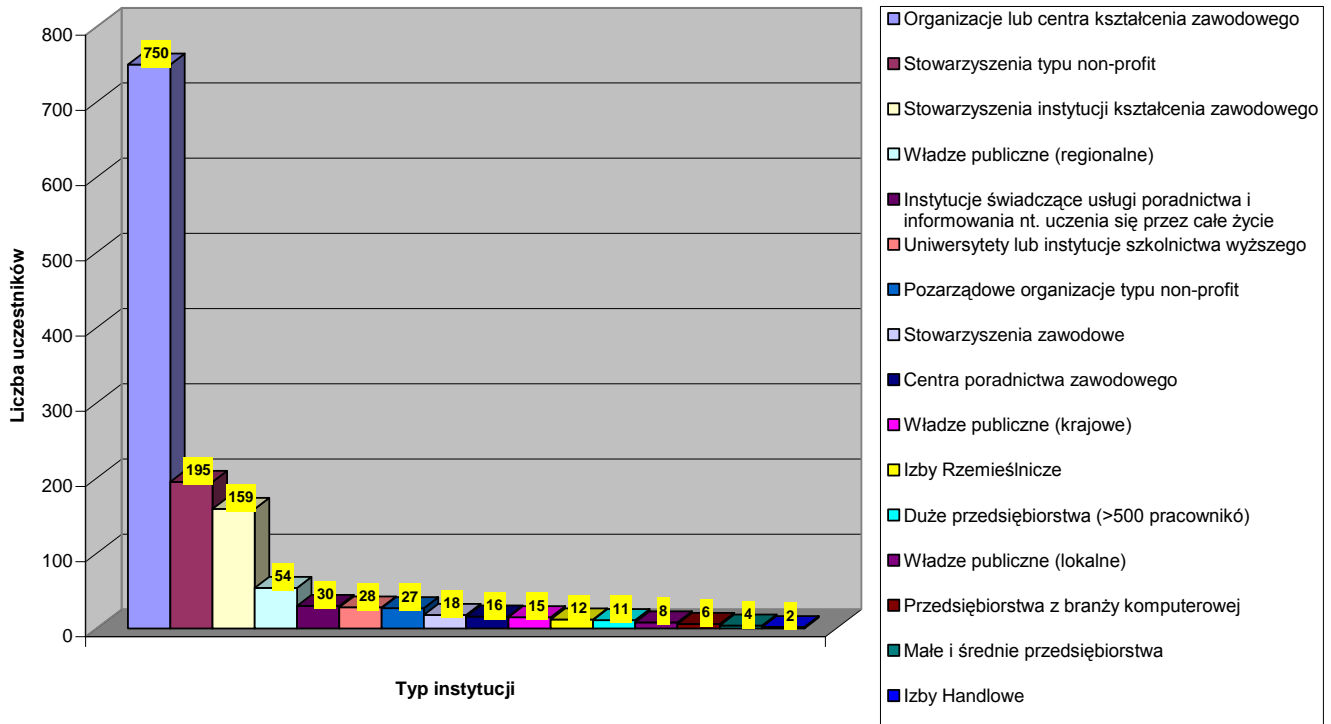
Wykres 13. Uczestnicy niemieckich projektów mobilności 2007-2010 przyjeżdżający do Polski wg województwa

Źródło: dane uzyskane od BIBB – Niemieckiej Narodowej Agencji LdV, na podstawie bazy Rap4Leo

Na Wykresie 14 widzimy podział uczestników wyjeżdżających z Niemiec do Polski wg typu instytucji wysyłającej. Najwięcej osób wysłały instytucje zajmujące się kształceniem zawodowym (56%), które są głównymi beneficjentami projektów typu IVT i VETPRO, a także stowarzyszenia typu non profit (15%), uczestniczący głównie w projektach typu PLM i VETPRO.

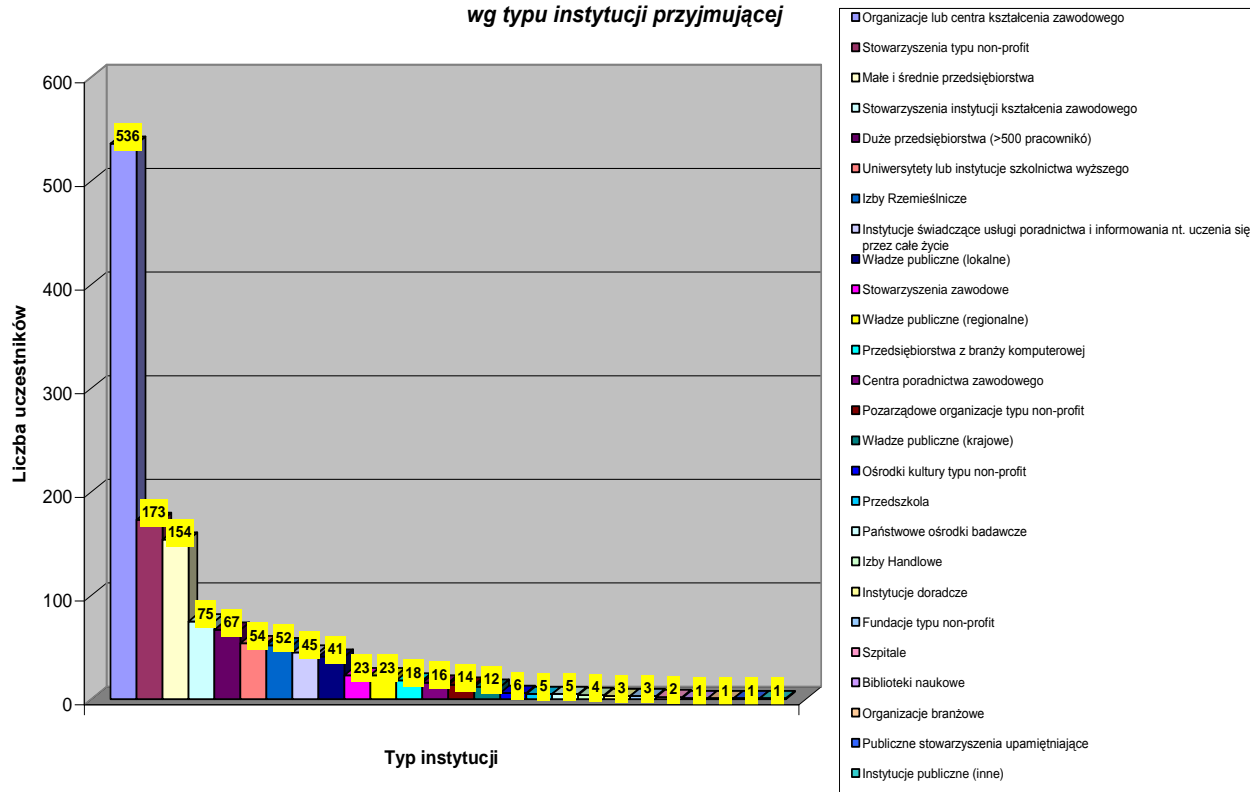
Wykres 14. Uczestnicy niemieckich projektów mobilności 2007-2010 przyjeżdżający do Polski wg typu instytucji wysyłającej

Źródło: dane uzyskane od BIBB – Niemieckiej Narodowej Agencji LdV, na podstawie bazy Rap4Leo

Ze strony polskiej niemieckich uczestników projektów mobilności najczęściej przyjmują instytucje zajmujące się kształceniem zawodowym (536 osób, 40%), stowarzyszenia typu non profit (173, 13%) oraz małe i średnie przedsiębiorstwa (154, 12%), co obrazuje Wykres 15.

Wykres 15. Uczestnicy niemieckich projektów mobilności 2007-2010 przyjeżdżający do Polski wg typu instytucji przyjmującej

Źródło: dane uzyskane od BIBB – Niemieckiej Narodowej Agencji LdV, na podstawie bazy Rap4Leo

**WSPÓLPRACA POLSKO-NIEMIECKA W PROJEKTACH PARTNERSKICH
LEONARDO DA VINCI W LATACH 2008-2010**

W latach 2008-2010 w ramach programu *Leonardo da Vinci* (LdV) na poziomie zdecentralizowanym realizowane były Projekty Partnerskie (PP), dla których pierwszy konkurs został przeprowadzony w 2008 roku. Projekty Partnerskie są najmłodszą akcją programu *Leonardo da Vinci*, w ramach której tworzone są międzynarodowe partnerstwa różnorodnych instytucji podejmujących współpracę nad zagadnieniami w obszarze kształcenia i szkolenia zawodowego. W toku realizacji projektu odbywają się wzajemne wizyty partnerów, będące okazją do bezpośrednich spotkań ekspertów i wzajemnego uczenia się (tzw. *peer learning*). Pomiędzy spotkaniami każdy partner prowadzi w swoim kraju działania lokalne związane z projektem.

PARTNERZY ZAGRANICZNI W PROJEKTACH PARTNERSKICH LdV

Tabela 1. Liczba instytucji z poszczególnych krajów będących partnerami polskich instytucji w Projektach Partnerskich LdV w latach 2008-2010

Kraj	Liczba instytucji	[%]
Niemcy	74	10,5%
Włochy	72	10,3%
Turcja	56	8,0%
Wielka Brytania	49	7,0%
Francja	48	6,8%
Hiszpania	43	6,1%
Belgia	36	5,1%
Rumunia	34	4,8%
Finlandia	25	3,6%
Grecja	25	3,6%
Czechy	25	3,6%
Szwecja	25	3,6%
Austria	22	3,1%
Holandia	22	3,1%
Portugalia	21	3,0%
Bułgaria	19	2,7%
Węgry	17	2,4%
Litwa	16	2,3%
Słowacja	12	1,7%
Norwegia	11	1,6%
Słowenia	10	1,4%
Dania	10	1,4%
Łotwa	9	1,3%
Estonia	7	1,0%
Cypr	6	0,9%
Irlandia	5	0,7%
Luksemburg	2	0,3%
Malta	1	0,1%
SUMA	702	100%

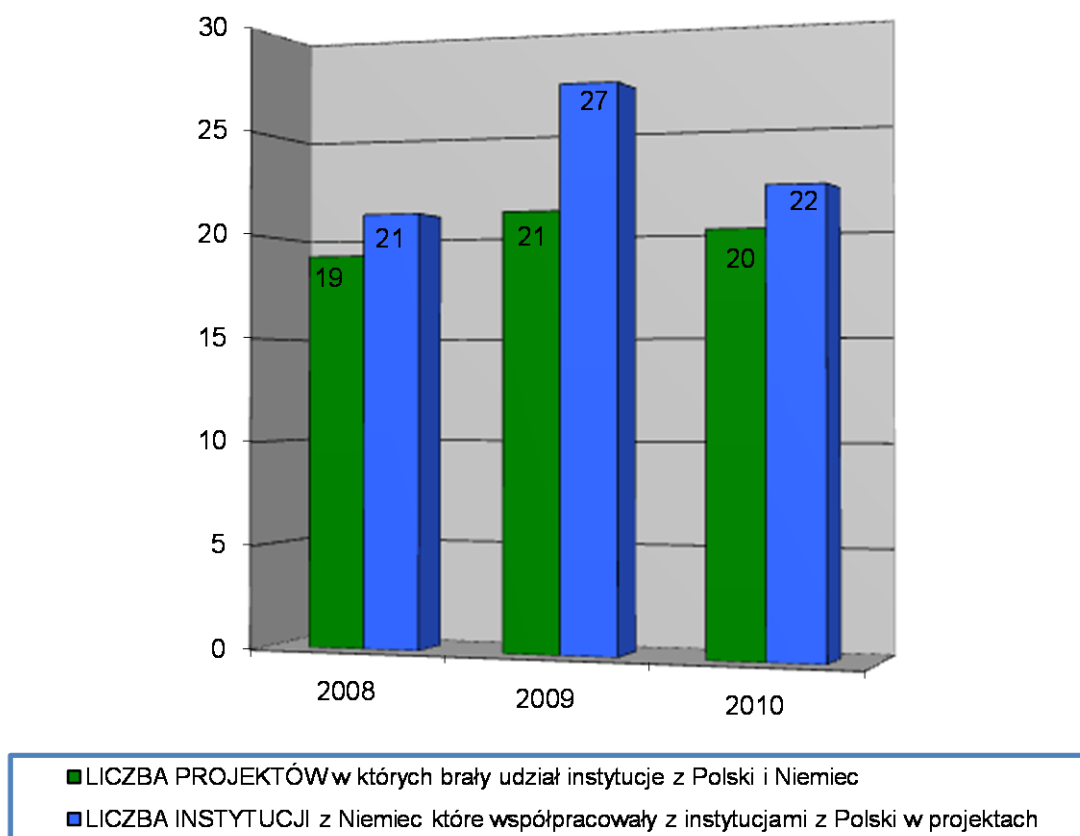
Źródło: opracowanie własne z lat 2008-2010, FRSE

Jak pokazuje Tabela 1, w latach 2008-2010 aż 702 instytucje z zagranicy współpracowały w ramach Projektów Partnerskich z instytucjami z Polski. Wśród ww. instytucji największy procent stanowiły instytucje z Niemiec (74 instytucje – prawie 11%). Tylko nieznacznie rzadziej wybierano do współpracy instytucje z Włoch – ich udział wśród instytucji z zagranicy realizujących wraz z partnerami z Polski Projekty Partnerskie wyniósł 10%. Na trzecim miejscu uplasowała się Turcja (8%).

Podsumowując, w latach 2008-2010 instytucje z Niemiec były najczęściej wybieranymi podmiotami do współpracy w ramach Projektów Partnerskich LdV przez instytucje z Polski.

WSPÓŁPRACA POLSKO-NIEMIECKA W PROJEKTACH PARTNERSKICH LdV

Wykres 1. Liczba niemieckich instytucji współpracujących w latach 2008-2010 w Projektach Partnerskich LdV z instytucjami z Polski oraz liczba projektów, w których współpracowały instytucje z Polski i Niemiec

Źródło: opracowanie własne z lat 2008-2010, FRSE

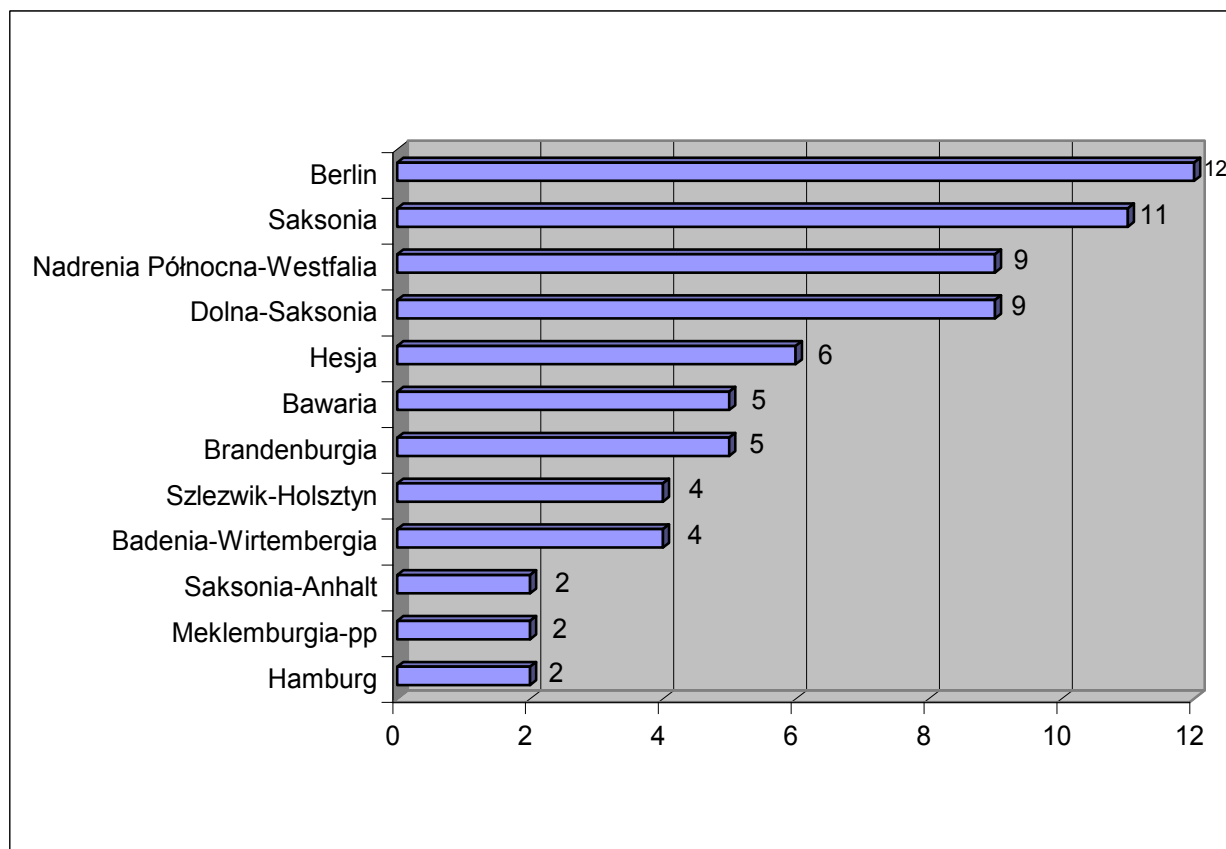
Począwszy od 2008 roku współpraca polsko-niemiecka obejmowała 19 projektów (na 44 finansowane przez Polską Narodową Agencję), w których uczestniczyło 21 instytucji z Niemiec.

Rok 2009 przyniósł wzrost zarówno, jeżeli chodzi o liczbę projektów, w których uczestniczyły wspólnie podmioty z Polski i Niemiec (21 projektów na 63 finansowane przez Polską Narodową Agencję), jak również liczbę niemieckich podmiotów zaangażowanych w te projekty, która wzrosła do 27.

Tendencja wzrostowa, jeżeli chodzi o rozwój współpracy polsko-niemieckiej, została nieznacznie zahamowana w 2010 roku (20 wspólnych projektów/22 instytucje z Niemiec), jednak krótki okres realizacji Projektów Partnerskich nie pozwala na wyciągnięcie jednoznacznych wniosków, jakie czynniki miały wpływ na zaistniałą sytuację.

KRAJE ZWIĄZKOWE NIEMIEC ZAANGAŻOWANE WE WSPÓLPRACĘ Z POLSKĄ W RAMACH PROJEKTÓW PARTNERSKICH LdV

Wykres 2. Liczba niemieckich instytucji z poszczególnych krajów związkowych Niemiec biorących wspólnie z polskimi instytucjami udział w Projektach Partnerskich LdV w latach 2008-2010

Źródło: opracowanie własne z lat 2008-2010, FRSE

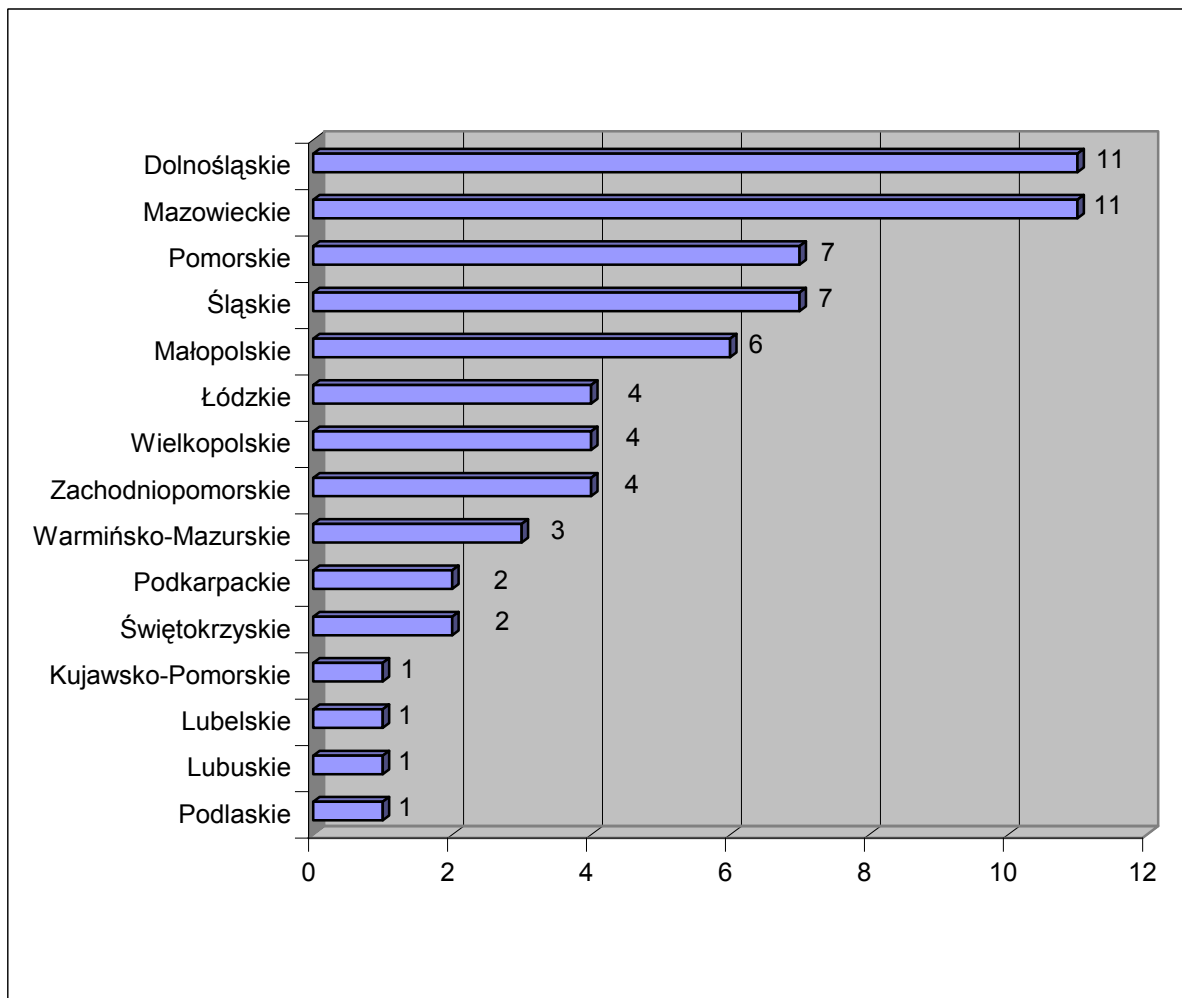
Jak widać na powyższym wykresie, w latach 2008-2010 we współpracę z instytucjami z Polski były zaangażowane instytucje niemieckie mające siedzibę w 12 z 16 krajów związkowych Republiki Federalnej Niemiec.

Najczęściej były to: Berlin (12 instytucji), Saksonia (11 instytucji), Nadrenia Północna-Westfalia (9 instytucji) i Dolna Saksonia (9 instytucji). Do końca 2010 roku współpraca nie objęła instytucji z niemieckich krajów związkowych takich jak: Turynia, Saara, Nadrenia-Palatynat i Brema.

Ciekawostką jest natomiast fakt, iż w 2008 roku, tj. pierwszym roku realizacji Projektów Partnerskich LdV, większość niemieckich instytucji, która rozpoczęła współpracę z instytucjami z Polski (14 z 21), miała siedzibę w krajach związkowych sąsiadujących z Polską lub znajdujących się blisko granicy z Polską (Berlin, Saksonia, Meklemburgia-Pomorze Przednie, Brandenburgia).

WOJEWÓDZTWA ZAANGAŻOWANE WE WSPÓŁPRACĘ Z INSTYTUCJAMI NIEMIECKIMI W RAMACH PROJEKTÓW PARTNERSKICH LdV

Wykres 3. Polskie instytucje realizujące w latach 2008-2010 Projekty Partnerskie LdV wraz z instytucjami z Niemiec (podział wg województw)

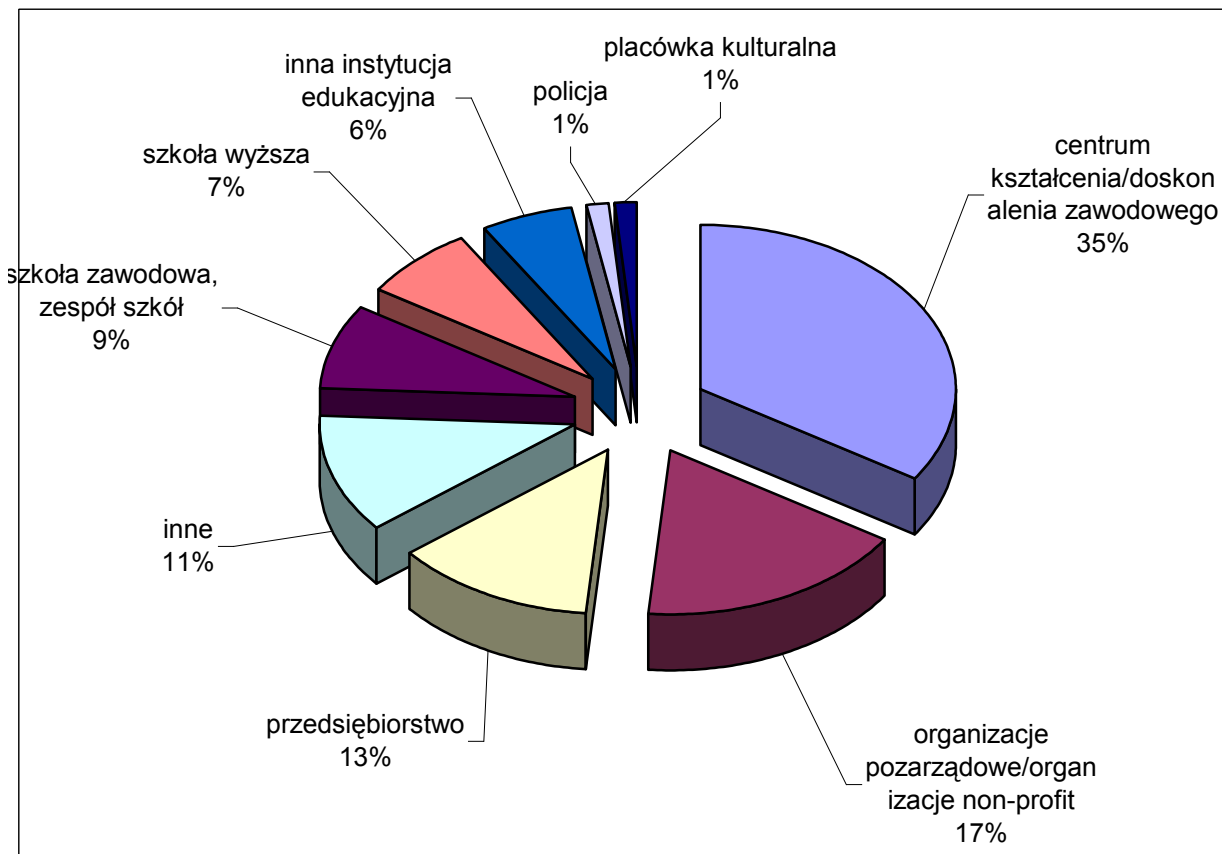
Źródło: opracowanie własne z lat 2008-2010, FRSE

Polskie instytucje współpracujące z Niemcami w ramach Projektów Partnerskich LdV miały siedzibę w 15 z 16 województw. Najczęściej były to województwa dolnośląskie (11 instytucji), mazowieckie (11 instytucji), pomorskie (7 instytucji) i śląskie (7 instytucji).

Jedynym województwem, z którego instytucje nie uczestniczyły we współpracy w ramach Projektów Partnerskich LdV, było województwo opolskie.

TYPY POLSKICH I NIEMIECKICH INSTYTUCJI REALIZUJĄCYCH PROJEKTY PARTNERSKIE LdV WRAZ Z INSTYTUCJAMI Z POLSKI

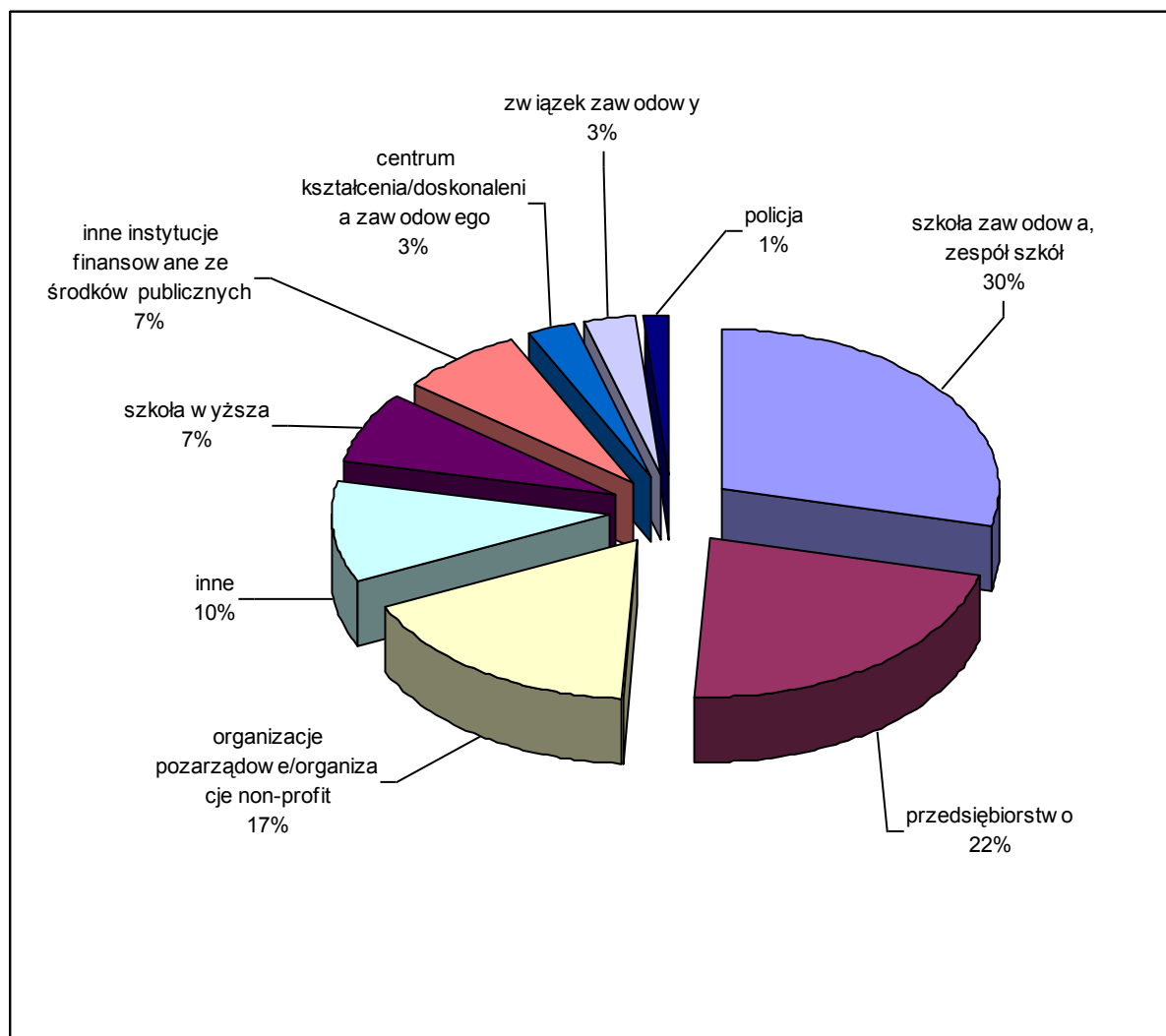
Wykres 4. Niemieckie instytucje uczestniczące w latach 2008-2010 w Projektach Partnerskich LdV razem z instytucjami z Polski (podział wg typów instytucji)

Źródło: opracowanie własne z lat 2008-2010, FRSE

Wśród instytucji niemieckich dominują centra kształcenia/doskonalenia zawodowego, organizacje pozarządowe/non profit oraz przedsiębiorstwa. Nieco mniejszą rolę odgrywają natomiast szkoły zawodowe lub zespoły szkół.

Wykres 5. Polskie instytucje realizujące w latach 2008-2010 Projekty Partnerskie LdV wraz z instytucjami z Niemiec (podział wg typów instytucji)

Źródło: opracowanie własne z lat 2008-2010, FRSE.

Analiza dwóch powyższych wykresów wskazuje na to, iż między Polską a Niemcami istnieją pewne różnice, jeżeli chodzi o typ organizacji uczestniczących we współpracy partnerskiej. Wśród instytucji niemieckich dominują centra kształcenia/doskonalenia zawodowego, organizacje pozarządowe/non profit oraz przedsiębiorstwa. Trochę mniejszą rolę odgrywają natomiast szkoły zawodowe lub zespoły szkół.

Nieco inaczej wygląda sytuacja w przypadku instytucji z Polski. Najwięcej podmiotów zaangażowanych we współpracę z Niemcami to szkoły zawodowe lub zespoły szkół, następnie przedsiębiorstwa i organizacje pozarządowe/non profit. Niewielki jest natomiast udział centrów kształcenia/doskonalenia zawodowego.

Na podobnym poziomie w obu krajach przedstawia się natomiast udział wyższych uczelni we współpracy polsko-niemieckiej.

WYBRANE ASPEKTY I PRZYKŁADY WSPÓŁPRACY

Tematyka i obszary współpracy polsko-niemieckiej w ramach projektów mobilności (staże zawodowe oraz wymiana doświadczeń).

Od początku realizacji przez Polskę programu *Leonardo da Vinci*, tj. od marca 1998 roku, niemieckie instytucje są głównymi partnerami instytucji polskich w realizacji projektów edukacyjnych. Poszukując odpowiedzi na pytanie, dlaczego się tak dzieje, postanowiliśmy sprawdzić u źródła. Zapytaliśmy instytucje, które zrealizowały już kilka projektów w programie *Leonardo da Vinci*, co zdecydowało o wyborze partnera niemieckiego do projektu staży, co było najcenniejsze w tej współpracy oraz jakie efekty/rezultaty przyniosła współpraca z partnerem niemieckim.

Co było istotne przy wyborze partnera/ów do realizowanych projektów w programie LdV?

Dla **Zespołu Szkół Budowlanych w Bolesławcu** najważniejsza była jego solidność i zapewnienie wysokiej jakości stażu. „Na pierwszym miejscu stawiamy bezpieczeństwo naszej młodzieży, którego zapewnienie jest warunkiem niezbędnym do podejmowania jakichkolwiek działań” - mówi Anna Łukaszevska, koordynator projektu w tej szkole.

Według **Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie** najistotniejszym argumentem zaangażowania partnerów z tego kraju jest rzetelność w realizowanych działaniach (w porównaniu do doświadczeń w tym zakresie z innymi krajami). Nie bez znaczenia jest też bliskość, sąsiedztwo i wynikające stąd niskie koszty przejazdu oraz niemęcząca podróż. Ważny jest również fakt, że na polskim rynku jest dużo sprzętu technicznego z Niemiec (nowego, używanego), dlatego poznanie zasad jego użytkowania u producentów i u innych niemieckich eksploatatorów pozwoli lepiej przygotować polskich użytkowników do jego eksploatacji. Ponadto zdaniem koordynatora projektu pana Marka Rudzińskiego duże znaczenie miały „wieloletnie doświadczenia we współpracy z partnerami niemieckimi, docenione przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (już w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku realizowane były różne wspólne działania w obszarze edukacji i doskonalenia nauczycieli)”.

Również **Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Starym Lubiejewie** uważa, że „Niemcy należą do światowej czołówki w branży rolniczej i technicznej oraz używanego tam parku maszynowego” i dlatego należy się od nich uczyć. Zdaniem dyrektora pana Tadeusza Budzisa „niemieckie firmy przodują również pod względem nowoczesności konstrukcyjnych maszyn, urządzeń, pojazdów, przestrzegania norm bezpieczeństwa pracy i ochrony środowiska; mają one duży udział w rynku w Polsce”.

Niemcy to partner niezwykle atrakcyjny w aspekcie zapewnienia stażom odpowiedniej i właściwej jakości zdaniem **Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Czaplunku**. Zdaniem koordynatorki projektu pani Elżbiety Chomicz „jest to partner niezwykle atrakcyjny w aspekcie zapewnienia stażom odpowiedniej i właściwej jakości. Utrzymuje kontakty z wieloma stowarzyszeniami, cechami rzemieślniczymi, związkami branżowymi zaangażowanymi w upowszechnianie teoretycznych i praktycznych umiejętności zawodowych. Prowadzi także działalność edukacyjną i zdobył duże doświadczenia podczas pracy w projektach mających na celu rekonstrukcję zabytkowych obiektów architektonicznych”.

Niemcy to także kluczowy partner polskich izb rzemieślniczych. Współpraca w obszarze rzemiosła ma już wieloletnią tradycję. Zdaniem Jerzego Głodowskiego z Izby Rzemieślniczej w Rzeszowie ważne było „aby projektowy partner był zrzeszony w Centralnym Związku Rzemiosła Niemieckiego (ZDH - Zentralverband des Deutschen Handwerks) oraz posiadał własne warsztaty szkolenia praktycznego uczniów rzemiosła, gdzie nasi mistrzowie szkolący mogliby zaobserwować i porównać tamtejszy cykl szkolenia z naszym i wprowadzić u siebie pewne udoskonalenia”.

Do Niemiec wyjeżdżają chętnie nie tylko uczniowie szkół zawodowych, ale również absolwenci uczelni wyższych. **Politechnika Warszawska** pokazuje, że na praktyki do Niemiec najchętniej wyjeżdżają absolwenci Wydziału Architektury, Wydziału Inżynierii Środowiska, Wydziału Administracji i Nauk Społecznych, Wydziału Inżynierii Chemicznej i Procesowej oraz Biotechnologii. Zdaniem koordynatorki projektu pani Agnieszki Bursztyńskiej „współpraca z niemieckim partnerem jest czystą przyjemnością. Partnerzy niemieccy są uporządkowani, solidni i zawsze przygotowują wszystkie potrzebne do współpracy dokumenty na czas i zazwyczaj bezbłędnie. (...) Cennym aspektem współpracy polsko-niemieckiej jest także zapoznanie się z niemiecką myślą techniczną i z nowymi technologiami oraz praca na nowoczesnym sprzęcie. Ważne są także warunki i dyscyplina pracy, panujące w niemieckich przedsiębiorstwach”. Absolwenci

Politechniki Warszawskiej będą wykorzystywali zdobyte w Niemczech doświadczenia w swoich miejscach pracy, wprowadzając innowacje technologiczne w poszczególnych branżach. Z uwagi na to, że studenci PW pochodzą z terenu całej Polski, często po ukończeniu studiów wracają do swoich regionów, a bogatsi o wiedzę teoretyczną i praktyczną będą ją szerzyli i wykorzystywali na swoich terenach, w swoim środowisku.

Również **Politechnika Wroclawska** współpracuje z instytutami badawczymi i firmami z Niemiec, ponieważ dysponują one zaawansowaną technologią oraz wykorzystują innowacyjne rozwiązania zarówno w przemyśle, jak i w różnych gałęziach nauki. Wysokiej jakości staże oferowane przez partnerów niemieckich stanowią istotny element procesu kształcenia młodych inżynierów. Transfer innowacyjnych rozwiązań z firm niemieckich na grunt polski przyczynia się do rozwoju krajowych i lokalnych przedsiębiorstw, przez co zwiększa ich konkurencyjność na rynku europejskim. Zdaniem koordynatorki projektu pani Anny Nosal „wielu z nich, przed przystąpieniem do partnerstwa w ramach programu LdV, gościła studentów PWr na praktykach programu *Erasmus*. Wysoka jakość oferowanych praktyk była jednym z kluczowych elementów decydujących o zaproszeniu danego partnera do udziału w projektach LdV”.

Z doświadczeń naszego zachodniego sąsiada korzysta też polska policja. **Komenda Stołeczna Policji** w wyborze kraju i organizacji kierowała się wieloletnią bilateralną współpracą pomiędzy polską a niemiecką policją w wielu dziedzinach. Natomiast **Komenda Wojewódzka Policji w Bydgoszczy** przy wyborze partnerów zagranicznych zawsze bierze pod uwagę ich doświadczenie i kompetencje z dziedziny, której dotyczy projekt. Współpracuje z Ośrodkiem Kształcenia Policji w Neuss, który specjalizuje się w realizacji programów prewencyjnych dla dzieci i młodzieży, oraz z Ośrodkiem Kształcenia Policji w Meiningen, który kształcił policjantów ruchu drogowego. Policja w Hamburgu była organizatorem Mistrzostw świata w piłce nożnej w 2006 roku, wprowadziła instytucję spottersa na bazie doświadczeń policji brytyjskiej. Policja berlińska ma duże sukcesy w ujawnianiu i zwalczaniu przestępczości teleinformatycznej.

Co Państwa zdaniem było najbardziej cenne/wartościowe we współpracy z partnerem niemieckim?

Dla Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Czaplunku najcenniejsze było:

- *zwiększenie elastyczności i otwartości dzięki współpracy z niemieckim partnerem*
- *przełamanie barier w nawiązaniu kontaktów z obcokrajowcami*
- *poznanie kraju sąsiadującego – poszerzenie wiedzy na temat historii, tradycji i kultury*
- *wymiana doświadczeń, poglądów i dobrych praktyk*
- *poznanie praktycznych rozwiązań stosowanych w niemieckich organizacjach i instytucjach*
- *uzyskanie nowych kwalifikacji zawodowych na europejskim rynku pracy*
- *otrzymanie certyfikatów potwierdzających wiedzę i umiejętności zdobyte podczas stażu lub wymiany*
- *zwiększenie kompetencji językowych.*

Dla Izby Rzemieślniczej w Rzeszowie „najcenniejszy we współpracy z niemieckim partnerem podczas realizacji projektów wymian doświadczeń zawodowych i edukacyjnych był bezpośredni kontakt mistrzów szkolących z obu stron podczas wizyt w centrach szkoleniowych i zakładach, gdzie szkolili się praktycznie uczniowie z obu krajów (w Niemczech i w Polsce). Przede wszystkim mogli oni bezpośrednio, na własne oczy zobaczyć, jak są szkoleni zawodowo przyszli młodzi pracownicy w największej gospodarce UE oraz porównać tamtejszy system szkolenia w rzemiośle z polskim”.

Zdaniem koordynatora pana Jerzego Głodowskiego „wyjazd do Niemiec był dla naszych mistrzów ważny ze względu na silną pozycję i rolę tamtejszego rzemiosła w niemieckiej gospodarce narodowej”.

Dla Zespołu Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Starym Lubiejewie „poza realizacją bezpośrednich tematów związanych z programem projektu bardzo wartościowe były (doskonale uzupełnienie zajęć teoretycznych i praktycznych realizowanych w organizacji przyjmującej) wyjazdy do różnych zakładów niemieckich i gospodarstw rolnych. W czasie wyjazdów uczestnicy zapoznawali się z różnymi najnowocześniejszymi rozwiązaniami technicznymi i technologicznymi w maszynach i urządzeniach technicznych. W zakładach uczestnicy zapoznali się z organizacją produkcji, jaka występuje w niemieckich firmach. Mieli możliwość obserwacji toku produkcji, stosowanych nowoczesnych rozwiązań przy produkcji zespołów roboczych maszyn, urządzeń i całych nowoczesnych linii produkcyjnych. Przedstawiciele zakładów pracy również podczas spotkań omawiali nowe kierunki i rozwiązania, jakie występują w ich fabrykach. Obserwacja pracy zakładów niemieckich może mieć pozytywny wpływ na późniejszą pracę zawodową uczestników”.

Dla Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie najbardziej cenne było poznanie następujących zagadnień:

- wzorowej organizacji procesów pracy, procesów technologicznych,
- zasad relacji podwładny - przełożony w zakładach pracy,
- najnowszych rozwiązań konstrukcyjnych stosowanych w maszynach, urządzeniach, które są również eksploatowane w Polsce,
- rozwiązań w zakresie funkcjonowania systemu oświaty w Niemczech.

Jakie efekty/rezultaty przyniosła współpraca z partnerem niemieckim po zakończeniu projektów dla uczestników, Państwa instytucji, środowiska lokalnego?

Z wielu wypowiedzi naszych beneficjentów wynika, że współpraca z partnerem niemieckim miała bardzo trwały charakter i była realizowana także w innych inicjatywach.

Zdaniem Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Czaplunku „poprzez projekty Leonardo da Vinci szkoła zyskała wspaniałego partnera, który oprócz tego, że organizuje wspaniałe szkolenia dla naszych uczniów, to także pomaga naszej szkole w czym tylko może. Partner ten także u nas realizuje projekty z innych funduszy; na przykład projekt ciesielski, podczas którego nauczyciele z Niemiec wraz z uczniami uczą naszych nauczycieli i uczniów tajników ciesielstwa. W bieżącym roku szkolnym otrzymaliśmy bezpłatnie od naszego partnera z Niemiec maszyny do obróbki drewna oraz meble do internatu. Z partnerem współpracujemy nie tylko podczas realizacji projektów, ale przez cały czas od 2004 roku. Co najmniej trzy razy w ciągu roku spotykamy się z naszym partnerem u nas albo u niego. Partner zaprasza nas a my jego na wszelkiego rodzaju uroczystości, jakie mają miejsce w instytucjach”.

Duże znaczenie współpraca polsko-niemiecka ma także dla rozwoju **Politechniki Wrocławskiej**. Zdaniem koordynatorki pani Anny Mosal „o jakości współpracy Politechniki Wrocławskiej z instytucjami partnerskimi z Niemiec świadczy przede wszystkim zadowolenie uczestników programu Leonardo da Vinci, których kariera zawodowa nabrała rozpędu dzięki realizacji stażu w Niemczech. Wielu z nich pracowało nad projektami badawczymi, które kontynuują w ramach doktoratów na PWr lub uczelniach niemieckich. Politechnika Wroclawska dąży do kontynuowania i rozszerzania tej owocnej współpracy. Jesteśmy przekonani, że nasze działania przyczynią się do wzrostu liczby wspólnych polsko-niemieckich projektów badawczych”.

Z kolei dla Krajowego Centrum Edukacji Rolniczej w Brwinowie „współpraca z partnerami niemieckimi umożliwiła opracowanie kilku programów nauczania do przedmiotów specjalizacyjnych z zakresu kształcenia zawodowego, które są udostępniane nieodpłatnie na naszej stronie internetowej. Dotyczą one pozyskiwania energii odnawialnej, produkcji biopaliw, rolnictwa ekologicznego, przetwarzania odpadów. Z materiałów tych mogą korzystać zarówno uczestnicy projektów, jak również inne zainteresowane szkoły, placówki kształcenia zawodowego. Z wypracowanych materiałów mogą korzystać wszystkie zainteresowane osoby (szkoleniowcy, nauczyciele kształcenia zawodowego, instruktorzy).

Kolejnym, bardzo ważnym aspektem wyjazdów nauczycieli ze szkół rolniczych było podjęcie przez nich trudu opracowywania projektów stażowych dla własnych uczniów”.

Przykłady dobrych praktyk – projekty mobilności

Tytuł: „**Nowoczesne technologie uprawy roślin okopowych uwzględniające ochronę środowiska**”

Beneficjent: **ZESPÓŁ SZKÓŁ CENTRUM KSZTAŁCENIA ROLNICZEGO w Starym Lubiejewie**

To już kolejny projekt tego beneficjenta zrealizowany z partnerem z Niemiec. W projekcie uczestniczyło 17 uczniów oraz 2 opiekunów. Większość z uczniów w czerwcu 2011 roku ukończy naukę i będzie rozpoczynała swój okres pracy. Uczniowie ci pracują aktualnie w gospodarstwach rolnych swoich rodziców, pomagając im w czasie wolnym. Wielu z nich w przyszłości przejmie gospodarstwo od rodziców i będzie wykorzystywać wiedzę i umiejętności nabyte w szkole, podczas praktyk krajowych i zagranicznych. Im ta wiedza i umiejętności będą większe, tym w przyszłości nowocześniejsze będzie nasze rolnictwo i gospodarka naszego kraju.

Celem projektu jest doskonalenie umiejętności teoretycznych i praktycznych składających się na kwalifikacje zawodowe absolwentów szkoły. Program merytoryczny obejmował: teoretyczne i praktyczne poznanie nowych rozwiązań konstrukcyjnych wpływających na bezpieczeństwo eksploatacji i właściwą ochronę środowiska, stosowanych w maszynach i urządzeniach rolniczych, poznanie nowoczesnych maszyn i urządzeń oraz nowych technik stosowanych przy uprawie gleby, zapoznanie się z nowymi trendami i technologiami w siewie i sadzeniu roślin okopowych, nabycie umiejętności obsługi i eksploatacji

nowoczesnych urządzeń do siewu i sadzenia, poznanie nowych maszyn i technik chemicznej ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami z uwzględnieniem ochrony środowiska.

Uczniowie podczas pobytu poznali takie rozwiązania konstrukcyjne maszyn i urządzeń, które pozwalają na wzrost plonów, zmniejszenie pracochłonności przy pracy oraz jednocześnie mniej niszczą naturalne środowisko człowieka. Powyższe cele zostały osiągnięte podczas zajęć w DEULI oraz podczas wyjazdów do producentów rolnych i zakładów produkujących nowoczesne sprzęty rolnicze (AMAZONE – sprzęt uprawowy i siewny, DAMMAN - opryskiwacze, GRIMME- sadzenie i zbiór okopowych) wykorzystywane w procesie technologicznym produkcji roślin okopowych – głównie buraków i ziemniaków.

Tytuł: **”Nauka bez granic”**

Beneficjent: **ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 1 IM. POWSTAŃCÓW WIELKOPOLSKICH w Swarzędzu**

W realizację projektu pt. ” Nauka bez granic” został zaangażowany Zespół Szkół nr 1 w Swarzędzu i Centrum Kształcenia Praktycznego Berufsbildenden Schulen w Neustadt am Rübenberge. Projekt był realizowany w latach 2008-2009 na terenie Niemiec. Jego celem było zorganizowanie staży dla uczniów Zasadniczej Szkoły Zawodowej, kształcących się w zawodzie monter–mechatronik. Część ćwiczeń odbyła się w języku niemieckim, dzięki czemu beneficjenci mieli możliwość rozwinięcia swoich kompetencji językowych w obszarze słownictwa technicznego. Oczekiwany rezultat staży jest rozwój umiejętności zawodowych i zainteresowań uczniów oraz doskonalenia słownictwa zawodowego w języku niemieckim.

Niezwykłe wartościowym rezultatem projektu było zapoznanie nauczycieli przedmiotów zawodowych, pełniących rolę opiekunów, z nowoczesnymi urządzeniami w pracowniach i laboratoriach. Nauczyciele poznali również nowoczesne metody nauczania, ze szczególnym naciskiem na kształcenie modułowe. Ponadto nauczyciele języka mieli możliwość udoskonalenia swojego warsztatu pracy w zakresie słownictwa technicznego. Staże były realizowane w pracowniach i laboratoriach partnera w Niemczech. Na praktyki wyjechało 16 uczniów na 21 dni. Uczniowie zapoznali się z urządzeniami z zakresu: elektroniki, elektrotechniki, pneumatyki, elektropneumatyki, hydrauliki, elektrohydrauliki i sensoryki. Z uwagi na brak odpowiedniej bazy w naszej instytucji staże te umożliwią kształcenie zgodnie z programem nauczania w wymiarze praktycznym. Beneficjenci są kształceni na zapotrzebowanie firmy **Volkswagen Poznań** oraz lokalnych przedsiębiorstw kooperujących.

Wartością dodaną niniejszego projektu było przygotowanie beneficjentów do zdawania egzaminu teoretycznego i praktycznego przed Okręgową Komisją Egzaminacyjną oraz IHK – odpowiednikiem niemieckim Izby Rzemieślniczej. Uprawnienia nadawane przez IHK są honorowane na terenie całej Unii Europejskiej.

Tytuł: **„e-Learningowy system wspomaganie nauczania”**

Beneficjent: **SZKOŁA POLICJI w Słupsku**

Ciekawym przykładem polsko-niemieckiego projektu wymiany doświadczeń jest projekt pt. „e-Learningowy system wspomaganie nauczania” realizowany przez Szkołę Policji w Słupsku. Celem projektu było wykorzystanie niemieckich doświadczeń w zastosowaniu intranetu i Internetu w edukacji policjantów, bazując na istniejącym w Szkole Policji w Hamburgu systemie zwanym „Medienportal”. Skierowani do udziału w projekcie przedstawiciele Szkoły Policji w Słupsku po zapoznaniu się z istniejącymi rozwiązaniami partnera wykorzystują zdobyte doświadczenia przy tworzeniu własnego systemu szkolenia e-learningowego, nowoczesnego narzędzia do wspomaganie nauczania poprzez system lekcji e-learningowych, przeznaczonego dla wykładowców i słuchaczy.

Dla uczestników udział w projekcie był ogromnym źródłem nowych doświadczeń zawodowych w dziedzinie tworzenia pomocy multimedialnych i sposobów prowadzenia zajęć z ich wykorzystaniem. Wymiana przyczyniła się do rozwoju osobistego uczestników w aspekcie zawodowym. Była doskonałą okazją zdobycia wiedzy specjalistycznej oraz nowych umiejętności praktycznych. Zwiększenie kwalifikacji zawodowych osiągnięte dzięki wymianie i towarzyszący temu rozwój umiejętności procentują większą efektywnością przy realizacji zajęć szkoleniowych.

TEMATYKA I OBSZARY WSPÓŁPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ W RAMACH PROJEKTÓW PARTNERSKICH LdV

Tematyka i obszary współpracy polsko-niemieckiej są przedstawione w oparciu o projekty koordynowane przez instytucje z Niemiec i Polski w latach 2008-2010. Należy jednak pamiętać o tym, że nie są to projekty bilateralne, lecz projekty wielostronne, co oznacza, iż w skład grupy partnerskiej muszą wchodzić

przynajmniej 3 instytucje z 3 różnych krajów europejskich. Wydaje się jednak, że zaprezentowanie tematyki projektów koordynowanych przez instytucje z Polski i Niemiec bardziej odzwierciedla rzeczywisty wpływ tych instytucji na określenie rzeczywistych obszarów współpracy polsko-niemieckiej.

W 2008 roku współpraca polsko-niemiecka obejmowała 19 projektów (na 44 finansowane przez Polską Narodową Agencję). Zaskakujące jest to, że w grupie tych projektów nie było koordynatora z Polski, zaś instytucje z Niemiec były koordynatorami 8 projektów. Tematyka projektów w roku 2008 dotyczyła:

- wspierania uczestnictwa osób niepełnosprawnych na europejskim rynku pracy
- współpracy ponadgranicznej w kreatywnych zawodach (florysta, malarz, lakiernik)
- wspierania jakości kształcenia zawodowego
- regionalnych braków w kadrze dla gospodarki
- walidacji wiedzy, umiejętności i kompetencji nabytych poprzez nauczanie w systemie formalnym i nieformalnym
- ponadnarodowej kooperacji w kształceniu zawodowym, w zawodach przyrodniczych oraz technicznej ochronie środowiska.

Od 2009 roku instytucje z Polski i Niemiec realizują wspólnie 21 projektów (na 63 finansowane przez Polską Narodową Agencję). Instytucje z Niemiec były koordynatorami 8 projektów, zaś instytucje z Polski 4 projektów. Tematyka projektów w roku 2009 dotyczyła:

- sieci klas europejskich dla opiekunów społecznych
- oceniania i zatwierdzania umiejętności zawodowych nabytych w sposób nieformalny i pozaformalny
- kwalifikacji poprawiających szanse na rynku pracy w krajach UE
- zwiększania mobilności uczniów zagrożonych wykluczeniem społecznym
- rozwiązywania konfliktów międzykulturowych i transgranicznych
- tworzenia platformy komunikacji pomiędzy nauką i praktyką w sektorze rolnictwa ekologicznego
- kształcenia ustawicznego w Europie – dobre praktyki
- wspólnych zobowiązań i różnych problemów w europejskich systemach szkolenia policji związanych z prawami człowieka.

Z kolei w 2010 roku w ramach współpracy polsko-niemieckiej rozpoczęła się realizacja 20 projektów (na 58 finansowanych przez Polską Narodową Agencję). Instytucje z Niemiec były koordynatorami 11 projektów, zaś z Polski tylko jedna instytucja była koordynatorem projektu partnerskiego. Tematyka projektów w roku 2010 dotyczyła:

- opracowania koncepcji kształcenia personelu opiekuńczego w obszarze opieki ambulatoryjnej i stacjonarnej
- kreatywności w uczeniu się języków obcych
- wykorzystania wyników europejskich inicjatyw ECVET dla potrzeb zawodów malarza i lakiernika oraz florysty
- nowoczesnych technologii i komunikacji danych w pojazdach samochodowych
- zastosowania zasobów cyfrowych w pedagogice wokalnej
- kształtowania świadomości kulturowej mniejszości narodowościowych i imigrantów starszego pokolenia w ramach europejskiej sieci edukacyjnej
- współdziałania regionów europejskich na rzecz wzmocnienia internacjonalizacji kształcenia, szkolenia i doskonalenia zawodowego.

W latach 2008-2010 na 60 projektów partnerskich rolę koordynatora pełniło aż 27 instytucji z Niemiec i tylko 5 instytucji z Polski. Wskazuje to na większe doświadczenie oraz potencjał instytucji z Niemiec w realizacji Projektów Partnerskich w programie *Leonardo da Vinci*. Można nawet stwierdzić, że we współpracy polsko-niemieckiej instytucje z Niemiec pełniły rolę „dominującą” w określeniu obszarów współpracy partnerskiej.

WYBRANE PRZYKŁADY WSPÓLPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ W RAMACH PROJEKTÓW PARTNERSKICH LdV

Biorąc pod uwagę międzynarodowy charakter Projektów Partnerskich LdV, warto zaprezentować wybrane przykłady dobrych praktyk. Wskazują one na wieloaspektowy wymiar współpracy polsko-niemieckiej, zarówno pod względem różnorodności tematycznej, zróżnicowania obszarów działania, jak i różnorodności instytucji zaangażowanych w realizację projektów. Praktyczny wymiar realizowanych projektów jest warunkiem umożliwiającym otwarcie się partnerów z Niemiec i z Polski na nowości w obszarze kształcenia i szkolenia zawodowego. Dokonuje się to przez wymianę doświadczeń, w trakcie której następuje przeniesienie dobrych praktyk na poziom mikro: własnej instytucji, a w wielu przypadkach na poziom makro: lokalny, regionalny krajowy czy międzynarodowy.

Pierwszy przykład dotyczy konfliktów międzykulturowych na budowie niemieckiej i został wybrany ze względu na specyfikę wielonarodowego rynku pracy w Niemczech, jak i narastających tego typu konfliktów w innych krajach. **Drugi projekt wskazuje na potrzebę określenia roli przedsiębiorstw w walce z brakami fachowych kadr dla gospodarki regionów partnerskich.** Chodzi głównie o wypracowanie zaleceń dotyczących zapewnienia dopływu wykwalifikowanych pracowników do firm poprzez wzmocnienie strategii zatrudnienia oraz stworzenie podstaw do kreowania nowych modeli kształcenia. **Trzeci przykład wskazuje na potrzebę wymiany doświadczeń oraz współpracę pomiędzy uczelniami i światem biznesu,** w celu wypracowywania innowacyjnych rozwiązań nie tylko w obszarze agrobiznesu, ale również w innych dziedzinach.

Tytuł projektu: *“Mediation on Building Sites: Approach for eLearning+Blended Learning in European Construction Sector”*

Nazwa Instytucji: Bildungszentren des Baugewerbes e.V., Krefeld

Polski Partner: Związek Zawodowy Budowlani, Warszawa

W ramach projektu partnerzy z Polski, Niemiec oraz Litwy mieli za zadanie zidentyfikować międzykulturowe konflikty pojawiające się na placach budów. Każdy z partnerów przeprowadził w swoim kraju badania, dzięki którym możliwe było stworzenie rankingu najczęstszych przyczyn konfliktów na budowach. Następnie partnerzy wybrali jeden przykład konfliktu i opracowali e-learningowy moduł pokazujący, w jaki sposób można szukać rozwiązania wybranego konfliktu oraz w jaki sposób e-learning działa w praktyce.

Rezultaty projektu: materiał szkoleniowy – interaktywny moduł e-learningowy. Moduł przedstawia konflikt pomiędzy pochodzącą z Niemiec kobietą pełniącą funkcję kierowniczą na budowie a muzułmańskim robotnikiem. Stereotypowo związany z kulturą islamu pracownik fizyczny nie uznaje zwierzchnictwa służbowego kobiety, ani nie przywykł do krytycznych uwag z jej strony. Moduł dostępny jest w angielskiej wersji językowej na DVD. Powyższy moduł otrzymał trzecią nagrodę podczas corocznego konkursu *“Auf IT gebaut!”*, organizowanego przez Ministerstwo Gospodarki Niemiec.

Tytuł projektu: *„Regionaler Fachkräftemangel – Europäische Konzepte“*

Nazwa Instytucji: Angermünder Bildungswerk zur Förderung des Handwerks und des Mittelstandes e. V., Angermünde

Polski Partner: Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego, Gorzów Wielkopolski

Projekt był realizowany przez placówki kształcenia z Polski, Czech, Niemiec i Węgier. Jego celem była wymiana doświadczeń w obszarze kształcenia kadr dla gospodarek regionów partnerskich, a przez to wypracowanie sposobów na wzmocnienie współpracy między placówkami kształcenia, przedsiębiorstwami i politycznymi ośrodkami decyzyjnymi w sprawie kształcenia, doksztalcenia kadr oraz dostosowania ofert kształcenia do potrzeb MŚP. Rezultaty projektu wraz z bazą zostały opracowane w 5 językach i wydane na płycie CD. Zawierają następujące konkluzje: ustalanie zapotrzebowania na pracowników wykwalifikowanych musi następować długofalowo i w powiązaniu z konkretnymi branżami; strategiczny rozwój personelu w małych i średnich przedsiębiorstwach musi być wspierany przez ekspertów; opracowywanie nowych programów nauczania/nowych kierunków zawodowych musi dokonywać się we współpracy z przedsiębiorstwami.

Tytuł projektu: *„Food Chain Management – European Experiences and Local Solutions”*

Nazwa Instytucji: Leibniz-Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe (IAMO), Halle

Polski Partner: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa

Celem przedsięwzięcia było wzmocnienie współpracy instytucji partnerskich uczestniczących w projekcie na rzecz poprawy jakości kształcenia dla sektora agrobiznesu. Poprawa jakości kształcenia osiągnięta została poprzez wymianę doświadczeń między ekspertami oraz opracowanie materiałów szkoleniowych zawierających teorię i przykłady dobrych praktyk z wybranych przedsiębiorstw agrobiznesu, z wykorzystaniem doświadczeń uniwersytetów, stowarzyszeń i przedsiębiorstw biznesu.

Rezultaty projektu: monografia „Zarządzanie w Łańcuchu Żywnościowym – doświadczenia europejskie i rozwiązania lokalne”, która zawiera ciekawe międzynarodowe przykłady różnych rozwiązań w łańcuchu żywnościowym, dotyczących m.in. budowania marki, tworzenia i rozwijania produktu, polityki jakości w łańcuchu, marketingu żywności. Innym produktem jest płyta CD zawierająca elektroniczną wersję monografii „Food Chain Management – European Experiences and Local Solutions” oraz materiał szkoleniowy z zakresu „Zarządzanie w Łańcuchu Żywnościowym – Doświadczenia Europejskie i Lokalne Rozwiązania”.

Wybrane przykłady dobrych praktyk we współpracy polsko-niemieckiej przedstawiają model rozwoju „oddolnej” inicjatywy edukacyjnej, a jednocześnie ukazują proces formowania się społeczeństwa obywatelskiego opartego na wiedzy. Wykorzystanie dobrych praktyk we współpracy polsko-niemieckiej pełni również ważną rolę w rozwoju kwalifikacji osób wchodzących na europejski rynek pracy, w kierunku lepszego dopasowania oczekiwań posiadanych kwalifikacji do potrzeb rynku pracy.

Faza testowa „Staże w przedsiębiorstwach dla wnioskodawców indywidualnych”

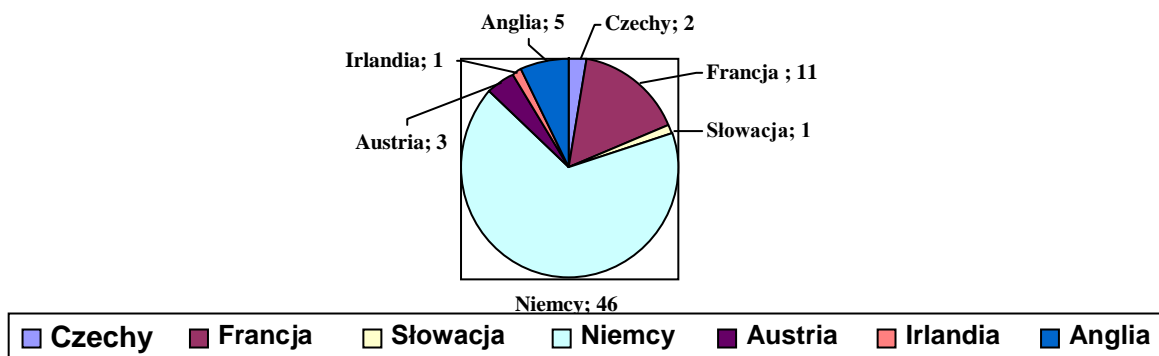
W okresie od listopada 2008 do października 2009 r. Narodowa Agencja Programu Leonardo da Vinci we współpracy z Dolnośląską Izbą Rzemieślniczą we Wrocławiu realizowała, w ramach odrębnej umowy z Komisją Europejską, na zasadzie pilotażowej, nowe działanie pt. „Staże w przedsiębiorstwach dla wnioskodawców indywidualnych”. Działanie było realizowane przez Polskę, Finlandię oraz Malte.

Faza testowa objęła osoby w toku kształcenia zawodowego (które miały ukończone lub były w trakcie kształcenia teoretycznego, ale odbyły równocześnie kształcenie praktyczne w zakładach rzemieślniczych lub znajdowały się w końcowej fazie kształcenia w szkołach zawodowych), ale które już posiadały pewne kwalifikacje zawodowe (uczniowie ostatnich klas szkół zawodowych, młodzi czeladnicy).

Faza testowa, obok umożliwienia wnioskodawcom indywidualnym odbycia zagranicznego stażu zawodowego maksymalnie dostosowanego do indywidualnych potrzeb rozwoju zawodowego i wymagań w obecnym miejscu pracy, miała na celu uwrażliwienie pracodawców beneficjentów (rzemieślników, małych i średnich przedsiębiorców) na zysk dla firm płynący z podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez młodych pracowników, w tym zdobycia praktycznych doświadczeń dotyczących funkcjonowania za granicą przedsiębiorstwa o podobnym profilu.

W ramach tej akcji pilotażowej Narodowa Agencja Programu Leonardo da Vinci przeprowadziła cztery konkursy naboru wniosków w następujących terminach: 31 grudnia 2008 r., 31 marca 2009 r. i 31 maja 2009 r.; od 1 czerwca 2009 r. został wprowadzony tzw. termin kroczący. W wyniku oceny jakościowej zatwierdzono do realizacji 69 wniosków indywidualnych. Do najliczniej reprezentowanych grup zawodowych należeli „piekarz cukiernik” (15 osób) oraz „fryzjer” (14 osób). Inne reprezentowane grupy zawodowe to: „mechanik pojazdów samochodowych” – 8 osób, „kucharz” – 8 osób, „instalator urządzeń sanitarnych” – 7 osób, „stolarz” – 5 osób, „instalator elektryczny” – 5 osób, „cukiernik” – 2 osoby, „rzeźnik-wędliniarz” – 2 osoby, „złotnik-jubiler” – 1 osoba, „fotograf” – 1 osoba, „elektromechanik” – 1 osoba. Staże były realizowane w 7 krajach – Czechach, Francji, Niemczech, Irlandii, Anglii, Słowacji i Austrii. Spośród uczestników najwięcej osób wyjechało do Niemiec (46 osób) oraz Francji (11 osób).

Tabela 1. Liczba wyjazdów indywidualnych do poszczególnych krajów europejskich Fazy testowej

Źródło: opracowanie własne, FRSE

Podczas przeprowadzonej ewaluacji młodzi stażyści podkreślili następujące korzyści zawodowe, jakie zdobyli podczas wyjazdu do firm niemieckich:

- zdobycie doświadczenie zawodowego dzięki odbyciu stażu w przedsiębiorstwie zagranicznym;
- poznanie innej kultury pracy;
- podniesienie kwalifikacji zawodowych;
- podniesienie kompetencji językowych;
- chęć podnoszenia kwalifikacji zawodowych i rozwoju zawodowego (uczestnictwo w kursach zawodowych, studia wyższe, nauka języka obcego).

Wśród korzyści ogólnych najbardziej wartościowe dla młodych uczestników okazały się:

- poznanie innej kultury i siebie w trudnych sytuacjach (pokonywanie barier: językowej, kulturowej, zawodowej);
- otwarcie się na inne zwyczaje, kultury;
- samodzielność;
- doświadczenie w realizacji projektu (unijnego), poznanie pracy metodą projektową;
- przełamanie stereotypów w myśleniu o innych narodach;
- przełamanie bariery psychicznej – mogę, potrafię, jestem w stanie;
- reprezentacja „nowego spojrzenia” w społeczności lokalnej, szkole.

Projekt międzyagencyjny „Net ECVET: Working together to understand and implement ECVET”

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji - Narodowa Agencja Programu „Uczenie się przez całe życie” (LLP) bierze także udział w wielu projektach z innymi Narodowymi Agencjami. Szczególnie ważny dla realizacji celów programu *Leonardo da Vinci* jest projekt pt. „**Net ECVET: Working together to understand and implement ECVET**”, którego liderem jest agencja niemiecka BIBB. Jest to projekt trzyletni, który rozpoczął swoje działania 1 grudnia 2010 r. i potrwa do 30 listopada 2013 r.

Partnerami projektu są Narodowe Agencje w następujących krajach: Austria, Finlandia, Włochy Holandia, Szwecja, Polska, Dania, Norwegia, Francja, Wielka Brytania, Rumunia.

Celem projektu jest dokonanie przeglądu rezultatów, wyników, metod, instrumentów opracowanych w ramach projektów finansowanych z programu LLP, które dotyczą wdrażania i testowania systemu ECVET. Projekt zakłada też wymianę doświadczeń między krajami partnerskimi, a także upowszechnianie informacji i stosowanych praktyk nt. systemu ECVET oraz świadomości i zrozumienia potrzeby jego stosowania, zwłaszcza w kontekście uznawania kwalifikacji zdobytych w okresie zagranicznych praktyk zawodowych.

Planowane rezultaty projektu:

- rozbudowanie europejskiej bazy produktów i projektów LdV (ADAM) o projekty dot. ECVET wraz z umieszczeniem kluczowych produktów
- interaktywna internetowa platforma dot. ECVET
- interaktywny poradnik dotyczący projektowania ECVET (Web based toolbox)
- materiał szkoleniowy dla trenerów nt. wdrażania ECVET
- 4 regionalne warsztaty poświęcone zagadnieniu definiowania i opisywania efektów uczenia oraz oceny jednostek efektów uczenia
- konferencja końcowa nt. praktycznego zastosowania ECVET.

WNIOSKI w zakresie współpracy polsko-niemieckiej w programie *Leonardo da Vinci*

Na podstawie przedstawionych danych statystycznych oraz przeglądu jakościowego projektów realizowanych w programie *Leonardo da Vinci* w latach 1998-2010 we współpracy z partnerami niemieckimi można sformułować następujące wnioski:

Projekty mobilności

Przy doborze partnerów z Niemiec dla polskich beneficjentów duże znaczenie miały następujące aspekty:

- rozwój technologiczny i innowacyjny (nowoczesne materiały, narzędzia, maszyny, technologie);
- współpraca gospodarcza Polski i Niemiec;
- bliskie sąsiedztwo;
- wieloletnie doświadczenia we współpracy z partnerami niemieckimi;

- wieloletnie osobiste kontakty, które są gwarancją rzetelności współpracy, zaufania;
- doświadczenie w projektach;
- nowoczesna baza dydaktyczna;
- profesjonalna kadra pedagogiczna;
- organizacja i etyka pracy (solidność, profesjonalizm, uporządkowanie pracy).

Zauważalne jest, że współpraca z raz poznanym partnerem niemieckim przeradza się w długoletnią współpracę albo chęć jej rozwijania także poza programem *Leonardo da Vinci*.

Do najczęściej obserwowanych długotrwałych i wartościowych efektów współpracy polskich instytucji z partnerami niemieckimi w projektach staży zawodowych i wymiany doświadczeń można wymienić:

- uatrakcyjnienie oferty edukacyjnej szkoły poprzez realizację praktyk zawodowych,
- wzmocnienie rangi szkolnictwa zawodowego,
- podniesienie konkurencyjności szkół na rynku oświatowym,
- poprawę wizerunku szkół i instytucji zaangażowanych we współpracę,
- podniesienie jakości zarządzania placówką,
- podniesienie poziomu kształcenia zawodowego,
- podniesienie umiejętności językowych uczniów i nauczycieli uczestniczących w projekcie,
- przełamanie stereotypów kulturowych,
- podniesienie kompetencji zawodowych oraz tzw. miękkich umiejętności,
- zwiększenie szans młodych absolwentów na znalezienie atrakcyjnego zatrudnienia,
- transfer innowacyjnych rozwiązań z firm niemieckich na grunt polski.

Projekty Partnerskie

W budowaniu partnerstwa polsko-niemieckiego bierze udział szerokie spektrum instytucji i organizacji zaangażowanych w rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego: centra kształcenia i doskonalenia zawodowego, organizacje pozarządowe, organy administracji, przedsiębiorstwa, szkoły zawodowe, szkoły wyższe, placówki kulturalne, instytucje edukacyjne i inne. Współpraca polsko-niemiecka przyczynia się nie tylko do rozwijania już posiadanych umiejętności osób zaangażowanych w realizację projektów, ale i nabywania wielu nowych kompetencji. Stwarza też możliwość tworzenia ciekawych form partnerstwa międzynarodowego, opartego na współpracy i współdziałaniu, które przynosi rzeczywiste korzyści wszystkim partnerom w postaci końcowych produktów, jak również wspiera działania zmierzające do zwiększenia mobilności osób na europejskim rynku pracy, podnoszenia jakości i innowacyjności oraz promowania wymiaru europejskiego w systemach kształcenia i szkolenia zawodowego. Należy podkreślić, że oddziaływanie Projektów Partnerskich LdV w ramach współpracy polsko-niemieckiej na sektor edukacji w Polsce ma w dużej mierze pośredni wpływ, niewidoczny z perspektywy bezpośrednich zmian w istniejących politykach krajowych. O ile realizacja Projektów Partnerskich nie prowadzi do bezpośrednich i widocznych zmian systemowych, to pozwala na podniesienie jakości edukacji w poszczególnych jednostkach organizacyjnych (szkołach, centrach kształcenia, instytucjach itp.), co wpływa na „oddolne” doskonalenie procesu edukacji, przebiegające równoległe do reform systemowych.

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu *Grundtvig* w latach 2000-2010

OBSZARY WSPÓLPRACY

Program *Grundtvig*, realizowany w Europie od roku 2000, wspiera współpracę europejską w obszarze niezawodowej edukacji osób dorosłych. Skierowany jest do różnego typu organizacji zajmujących się taką edukacją - ich słuchaczy i pracowników. Promuje przede wszystkim współpracę w zakresie edukacji tych osób dorosłych, które są z grup wymagających szczególnego wsparcia, takich jak: osoby niepełnosprawne, osoby starsze, mniejszości narodowe i etniczne, osoby o niskich kwalifikacjach, a także zamieszkujące tereny o utrudnionym dostępie do oferty edukacyjnej dla dorosłych. Program dofinansowuje zarówno wymianę doświadczeń pomiędzy europejskimi organizacjami, wspólne tworzenie nowej oferty edukacyjnej i nowych rozwiązań w formie projektów, jak i mobilności edukacyjne kadry i dorosłych słuchaczy. Działania w programie mogą dotyczyć niezawodowej edukacji formalnej, pozaformalnej i nieformalnej.

Głównym celem programu *Grundtvig* jest odpowiadanie na wyzwania edukacyjne związane ze starzeniem się społeczeństwa w Europie i pomoc w zapewnieniu osobom dorosłym ścieżek poprawy ich wiedzy i kompetencji.

W latach 2000-2006 program *Grundtvig* był częścią programu Socrates II, a od 2007 r. jest jednym z programów sektorowych programu *Uczenie się przez całe życie*. W roku 2000 rozpoczęto intensywne działania promocyjne dotyczące programu *Grundtvig*, a jesienią tego roku Komisja Europejska przyjmowała pierwsze wnioski o dofinansowanie w akcjach scentralizowanych programu. Wnioski do Narodowych Agencji po raz pierwszy składano na początku roku 2001 roku.

Współpraca polsko-niemiecka przebiegała w następujących działaniach zdecentralizowanych, prowadzonych przez Narodowe Agencje Polską i Niemiecką:

- o realizowanie wspólnie z partnerami z niemieckich organizacji dwuletnich Projektów Partnerskich Grundtviga (pierwsze projekty rozpoczęto w 2001 roku)
- o wyjazdy indywidualne polskich przedstawicieli kadry edukacji dorosłych na kursy i inne formy edukacyjne (np. job shadowing, seminaria, konferencje, wizyty przygotowawcze do projektów) do Niemiec i przyjazdy podobnych profesjonalistów z Niemiec do Polski (od roku 2001),
- o realizowanie wspólnie z partnerami z niemieckich organizacji dwuletnich Projektów Wolontariatu Seniorów (pierwsze projekty w roku 2009),
- o udział polskich słuchaczy w Warsztatach Grundtviga w Niemczech i niemieckich słuchaczy w Polsce (od roku 2009).

Dodatkowo, polskie i niemieckie organizacje działające na rzecz niezawodowej edukacji dorosłych uczestniczyły od roku 2000 w wielu wspólnych projektach w tzw. akcjach scentralizowanych programu *Grundtvig*, niezarządzanych przez Narodowe Agencje, lecz centralnie przez Komisję Europejską i jej Agencję Wykonawczą.

Niemcy cieszą się dużą popularnością wśród polskich beneficjentów programu *Grundtvig*. Oprócz oczywistej bliskości geograficznej i wynikającego z niej podobieństwa kulturowego przyczyną, zwłaszcza w przypadku programu *Grundtvig*, dotyczącego uczenia się również osób dojrzałych, jest stosunkowo częsta znajomość języka niemieckiego u starszego pokolenia, częstsza niż angielskiego, będącego znacznie popularniejszym wśród młodszych Polaków. Bliskość dojazdu, wspólny krąg kulturowy w Europie, znana niemiecka dokładność, uporządkowanie i skuteczność oraz wspomniana częsta znajomość niemieckiego u Polaków są przyczynami podejmowania tak wielu wspólnych działań edukacyjnych przez przedstawicieli obu krajów.

Ogromne znaczenie dla dobrej współpracy z Niemcami w programie *Grundtvig* ma sam obszar niezawodowej edukacji dorosłych. Polityka państwa niemieckiego w tym obszarze, stosowane rozwiązania (np. uniwersytety powszechne) i codzienna praktyka organizacji działających na tym polu są bardzo atrakcyjne dla polskich beneficjentów programu.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że pomiędzy Polską a Niemcami szczególnie chętnie nawiązywana jest współpraca edukacyjna w obszarze uczenia się seniorów. Przykładowo Uniwersytety Trzeciego Wieku z Łodzi, Zielonej Góry, Krakowa, Wrocławia, Słupska i Lublina realizowały chętnie wspólne działania edukacyjne z niemieckimi partnerami. Podobnie inne instytucje podejmują projekty skierowane do starszych słuchaczy, np. Biblioteka Publiczna z Krakowa, Centrum Kształcenia Ustawicznego w Białymstoku, stowarzyszenia na rzecz lokalnego rozwoju.

DYNAMIKA WSPÓŁPRACY

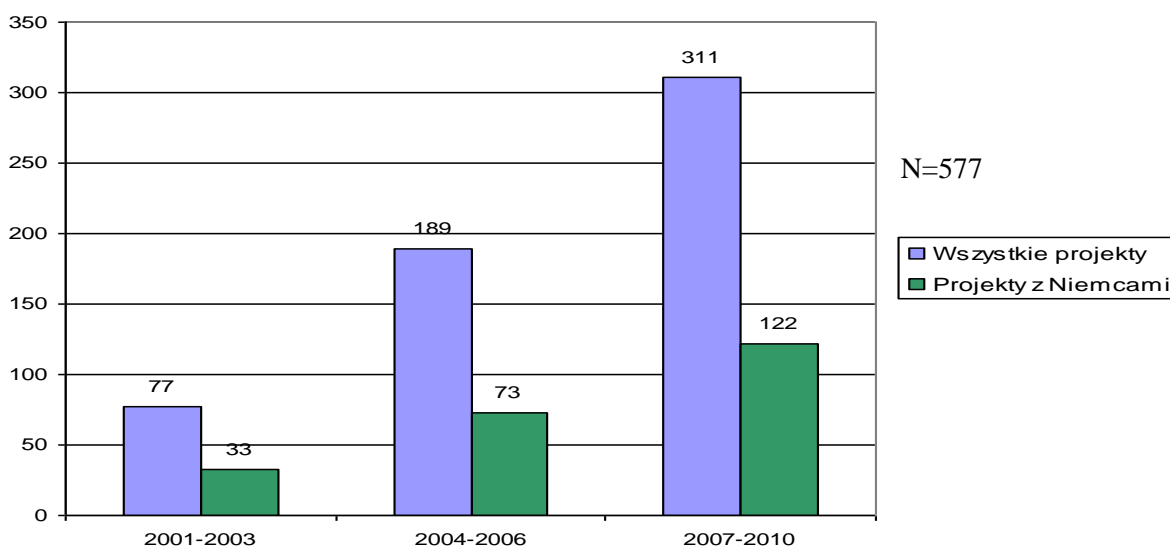
Współpraca polsko-niemiecka w programie *Grundtvig* przebiega w ramach kilku specyficznych działań opisanych powyżej. Dane statystyczne dotyczące tej współpracy zostaną przedstawione na przykładzie działań najdłużej realizowanych, od początku roku 2001: Projektów Partnerskich Grundtviga oraz wyjazdów indywidualnych polskich przedstawicieli kadry edukacji dorosłych. Są to działania najbardziej reprezentatywne ze względu na liczbę dofinansowanych projektów i wyjazdów, które uwzględniały zaangażowanie organizacji niemieckich bądź Niemiec jako kraju docelowego wyjazdu.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące wybranych aspektów tej współpracy w latach 2001-2010 z podziałem na trzy okresy:

- lata 2001-2003 – pierwsza część realizacji programu Socrates II, do którego należał *Grundtvig* i jednocześnie jest to okres przed wejściem Polski do Unii Europejskiej,
- lata 2004-2006 – okres od wejścia Polski do UE do zakończenia realizacji programu Socrates II,
- lata 2007-2010 – czyli pierwszy okres realizacji programu *Uczenie się przez całe życie*, w którym jednym z czterech programów sektorowych jest program *Grundtvig*.

Pierwszy wykres przedstawia udział **Projektów Partnerskich Grundtviga** realizowanych w Polsce z udziałem organizacji niemieckich w latach 2001-2010.

Wykres nr 1. Liczba Projektów Partnerskich Grundtviga realizowanych z partnerami z Niemiec w latach 2001-2010, z podziałem na okresy 2001-2003, 2004-2006, 2007-2010

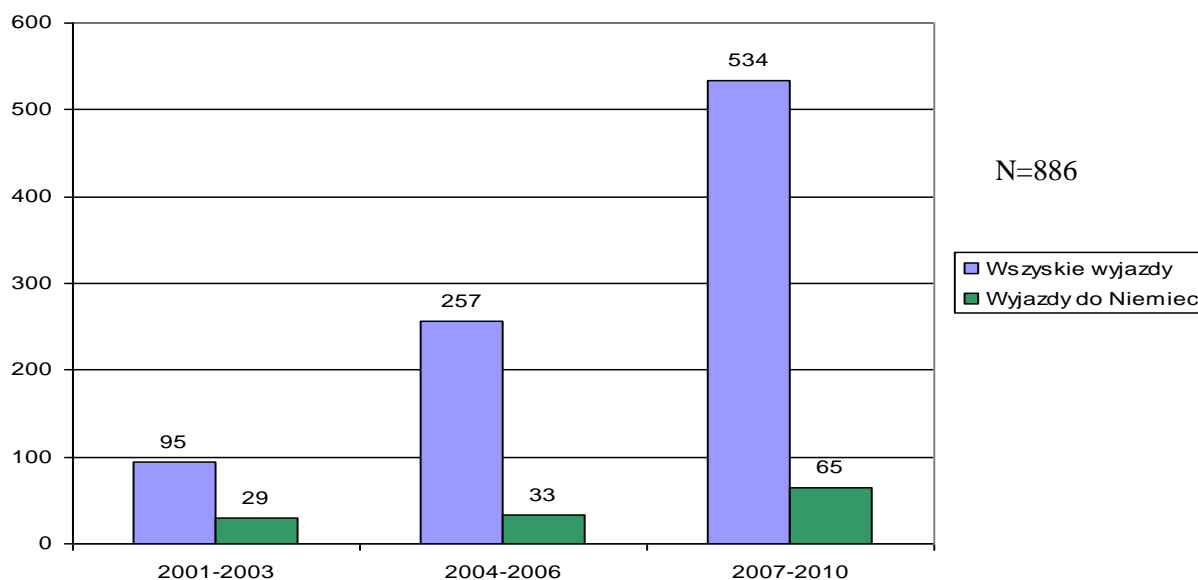

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

W kolejnych okresach widoczny jest znaczący wzrost ogólnej liczby realizowanych projektów oraz jednoczesny wzrost liczby projektów uwzględniających współpracę z organizacjami z Niemiec. Odsetek projektów z niemieckimi partnerami wynosi w kolejnych okresach 43% (2001-2003), 39% (2004-2006) i 39% (2007-2010), co oznacza, że w ciągu 10 lat realizacji programu organizacje niemieckie były zaangażowane w realizację projektów z organizacjami z Polski w miarę na stałym poziomie. Przez 10 lat udało się zrealizować 228 projektów o tematyce edukacji dorosłych z partnerem z Niemiec, spośród wszystkich 577, co stanowi 40%.

Nieco inaczej na pierwszy rzut oka wygląda sytuacja w przypadku **indywidualnych wyjazdów edukacyjnych kadry edukacji dorosłych** i odsetka tych wyjazdów do Niemiec.

Wykres nr 2. Wyjazdy indywidualne kadry edukacji dorosłych do Niemiec w latach 2001-2010, z podziałem na okresy 2001-2003, 2004-2006, 2007-2010

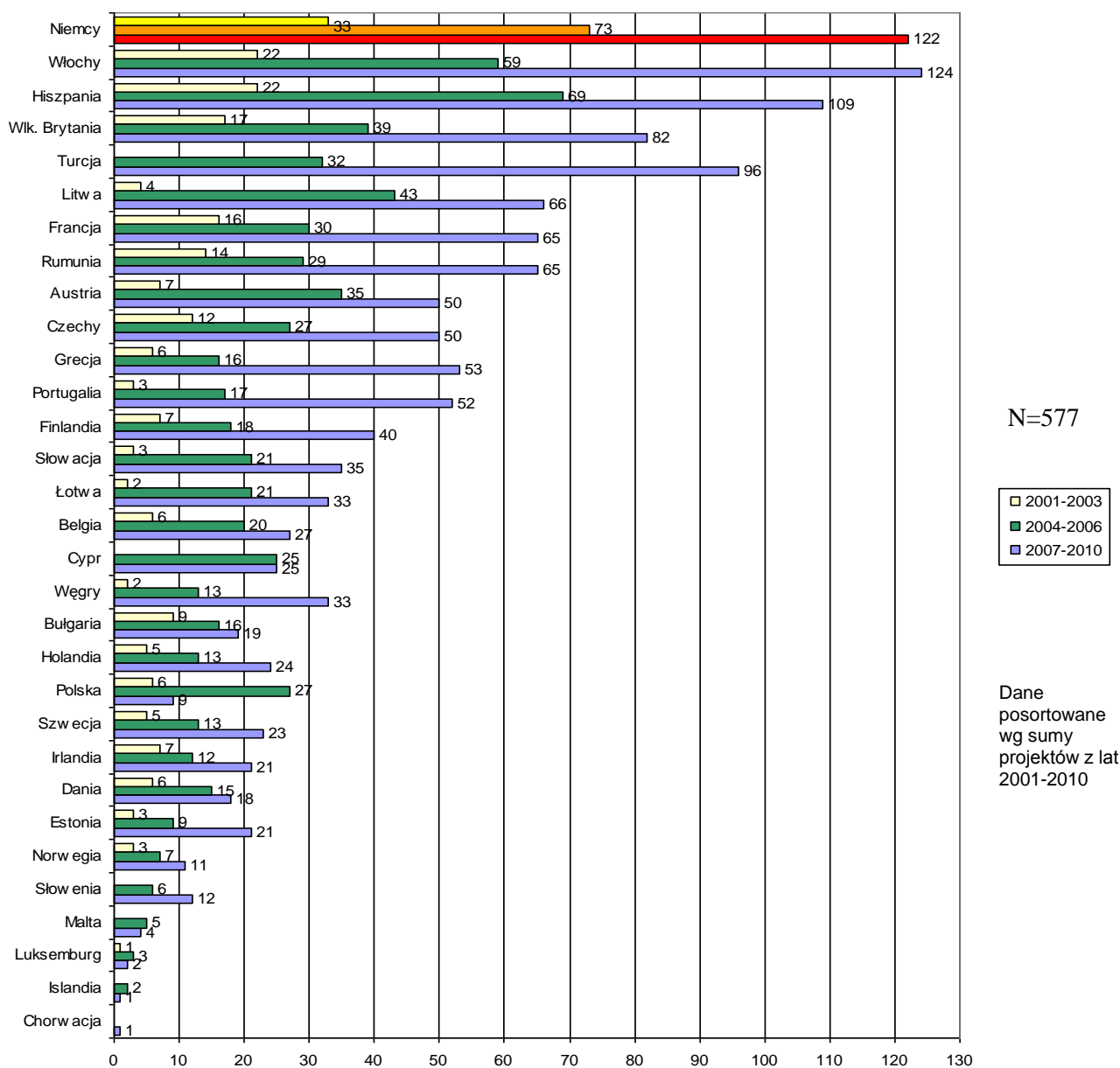
Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Od początku realizacji programu *Grundtvig* odsetek wyjazdów kadry do Niemiec był mniejszy niż w przypadku projektów realizowanych we współpracy z niemieckimi partnerami. W każdym z kolejnych okresów jest on coraz mniejszy, począwszy od 31% (2001-2003), poprzez 13% (2004-2006) do 12% (2007-2010). Jednak nie wynika to z braku zainteresowania Niemcami jako krajem docelowym wyjazdu, lecz z charakteru akcji umożliwiających wyjazd indywidualny. W odróżnieniu od projektów, w których może brać udział kilka organizacji z różnych krajów, uczestnik wyjazdu indywidualnego wybiera tylko jeden kraj, a co za tym idzie wyjazdy do Niemiec w naturalny sposób będą stanowiły mniejszy odsetek wszystkich wyjazdów niż odsetek projektów z udziałem niemieckich organizacji. Przez 10 lat zrealizowano 127 wyjazdów indywidualnych kadry edukacji dorosłych do Niemiec spośród wszystkich 886, co stanowi 14%.

Kolejny wykres pokazuje udział dwuletnich **Projektów Partnerskich Grundtviga z organizacjami z Niemiec** na tle projektów z udziałem organizacji z pozostałych państw uczestniczących w programie *Uczenie się przez całe życie* - zbiorczo za lata 2001-2010.

Nie wszystkie kraje brały udział w programie od początku jego istnienia, dlatego brak jest informacji nt. współpracy z Turcją w latach 2001-2003, która dołączyła do programu w roku 2004. Natomiast Chorwacja bierze udział w programie dopiero od roku 2010, w związku z czym współpraca z tym krajem jest jeszcze niewielka.

Wykres nr 3. Projekty Partnerskie Grundtviga z udziałem organizacji niemieckich na tle pozostałych krajów – lata 2001-2010, z podziałem na okresy 2001-2003, 2004-2006, 2007-2010

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

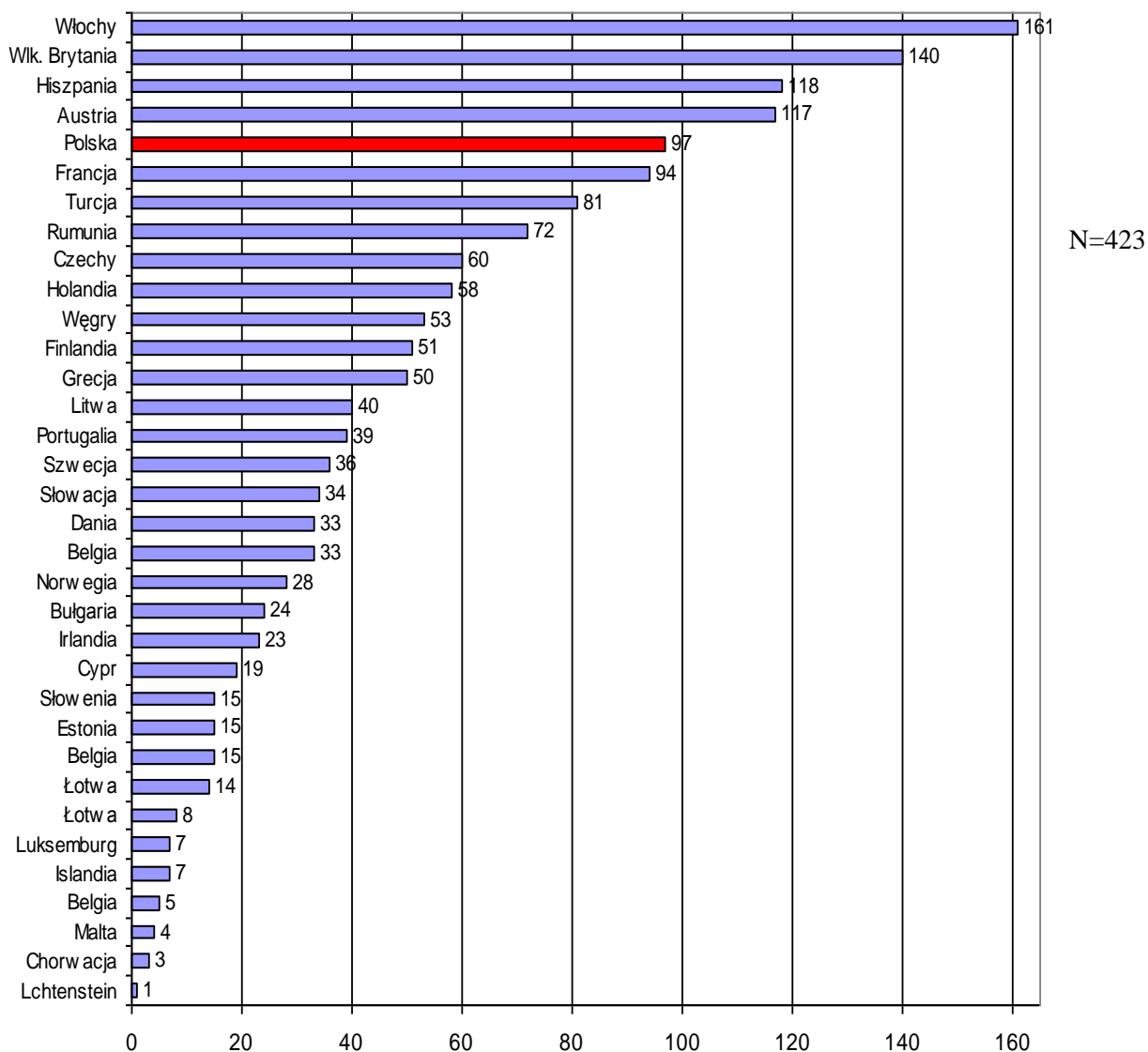
Wykres wskazuje, że organizacje z Niemiec w ostatnim dziesięcioleciu były najpopularniejszymi partnerami dla organizacji polskich w Projektach Programu Grundtvig – zrealizowano wspólnie 228 projektów. Włoskie organizacje uczestniczyły w 205 projektach, a na trzecim miejscu są instytucje hiszpańskie – 200 projektów.

Wykres pokazuje dynamikę współpracy w trzech kolejnych okresach dziesięciolecia. Niemieckie organizacje cieszą się stabilnym bardzo wysokim zainteresowaniem polskich partnerów projektów. Jedynie w ostatnim okresie Polacy mieli o dwa projekty więcej z Włochami niż z Niemcami.

Popularność Niemców jako partnerów w projektach na pewno wynika z bliskości geograficznej, ale także z atrakcyjności Niemiec jako kraju z wysoko rozwiniętym systemem edukacji dorosłych i licznymi organizacjami oferującymi taką edukację, co zostało wspomniane w części poprzedniej opracowania.

Ciekawie przedstawia się wykres obrazujący, jak Polska plasuje się na tle innych krajów w liczbie Projektów Partnerskich Grundtviga realizowanych przez niemieckie organizacje z partnerami z innych krajów europejskich w latach 2008-2010.

Wykres nr 4. Projekty Partnerskie Grundtviga z udziałem polskich organizacji, realizowane przez niemieckie organizacje w latach 2008-2010

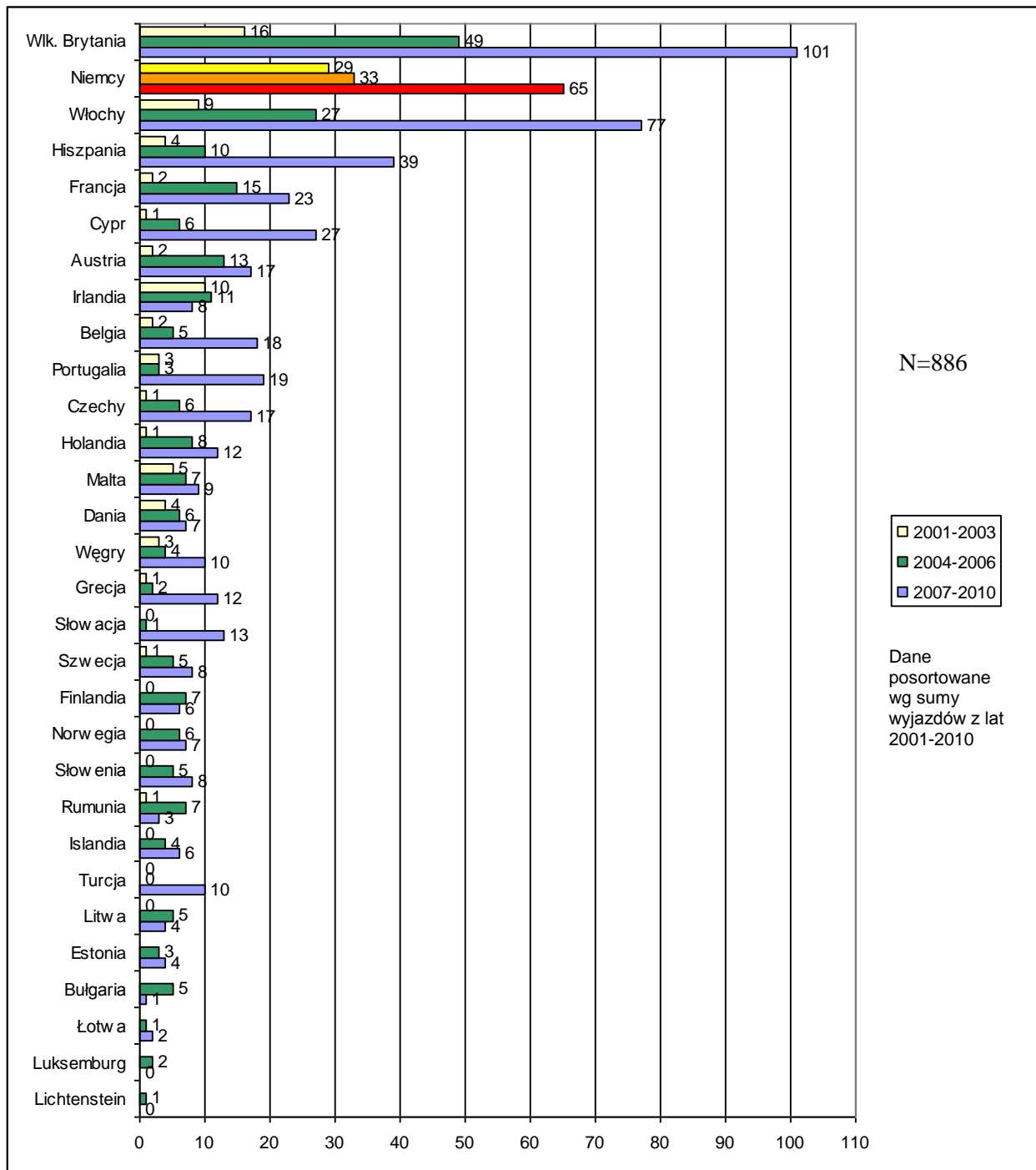

Źródło: baza danych Niemieckiej Narodowej Agencji: LLPLink

Polskie organizacje znajdują się na czwartym miejscu, jeżeli chodzi o zaangażowanie w projekty realizowane przez niemieckie organizacje, podczas gdy, zgodnie z Wykresem nr 3 w tym samym okresie niemieckie organizacje były na drugim miejscu pod względem popularności u Polaków. Biorąc pod uwagę wielkość kraju oraz rozwój edukacji ogólnej niezawodowej osób dorosłych, to pozycja Polski nie jest niepokojąca. Przed Polską znajdują się bowiem, oprócz Austrii, kraje większe oraz posiadające lepiej rozwinięty system edukacji ogólnej dla dorosłych. Jedynie wysoka pozycja Austrii może wynikać z faktu posługiwania się tym samym językiem oraz podobieństw kulturowych między tym krajem a Niemcami.

Tylko niewiele mniejszą popularnością cieszą się **Niemcy jako kraj docelowy wyjazdu indywidualnego przedstawiciela kadry edukacji dorosłych**. Jeżeli weźmiemy pod uwagę wszystkie wyjazdy przez 10 lat od początku realizacji programu, Niemcy znajdują się na drugim miejscu (127 wyjazdów) po Wlk. Brytanii (166 wyjazdów). Jedynie w ostatnim okresie kraj ten plasuje się na trzecim miejscu po Wielkiej Brytanii i Włoszech.

Wykres nr 5. Wyjazdy indywidualne kadry edukacji dorosłych do Niemiec na tle pozostałych krajów w latach 2001-2010, z podziałem na okresy 2001-2003, 2004-2006, 2007-2010

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

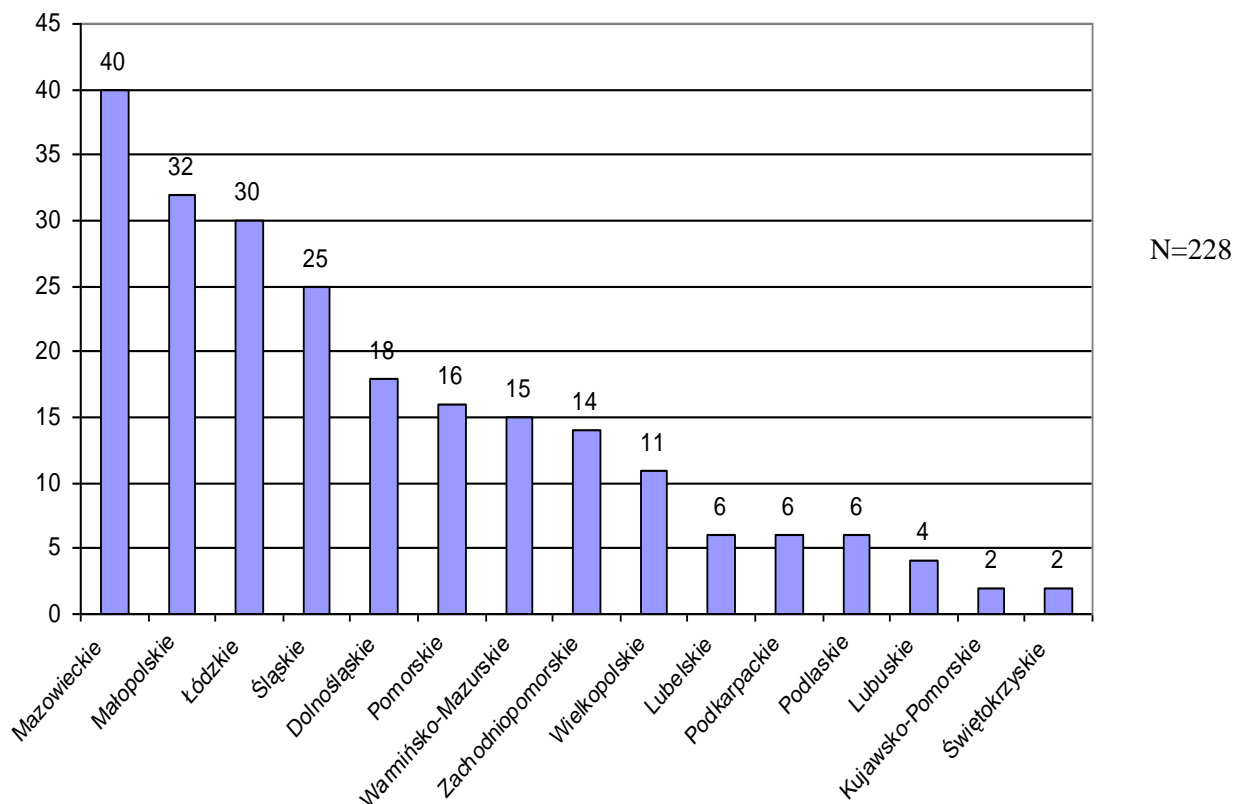
Wielka Brytania znajduje się na pierwszym miejscu z powodu języka angielskiego, w którym realizowana jest zdecydowana większość europejskich kursów dla kadry edukacji dorosłych. Pozycja języka angielskiego jest w Europie dominująca i jest to najczęściej używany język do komunikacji pomiędzy przedstawicielami różnych krajów.

Szczególne popularność Niemiec na początku realizacji wyjazdów dla kadry mogła wynikać z bliskości geograficznej oraz obawy przedstawicieli polskich organizacji przed wyjazdami do dalszych i mniej znanych krajów.

Kolejne wykresy przedstawiają województwa, z których pochodzą organizacje realizujące działania we współpracy z Niemcami. Poniższe dane dotyczą całego 10-letniego okresu realizacji programu.

Jako pierwszy przedstawiono wykres obrazujący **aktywność województw w realizacji Projektów Partnerskich Grundtviga** z partnerem niemieckim.

Wykres nr 6. Liczba Projektów Partnerskich Grundtviga realizowanych z niemieckimi partnerami przez organizacje polskie z poszczególnych województw w latach 2001-2010

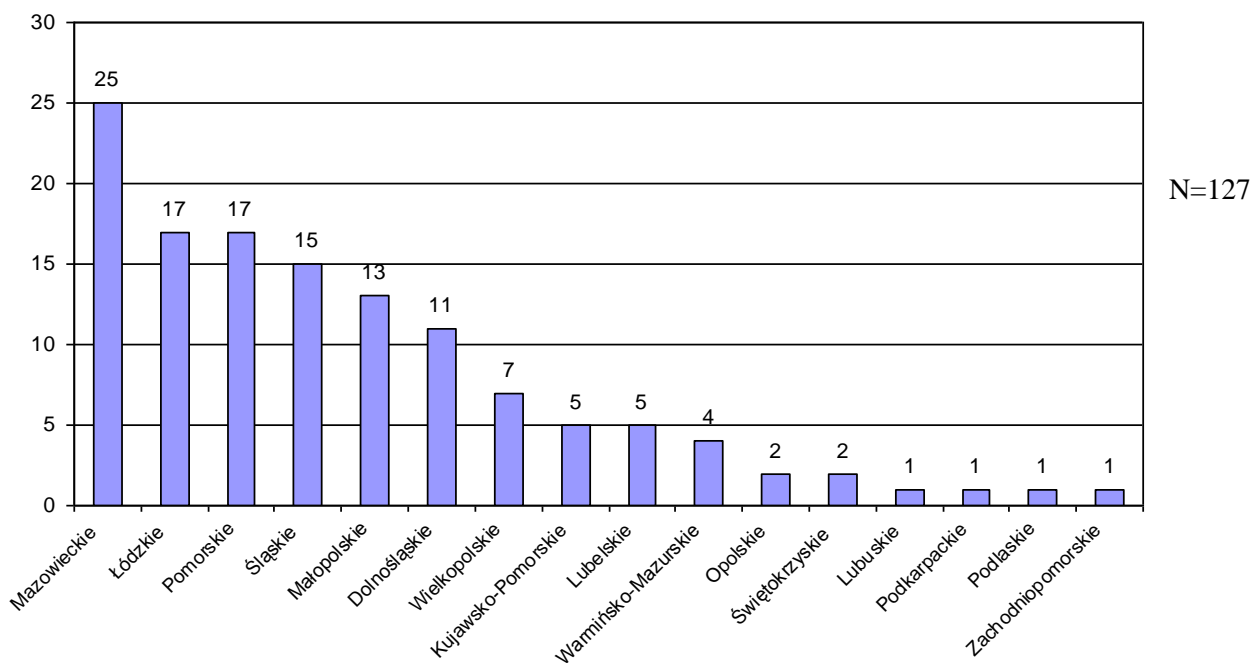

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Zarówno w przypadku projektów, jak i wyjazdów najbardziej aktywne we współpracy z Niemcami są te województwa, które w ogóle realizują najwięcej działań we współpracy ze wszystkimi krajami. Trudno jest wskazać związek między bliskością geograficzną z Niemcami danego województwa a liczbą zrealizowanych projektów lub wyjazdów. Najbardziej aktywne są województwa o największej liczbie ludności, oraz te, w których znajduje się najwięcej dużych miast, a co za tym idzie najwięcej organizacji/institucji edukacyjnych i najlepszy dostęp do informacji na temat możliwości współpracy międzynarodowej.

Poniżej ilustracja, w formie wykresu, przedstawiająca wyjazdy kadry edukacyjnej do Niemiec z poszczególnych województw w Polsce.

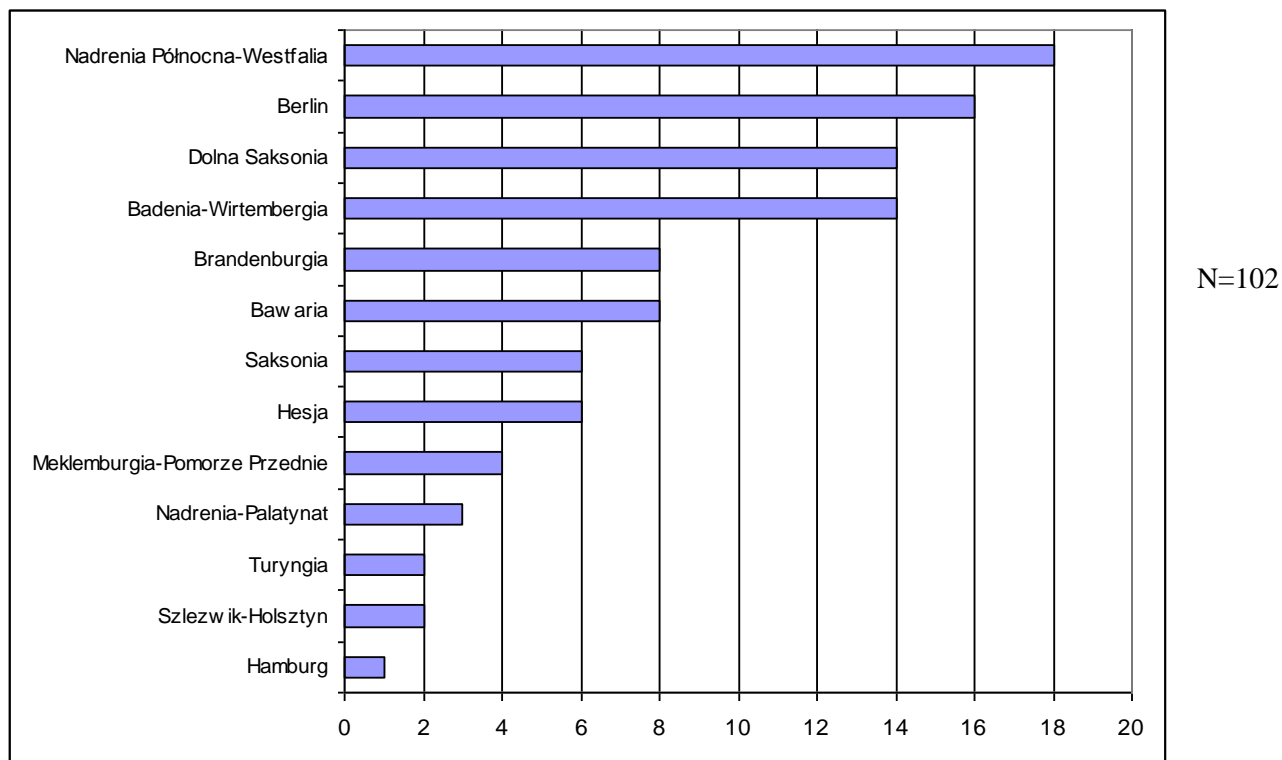
Wykres nr 7. Liczba wyjazdów indywidualnych kadry edukacji dorosłych do Niemiec z poszczególnych województw w latach 2001-2010.

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Warta przedstawienia jest też **aktywność landów niemieckich** – poniższy wykres przedstawia landy, z których pochodzą organizacje realizujące **Projekty Partnerskie Grundtviga** z polskimi partnerami w ostatnim okresie, tzn. w latach 2008-2010.

Wykres nr 8. Landy, z których pochodzą organizacje realizujące projekty z polskimi partnerami w latach 2008-2010.

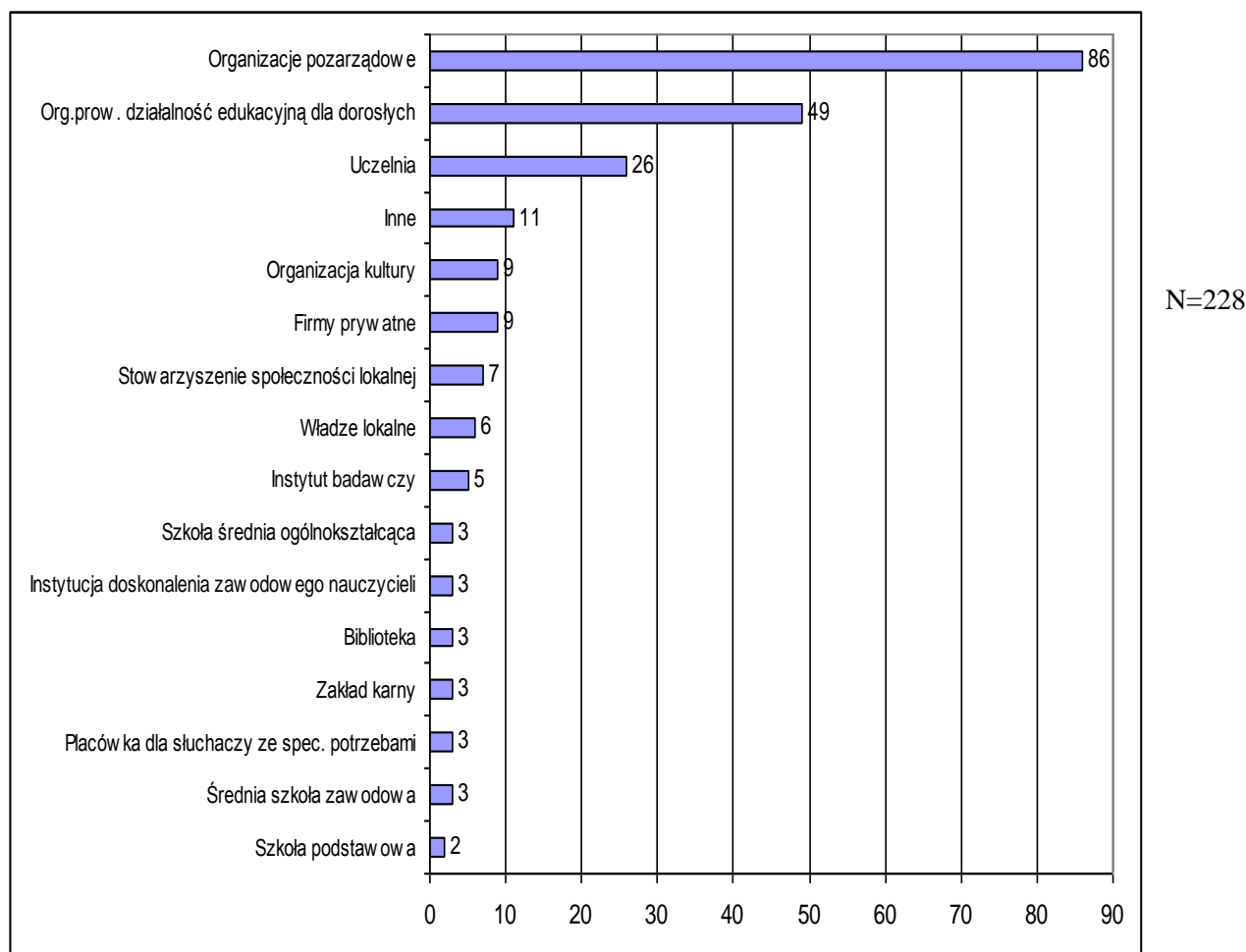
Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

W porównaniu do aktywności polskich województw, spośród których w latach 2008-2010 nie było reprezentowane tylko województwo kujawsko-pomorskie, w przypadku Niemiec trzy landy nie są reprezentowane we współpracy z Polską w ramach projektów realizowanych w tym okresie. Są to Brema, Saksonia-Anhalt i Saara. Również w przypadku niemieckich organizacji brak jest szczególnie zwiększonej współpracy wśród landów znajdujących się przy polskiej granicy. Największą aktywność przejawiają landy znajdujące się na zachodzie Niemiec.

Z powyższego wynika, że beneficjenci polscy, a w przypadku projektów także niemieccy, programu kierują się raczej typem organizacji partnerskiej i jej profilem działalności lub tematyką kursu, aniżeli lokalizacją w danym kraju. Biorąc pod uwagę fakt, że podróże odbywają się drogą lotniczą, to nie ma większego znaczenia odległość pomiędzy miastami w sąsiadujących krajach.

Na koniec zostanie przedstawiony rozkład **typów organizacji** polskich współpracujących w ramach **Projektów Partnerskich Grundtviga** z udziałem partnerów niemieckich. Poniższy wykres odzwierciedla ogólny rozkład typów organizacji, które podejmują się działalności w programie *Grundtvig*.

Wykres nr 9. Typy organizacji współpracujących w ramach projektów z udziałem partnerów z Niemiec w latach 2001-2010

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, Soclink 2007, LLPLink

Na pierwszym miejscu znajdują się organizacje pozarządowe, do których zaliczamy przede wszystkim stowarzyszenia i fundacje. Wśród stowarzyszeń znajduje się 8 Uniwersytetów Trzeciego Wieku, co stanowi 9% tego typu organizacji. Opis współpracy takich organizacji zostanie przedstawiony w kolejnej części, gdyż jest to dość charakterystyczny aspekt wspólnych działań polsko-niemieckich. Następne w kolejności są organizacje określane jako prowadzące działalność edukacyjną dla dorosłych. Wśród tego typu organizacji znajdują się także instytucje prowadzące bardziej formalną edukację, takie jak Centra Kształcenia Ustawicznego lub organizacje pozarządowe, które znaczną większość swoich działań przeznaczają na edukację oraz prowadzą ją w sposób ciągły i bardziej zorganizowany. Jednak nadal są to w większości organizacje działające w formie stowarzyszeń i fundacji.

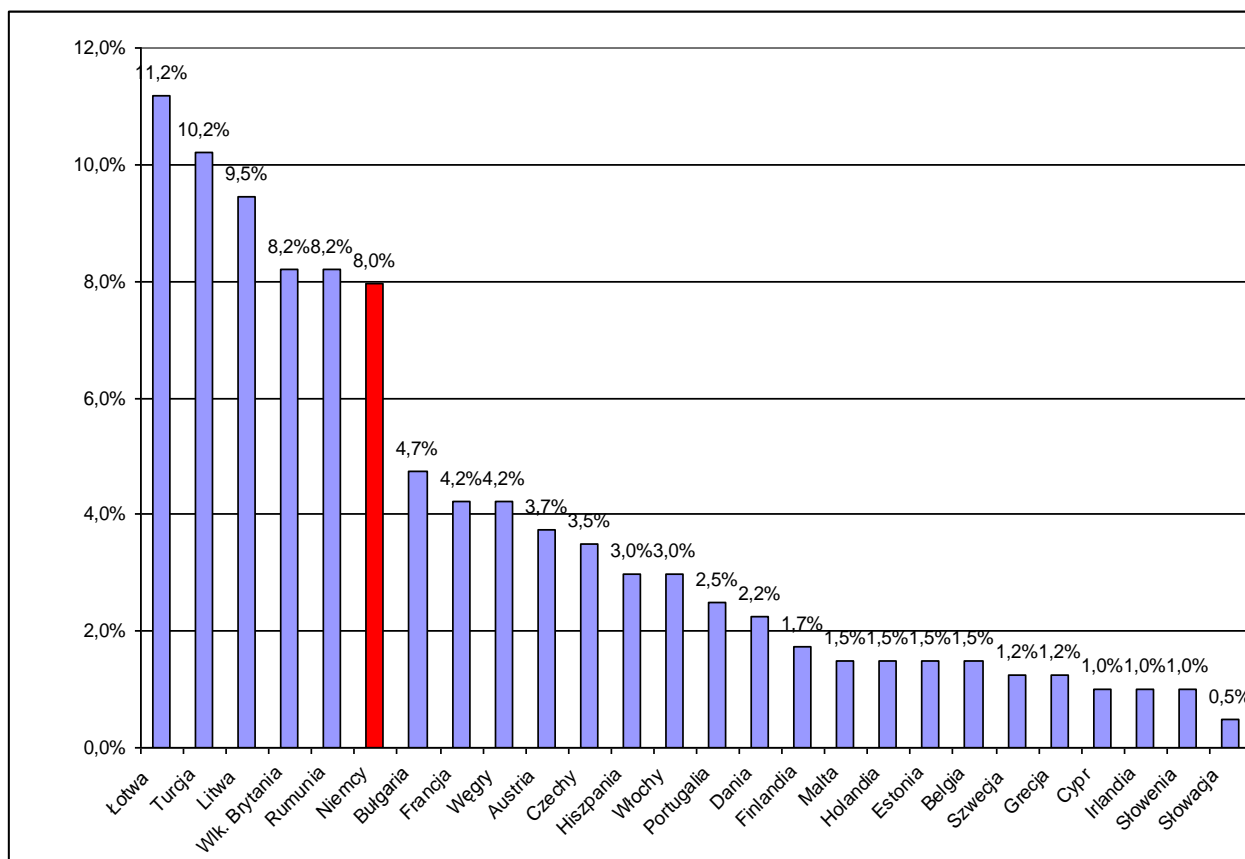
Na uwagę zasługuje fakt, że spośród stosunkowo niewielu projektów realizowanych w latach 2001-2010 przez biblioteki i zakłady karne połowa z nich była z udziałem partnera niemieckiego.

Ciekawie prezentują się dane dotyczące **wyjazdów do Niemiec** polskich pracowników i słuchaczy w ramach **Projektów Partnerskich Grundtviga**. W ostatnio zakończonych 25 projektach, realizowanych w latach 2008-2010 z udziałem niemieckich partnerów, do Niemiec wyjechało 116 osób: 50 pracowników i 66 słuchaczy, co oznacza średnio blisko 5 osób z każdej polskiej organizacji.

Szczególne współpraca pomiędzy polskimi i niemieckimi organizacjami ma miejsce w ramach nowej akcji – **bilateralnych Projektach Wolontariatu Seniorów**. Obecnie realizowanych jest 12 projektów, wśród których aż 3 (czyli 25%) z partnerami z Niemiec. W tych projektach zaplanowany jest wyjazd 12 polskich seniorów wolontariuszy na kilkutygodniowe pobyty w Niemczech w celu świadczenia wolontariatu. Podobnie, zaplanowano kilkutygodniowy pobyt 12 niemieckich wolontariuszy w Polsce. Popularność Niemiec w tych projektach wynika zapewne z bardziej komfortowego dla seniorów-wolontariuszy wyjazdu do bliższego kraju, o bardziej znajomej i podzielanej kulturze, a także z faktu (wspomnianej) częstszej u seniorów znajomości języka niemieckiego.

Jeszcze inną formą kontaktów pomiędzy Polską i Niemcami jest również nowa akcja **Warsztaty Grundtviga**. Rozpoczęła się w 2009 roku i od samego początku cieszy się bardzo dużą popularnością zarówno wśród organizatorów, jak i samych uczestników. Do marca 2011 roku w ramach tej akcji odbyło się w Polsce 29 warsztatów, w których udział wzięło łącznie 402 słuchaczy z zagranicy, w tym 32 reprezentantów Niemiec, co stanowiło 8% wszystkich uczestników. Rozkład narodowości słuchaczy polskich warsztatów ilustruje poniższy wykres.

Wykres nr 10. Udział europejskich słuchaczy w Warsztatach Grundtviga, odbywających się w Polsce w okresie wrzesień 2009 – marzec 2011

Źródło: baza danych FRSE: LLPLink

WYBRANE ASPEKTY I PRZYKŁADY WSPÓLPRACY

Aspektem wyróżniającym współpracę polsko-niemiecką w ramach programu *Grundtvig* na tle innych krajów jest często występujący w projektach temat **uczenia się osób starszych**, w szczególności realizowanych przez **Uniwersytety Trzeciego Wieku**.

Jednym z przykładów takiej współpracy jest **Projekt Partnerski Grundtviga** pod tytułem „Europejskie Kobiety w Kwiecie Wieku”, realizowany w latach 2006-2009 przez **Zielonogórski Uniwersytet Trzeciego Wieku**. Partnerami z Niemiec były dwa stowarzyszenia. Celem było wykorzystanie potencjału kobiet „w kwiecie wieku”, świadomych swoich umiejętności i kompetencji dla zadań i przedsięwzięć zarówno osobistych, jak i w zakresie socjalnym, ekonomicznym i politycznym. Partnerstwo międzynarodowe dało uczestnikom szansę na naukę od siebie nawzajem, pomogło zidentyfikować dobre praktyki pomocne w czerpaniu korzyści z drugiej połowy życia oraz rozwijać nowe umiejętności. Podczas 3-letniego projektu pracowano w oparciu o koncepcję *salutogenezy* i *empowermentu*. *Salutogeneza* to rozważania i działania dotyczące zdrowia oraz radości życia, a *empowerment* to umiejętność brania za siebie odpowiedzialności, podejmowanie decyzji. Z raportu końcowego wynika, że projekt pomógł podnieść poziom życia seniorów, udało się zmienić stereotyp widzenia osoby starszej w społeczności lokalnej, umożliwiono wiele form aktywności i przyczyniono się do rozwoju wewnętrznego i rozwoju talentów seniorów. Przez lata współpracy zorganizowano dziesiątki spotkań o różnym charakterze, w których brały udział setki starszych osób, poznając siebie nawzajem, swoje obyczaje, tradycję, język partnera w myśl zasady „Tylko spotkania mogą zmienić obcych w przyjaciół” („Nur Begegnungen können Fremde zu machen”).

Inną organizacją realizującą z sukcesem projekty z partnerami z Niemiec jest **Uniwersytet Trzeciego Wieku im. Heleny Kretz w Łodzi**. Projekt „Wejdźmy w to: uczy się języka angielskiego, aby przygotować się do podróży po Europie” zrealizowany w latach 2005-2007 miał na celu nauczanie języka angielskiego, języka roboczego projektu, osób starszych z krajów partnerskich oraz wykorzystanie tego języka do komunikacji internetowej między partnerami. Poznawano kulturę, życie codzienne i historię krajów partnerskich. Projekt służył również poznaniu i stosowaniu nowych metod nauczania osób starszych. Zrealizowano wielostronne wymiany słuchaczy, w tym dwustronne polsko-niemieckie i niemiecko-polskie. Udział w tym projekcie słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku stanowił silną motywację do nauki języków obcych i technologii komputerowych. Dorośli słuchacze chętnie uczestniczyli w lektoratach i warsztatach. Na potrzeby projektu utworzono strony internetowe, opublikowano badania, raporty z działań i wypracowane materiały szkoleniowe. Poza nauką największym osiągnięciem projektu jest zawiązanie przyjaźni pomiędzy partnerami, szczególnie z krajów sąsiedzkich Niemiec i Polski.

Nie tylko w ramach projektów ma miejsce współpraca organizacji działających na rzecz seniorów. Przedstawicielka **Uniwersytetu Trzeciego Wieku** z Polski skorzystała w listopadzie 2006 roku z wyjazdu szkoleniowego do organizacji działającej w strukturach Uniwersytetu w Ulm, zajmującej się edukacją seniorów. Organizacja ta prowadzi wiele projektów zarówno międzynarodowych, jak i krajowych opartych na współpracy międzypokoleniowej. Celem wizyty było zapoznanie się z metodami pracy instytucji, jej strukturą organizacyjną, metodami prowadzenia projektów krajowych i międzynarodowych oraz pogłębienie znajomości języka niemieckiego. Beneficjentka skupiła się szczególnie na zapoznaniu się z edukacyjnymi projektami prowadzonymi z wykorzystaniem Internetu, np. dotyczącymi prowadzenia w Internecie przez seniorów dyskusji na różne tematy (książka, film, polityka) oraz projektami umożliwiającymi poznawanie różnych zastosowań programów komputerowych. Beneficjentka uczestniczyła również w przygotowaniach do stworzenia nowego projektu w ramach programu Grundtvig. Dodatkowo podczas pobytu miała możliwość zapoznania się z kulturą i obyczajami Niemiec. Efektem pobytu był przeprowadzony przez Internet Trening interkulturowy z udziałem ośmiu seniorów z Ulm i ośmiu seniorów z Łodzi. Spotkanie zaowocowało przygotowaniem wniosków aplikacyjnych dotyczących nowych projektów. W 2008 roku Łódzki Uniwersytet Trzeciego Wieku otrzymał dofinansowanie dla dwóch Projektów Partnerskich Grundtviga, a wiedza zdobyta podczas pobytu jest wykorzystywana podczas ich realizacji.

Współpraca polsko-niemiecka ma miejsce nie tylko w obszarze uczenia się seniorów. Wspólne działania kierowane są także do innych grup osób defaworyzowanych, w tym do osób niepełnosprawnych, migrantów oraz skazanych. Takim przykładem był realizowany w latach 2008-2010 przez **Stowarzyszenie na Rzecz Młodzieży Sprawnej Inaczej „Śmiałek”** projekt pod tytułem „Moje miejsce w Europie – Życie z niepełnosprawnością w Niemczech - Francji – Polsce”. Głównym jego celem było przybliżenie pojęcia „Europa” osobom z niepełnosprawnością intelektualną i ruchową. Cel ten osiągnięto poprzez wyjazdy do

organizacji partnerskich, gdzie prowadzone były warsztaty i spotkania ukazujące różnice społeczne i kulturowe. Podczas przedsięwzięcia porównywano metody pracy edukacyjnej z osobami niepełnosprawnymi w poszczególnych krajach. Projekt pomógł podwyższyć poczucie własnej wartości i samoocenę uczestniczącym w nim osobom niepełnosprawnym i spowodował skuteczniejsze zaangażowanie opiekunów. Było to widoczne w działaniach i pracy w organizacji osób objętych programem.

Kolejny przykład współpracy polsko-niemieckiej w obszarze niezawodowej edukacji dorosłych to **wyjazd edukatora pracującego m.in. z niepełnosprawnymi** na specjalistyczny kurs. Beneficjentka, będąca z wykształcenia ceramiką, prowadząca warsztaty rodzinne w jednym z warszawskich domów kultury, ucząca ceramiki i toczenia na kole, prowadząca także warsztaty dla dorosłych oraz zajęcia terapeutyczne dla osób niepełnosprawnych, wzięła udział w kursie "Further Training Course for Ceramic Teachers. Ceramic workshop - Ceramics - inspired by Dresden Baroque". Kurs odbył się w Dreźnie w październiku 2009 r. i był przeznaczony dla edukatorów osób dorosłych. Dotyczył aspektów metodycznych, m.in. tego, jak w pracy ze sztuką pracować również z emocjami dorosłych uczestników, jak wyzwalać energię twórczą, jaka tematyka zajęć jest nośna, jak ją pokazywać w kontekście sztuki europejskiej i świata, jakich pomocy używać, ale także samej techniki zdobienia. Szczególnie skupiano się na technice zdobienia angobami - barwionymi glinkami. Kurs w Dreźnie był nauką u źródła, bo w drezdeńskim baroku zdobienie angobami było stosowane na szeroka skalę.

Specyficzną grupą docelową w programie *Grundtvig* są osoby osadzone w zakładach karnych. I w tym obszarze ma miejsce współpraca polsko-niemiecka. Przykładem jest przedsięwzięcie realizowane z udziałem **Zakładu Karnego w Płocku** i partnera niemieckiego, również zakładu karnego. Projekt pod tytułem „V.I.P – Odwiedziny w więzieniu” realizowany w latach 2006-2009 miał na celu stworzenie materiałów (książki) mających za zadanie wesprzeć dzieci i rodziny, które przychodzą do więzienia w odwiedziny. W każdym uczestniczącym w projekcie zakładzie karnym osadzeni współtworzyli książkę, która odzwierciedlała specyficzny dla każdego z nich proces odwiedzin. Powstałe książki przetłumaczono na język angielski i zostały one wykorzystane do przedstawienia przedstawicielom krajów partnerskich systemów więziennictwa i kultury danego kraju, jak również do przekazania przez osadzonych słuchaczy refleksji na temat bycia rodzicem w więzieniu. Efektem projektu było m.in. poszerzenie horyzontów dot. pracy w więzieniu oraz na rzecz skazanych, a także zaszczepienie nowych pomysłów na rodzimym gruncie (vide kącki zabaw dla dzieci).

Z doświadczeń niemieckich w zakresie edukacji takich osób jak migranci czy różne grupy etniczne skorzystała nauczycielka języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych, która odbyła jedenastomiesięczną **Asystenturę Grundtviga** w okresie wrzesień 2009 – lipiec 2010 r. Asystentura zrealizowana w stowarzyszeniu pożytku publicznego w Monachium, które zajmuje się kształceniem trenerów i nauczycieli oraz realizacją projektów dotyczących takich tematów jak np. integracja imigrantów, różnych grup etnicznych, społecznych i kulturowych w Niemczech; problematyka dyskryminacji, rasizmu i ksenofobii; wielokulturowość. Beneficjentka opracowywała m.in. koncepcje kursów języka niemieckiego, języka angielskiego oraz informatyki dla polskich imigrantów, warsztatów z zakresu interkulturowości i tematyki unijnej, prowadziła zajęcia z pisania CV i podań o pracę, warsztaty efektywnego poszukiwania pracy, przeprowadzała symulacje rozmów o pracę, wizytowała inne organizacje w regionie i promowała ofertę swojej organizacji goszczącej w regionie. Asystentura pozwoliła uczestniczącej na poprawienie umiejętności dydaktycznych i wzbogacenie metodologii nauczania języka niemieckiego. Dała okazję do poprawy znajomości języka niemieckiego oraz do pogłębienia wiedzy o niemieckiej kulturze, a także do zdobycia większej wiedzy nt. Unii Europejskiej, jej instytucjach i ich funkcjonowaniu. Tę wiedzę beneficjentka wykorzystuje w swojej pracy zawodowej, poszerzając ofertę dydaktyczną szkoły, w której pracuje.

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu *Wizyty Studyjne*

OBSZARY WSPÓLPRACY

Program *Wizyty Studyjne* skierowany jest do kadry zarządzającej oraz specjalistów zajmujących się kształceniem i doskonaleniem zawodowym. Program realizowany jest w Polsce od 1996 roku, początkowo osobno w ramach programów Socrates pod nazwą Arion i w ramach programu *Leonardo da Vinci*. Obecnie program *Wizyty Studyjne* znalazły swoje miejsce w programie *Uczenie się przez całe życie* jako skonsolidowany program dla specjalistów zajmujących się edukacją ogólną i zawodową na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

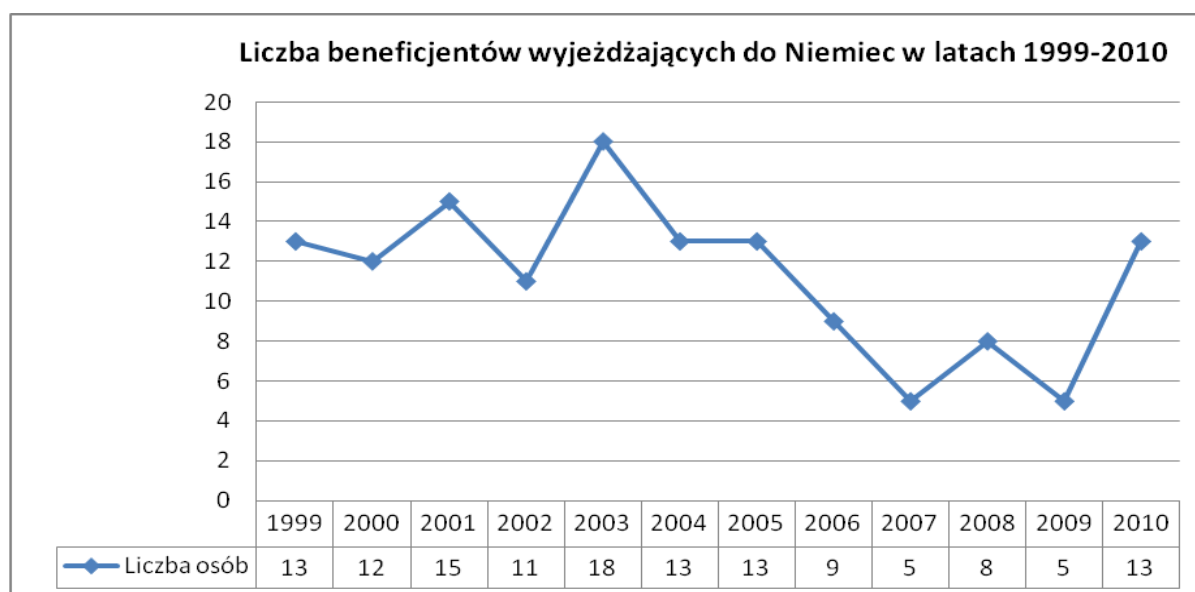
Wizyty studyjne adresowane są do kadry zarządzającej, decydentów i specjalistów z zakresu edukacji ogólnej oraz kształcenia i doskonalenia zawodowego. Celem programu jest:

- umożliwienie przedstawicielom władz publicznych na poziomie lokalnym, regionalnym, sektorowym oraz krajowym lepszemu zapoznania się z aspektami edukacji i doskonalenia zawodowego oraz wymiany doświadczeń z przedstawicielami innych krajów;
- wspieranie wymiany informacji, doświadczeń i idei pomiędzy wszystkimi osobami biorącymi udział w programie (zarówno uczestnikami, jak i instytucjami goszczącymi);
- usprawnienie przepływu informacji o polityce edukacyjnej między krajami europejskimi, do których skierowany jest program *Wizyt Studyjnych*.

Uczestnikami wizyt mogą być: przedstawiciele władz rządowych i samorządowych, przedstawiciele organizacji pracowników i pracodawców, członkowie kadr kierowniczych centrów i instytucji kształcenia i doskonalenia zawodowego, dyrektorzy szkół, osoby zarządzające zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwach, naukowcy. Do udziału w programie zachęcane są również wszystkie organizacje i instytucje, które chciałyby zorganizować u siebie *Wizytę Studyjną*, prezentującą europejskim partnerom dorobek polskich instytucji w zakresie podnoszenia jakości edukacji i szkoleń.

DYNAMIKA WSPÓLPRACY

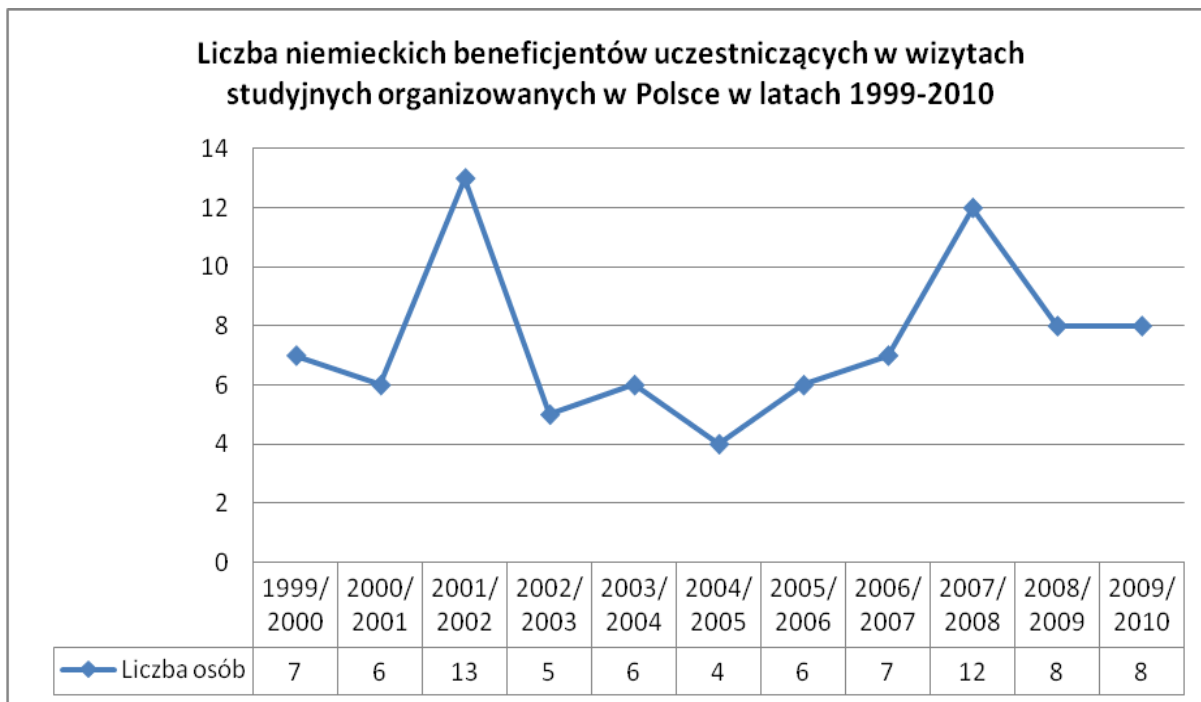
Program *Wizyty Studyjne* należy do mniejszych przedsięwzięć programu *Uczenie się przez całe życie*, co roku około 170 uczestników z Polski bierze udział w wyjazdach zagranicznych, jednocześnie polskie instytucje organizują 17 wizyt studyjnych, goszcząc specjalistów z zagranicy. Dostępne dane o programie *Wizyty Studyjne* obejmują lata od 1999 do 2010. W tym czasie na wizyty studyjne organizowane w Niemczech wyjechało 135 uczestników z Polski.

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, LLPLink

Z danych zamieszczonych na wykresie możemy zaobserwować, że wyjazdy na wizyty studyjne organizowane w Niemczech cieszyły się największym zainteresowaniem w latach 1999-2005. Tendencję spadkową rozpoczyna rok 2006. Sytuacja ta może być związana z wejściem Polski do Unii Europejskiej i otwarciem granic, a wraz z nimi możliwości uczestniczenia w wizytach studyjnych w innych krajach członkowskich.

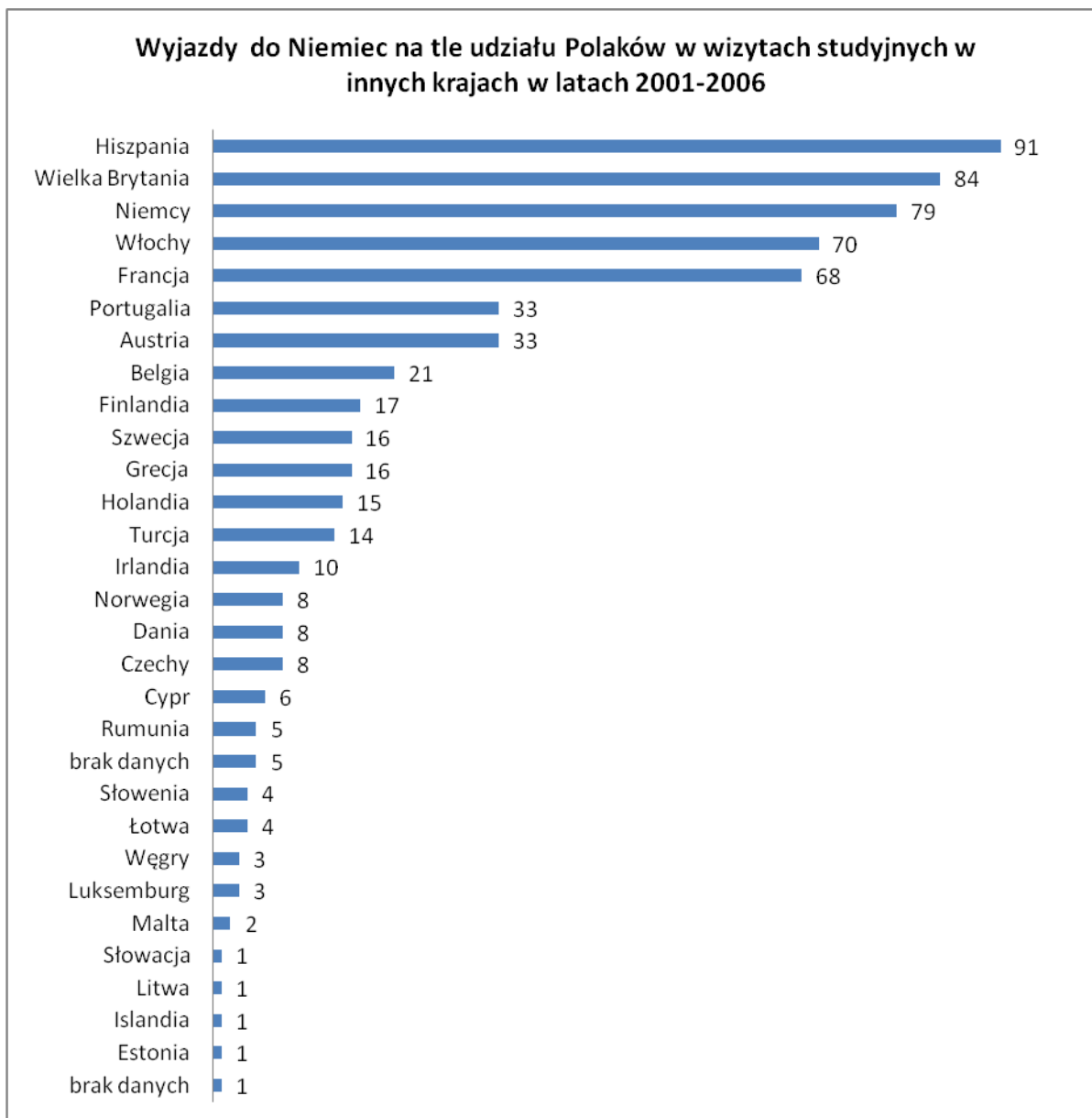
Dzięki danym uzyskanym od Narodowej Agencji w Niemczech można zaobserwować, jak popularna jako kraj wizyt studyjnych dla beneficjentów niemieckich jest Polska. W latach 1999-2010 w wizytach organizowanych w Polsce uczestniczyło 72 niemieckich beneficjentów, natomiast w tych samych latach do Niemiec wyjechało aż 145 Polaków. Wynikać to może z faktu, że możliwości wyjazdów do innych krajów były w Niemczech dużo większe niż w Polsce, dlatego też wybierali oni inne kraje docelowe wizyt studyjnych.

Zródło: dane uzyskane z PAD - Niemieckiej Narodowej Agencji LLP SV

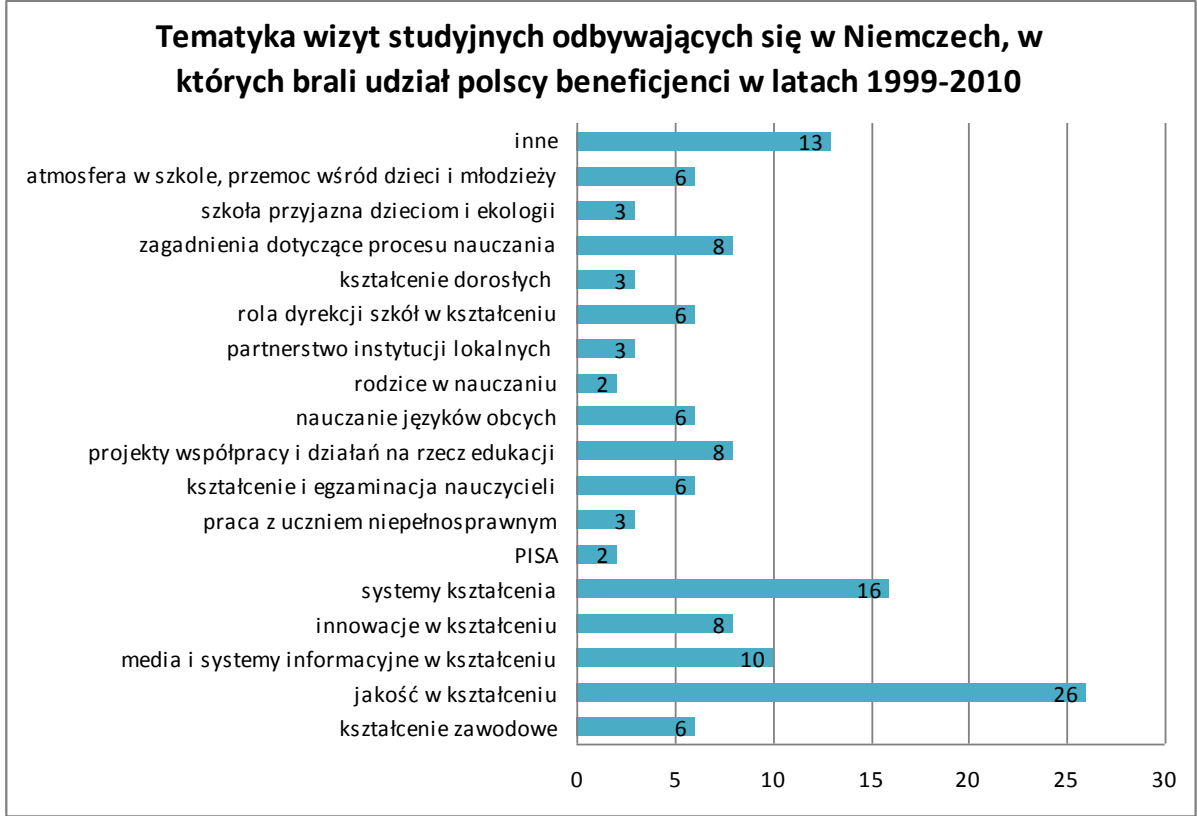
* Do roku 2007/2008 dane te obejmują jedynie wizyty studyjne o tematyce kształcenia ogólnego, ponieważ jak informuje Niemiecka Centrala Wymiany Pedagogicznej (Pädagogischer Austauschdienst) przy Narodowej Agencji, w tych latach za wizyty studyjne dotyczące kształcenia zawodowego odpowiedzialny był Federalny Instytut Kształcenia Zawodowego (Bundesinstitut für Berufsbildung). Od roku 2008 Narodowa Agencja jest odpowiedzialna również za wizyty studyjne związane z kształceniem zawodowym.

Wizyty Studyjne organizowane są we wszystkich krajach członkowskich, a ponadto w Turcji i Chorwacji jako krajach kandydujących, oraz w krajach EFTA (Islandia, Liechtenstein, Norwegia). Poniższa statystyka odnosi się do lat 2000-2006. W porównaniu z innymi krajami, w których odbywają się wizyty studyjne, Niemcy cieszą się dużą popularnością wśród polskich beneficjentów. Mimo że właśnie po 2006 roku liczba wyjazdów do Niemiec zaczęła spadać, przepaść między krajami cieszącymi się największym zainteresowaniem wśród wyjeżdżających (takimi jak Hiszpania, Wielka Brytania i Niemcy) a innymi organizatorami wizyt jest na korzyść Niemiec. Należy więc sadzić, że polscy beneficjenci cenią sobie wyjazdy organizowane przez zachodnich sąsiadów oraz że udział w wizycie studyjnej jest poparty przemyślanym i dobrze skonstruowanym wnioskiem, a co za tym idzie chęcią jak najowocniejszego skorzystania z wymiany doświadczeń.

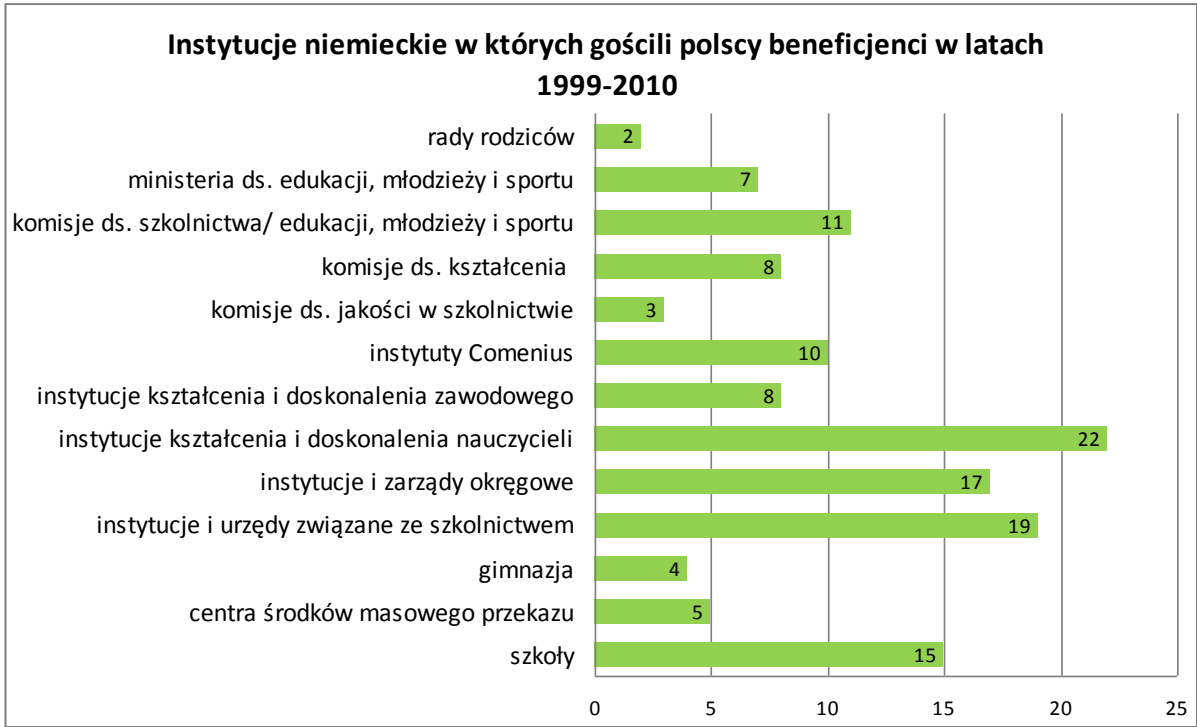
Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, LLPLink

Tematyka Wizyt Studyjnych cechuje się dużą różnorodnością, co zaobserwować można również na podstawie tematów wizyt organizowanych w Niemczech w latach 1999-2010. Spośród wielu różnych tematów zaproponowanych przez niemieckich organizatorów największym zainteresowaniem wśród polskich beneficjentów cieszyły się tematy związane z jakością w kształceniu. Polscy beneficjenci brali także licznie udział w wizytach poświęconych systemom kształcenia oraz zastosowaniu mediów w edukacji. Pojedyncze tematy zebrane pod nazwą „inne” dotyczyły m.in. następujących zagadnień: rola partnerów społecznych w kształceniu i doskonaleniu zawodowym, przygotowanie uczniów na zderzenie się z ekonomią globalną, szkoły publiczne na drodze do samodzielności.

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, LLPLink

Wizyty studyjne organizowane w Niemczech, na które wyjeżdżali polscy beneficjenci, cechuje duża różnorodność. Ma to związek zarówno z szeroką gamą proponowanych tematów, jak i z korzyściami, jakie odnoszą organizatorzy wizyty mogący zaprezentować działalność własnej instytucji wśród decydentów z innych krajów oraz nawiązać kontakty na przyszłość.

Źródło: bazy danych FRSE: Soclink, LLPLink

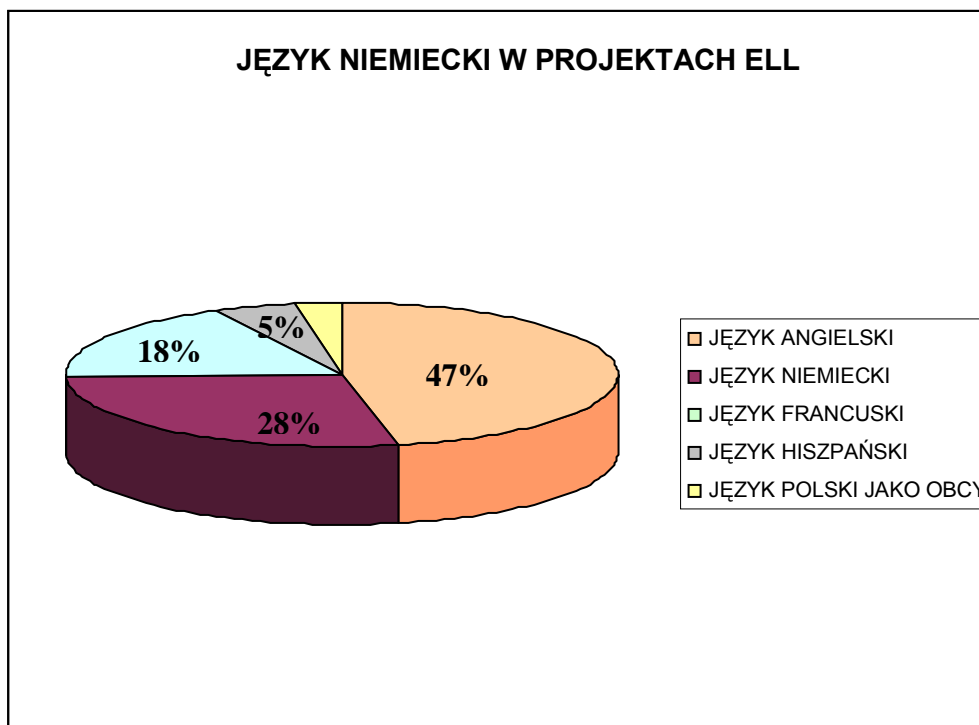
Współpraca polsko-niemiecka w ramach inicjatywy European Language Label

OBSZARY WSPÓLPRACY

European Language Label (ELL) to europejski certyfikat przyznawany za innowacyjne działania w dziedzinie nauczania i uczenia się języków obcych. Polska uczestniczy w programie od 2002 roku, obecnie prowadzona jest dziesiąta, jubileuszowa edycja konkursu.

Laureaci ELL wyłaniani są na drodze konkursu projektów, ocenianych przez wybitnych specjalistów i ekspertów w zakresie edukacji językowej. Certyfikaty przyznawane są w trzech kategoriach: instytucjonalnej, nauczycielskiej i indywidualnej. W pierwszym przypadku certyfikat otrzymują instytucje i placówki edukacyjne, wprowadzające innowacyjne metody nauczania języków obcych; w drugim nauczyciele realizujący własne projekty językowe i w trzecim osoby indywidualne, które opracowały interesujące pomysły na naukę języków obcych.

W wyniku przeprowadzonych dziewięciu edycji konkursu nagrodzonych zostało łącznie 206 laureatów. Prawie połowa projektów dotyczyła języka angielskiego (47%), natomiast na drugim miejscu znalazł się język niemiecki z 73 projektami, co daje 28% ogólnej liczby nagrodzonych. Należy podkreślić, że w części przypadków projekty realizowane były w dwóch albo więcej językach. Szczegółowy podział projektów według języków ilustruje poniższy wykres.

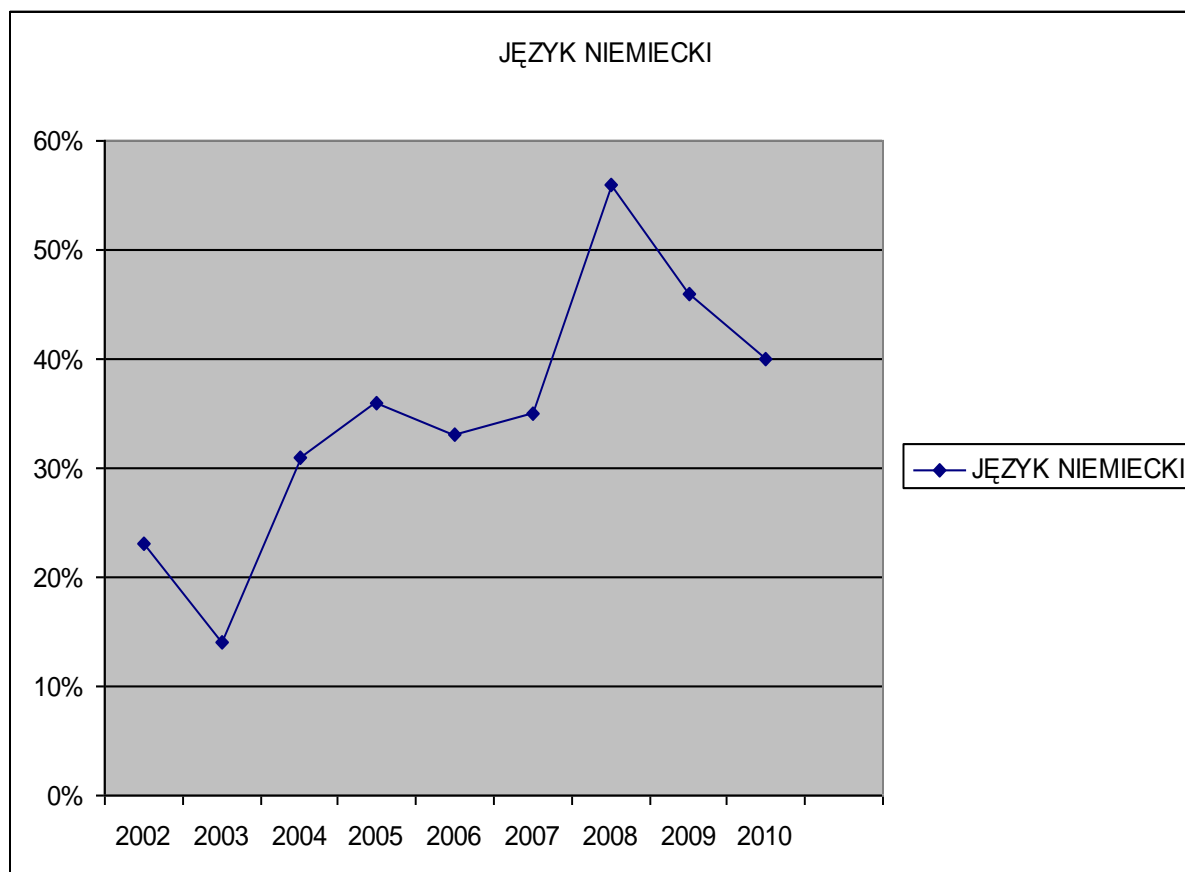
Źródło: dane własne FRSE - ELL

Wykorzystanie języka niemieckiego w projektach ELL jest bardzo duże. Prawie trzydziestoprocentowy udział tego języka w przedsięwzięciach ELL można tłumaczyć tym, że jest to najpopularniejszy drugi język obcy w polskich placówkach edukacyjnych.

DYNAMIKA WSPÓLPRACY

Dynamika udziału języka niemieckiego w projektach ELL

W ciągu dziesięciu lat funkcjonowania konkursu w Polsce nie ustalono ogólnie stałej liczby laureatów, która miałaby obowiązywać w każdej edycji. Rok rocznie o liczbie nagrodzonych projektów decydują eksperci oceniający projekty. Zestawienie nagrodzonych projektów pokazuje, że najczęściej laureatów wyłoniono w latach 2005-2007 (ok. 30), natomiast najmniej w latach skrajnych 2002 i 2010 – po 13. Dane te są o tyle istotne, że ukazują pełniejszy kontekst nagrodzonych projektów z językiem niemieckim. Poniżej przedstawiono wykres, ilustrujący procentowe ujęcie języka niemieckiego względem ogółu nagrodzonych projektów w poszczególnych latach.

Źródło: dane własne FRSE - ELL

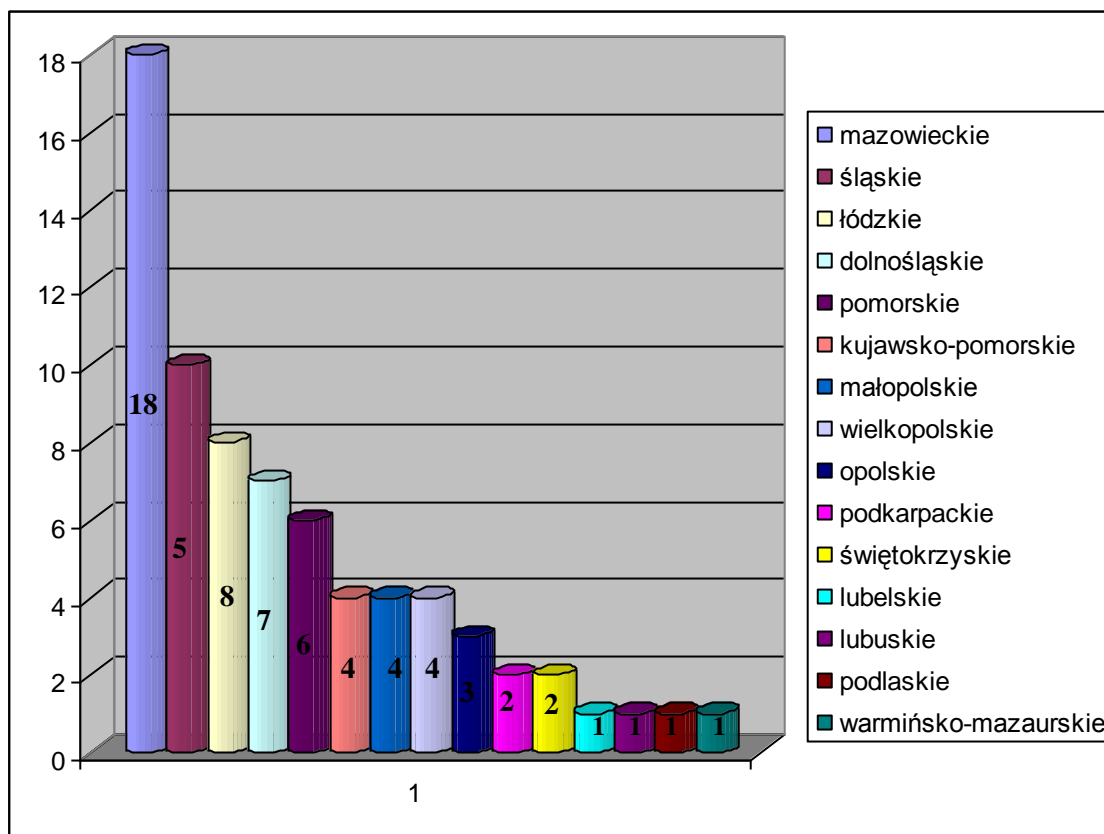
Wykorzystanie języka niemieckiego w projektach ELL nie podlega stałym prawidłowościom. Można jednak zauważyć tendencję wzrostową, biorąc pod uwagę lata skrajne. Najwięcej projektów z językiem niemieckim zanotowano w 2008 roku – ponad 50% wszystkich nagrodzonych projektów, najmniej, bo zaledwie 15%, w drugim roku funkcjonowania konkursu. W większości edycji wartość ta oscylowała w okolicach 30-40% wszystkich wyróżnionych inicjatyw.

Istotnym aspektem dynamiki języka niemieckiego w projektach ELL jest wzrastająca z roku na rok jakość nagrodzonych projektów. Ustanawianie coraz wyżej poprzeczki sprawia, że nagrodzone projekty są elitarne, unikatowe i niebanalne.

Projekty z językiem niemieckim, realizowane w poszczególnych województwach w latach 2002-2010

Największą liczbę nagrodzonych projektów z językiem niemieckim w podanym okresie zanotowano w województwie mazowieckim – 18 projektów, co stanowi prawie 25% wszystkich wyróżnień. Duży odsetek laureatów realizuje projekty w województwach: śląskim oraz łódzkim – odpowiednio 10 i 8 projektów.

Najmniej laureatów wyłoniono z województw: lubelskiego, lubuskiego, podlaskiego oraz warmińsko-mazurskiego – tylko po 1 projekcie.

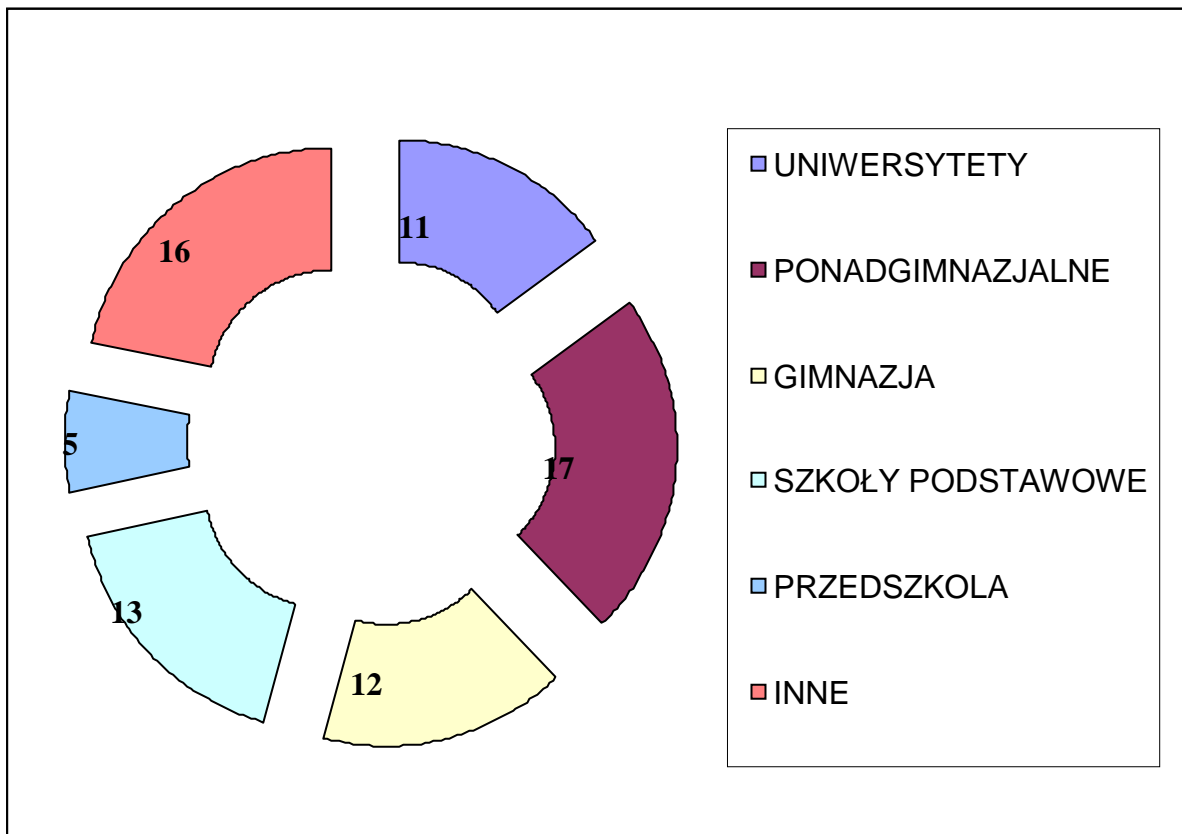

Źródło: dane własne FRSE - ELL

Wysokie rezultaty województwa mazowieckiego można uzasadnić organizacją licznych działań promocyjnych (szczególnie w Warszawie), które mają na celu wsparcie konkursu. Jedną z ważniejszych inicjatyw są cykliczne seminaria językowe skierowane do nauczycieli języków obcych. Celem spotkań jest przekazanie informacji o programach europejskich oraz najnowszych rozwiązaniach metodycznych w dziedzinie edukacji językowej. W marcu 2011 roku odbyło się seminarium dedykowane germanistom. Spotkanie miało interdyscyplinarny charakter, oprócz prezentacji programów z ofertą językową, przedstawione zostały działania Biura Edukacji Urzędu Miasta st. Warszawy oraz Domu Spotkań z Historią na rzecz promocji języka i kultury niemieckiej w tych instytucjach.

Instytucje, w których realizowane są projekty z językiem niemieckim

Ostatnim, ale nie mniej istotnym, aspektem dynamiki udziału języka niemieckiego w projektach European Language Label jest określenie, jakie instytucje koordynują omawiane działania. Ilościowe przedstawienie projektów z rozbiciem na instytucje znajduje się poniżej.

Źródło: dane własne FRSE - ELL

Ponad połowa (a dokładnie 47, co stanowi 64%) nagrodzonych projektów z językiem niemieckim jest przeprowadzana w ramach edukacji szkolnej i przedszkolnej. Około 20% projektów koordynowanych jest przez uczelnie wyższe (publiczne i niepubliczne), natomiast w instytucjach prywatnych realizowana jest pozostała część projektów w wysokości 16% ogólnej liczby projektów.

Wyraźnie dominujący udział instytucji szkolnych i przedszkolnych związany jest z aktywnością nauczycieli, którzy chcąc uatrakcyjnić zajęcia języków obcych, podejmują się realizacji autorskich projektów.

Pozytywnym czynnikiem jest także znaczny odsetek uniwersytetów, które zgłaszają swoje pomysły. W części przypadków projekty realizowane są przy współpracy z placówkami szkolnymi, co jest współpracą obiecującą i wartościową dla obu stron.

WYBRANE ASPEKTY I PRZYKŁADY WSPÓŁPRACY

Projekty nagrodzone certyfikatem ELL wyróżniają się oryginalnością i nowatorstwem. Selekcja tych najlepszych jest niezwykle trudna. Poniżej zaprezentowane zostały trzy przykłady najbarwniejszych działań edukacyjnych z udziałem języka niemieckiego. Na zakończenie przedstawiono także informację na temat projektów z językiem polskim w niemieckim konkursie European Language Label.

GLUECKSKEKSE – CIASTECZKO EDUKACYJNE – laureat IX edycji z 2010 roku

Wśród wielu nagrodzonych projektów z językiem niemieckim na szczególną uwagę zasługuje „Glueckskekse - ciasteczko edukacyjne” – realizowany przez Annę Kizeweter z Deutsche Schule ODJN w Siedlcach. Projekt został przygotowany przez grupę 12 kursantów Deutsche Schule w Siedlcach. Uczniowie realizowali projekt społeczny, którego celem było zachęcenie mieszkańców tego miasta do nauki języka niemieckiego. W ramach projektu przygotowano wróżby w języku niemieckim i umieszczono je w bio-ciasteczkach, a następnie rozdano przechodniom w godzinach największego natężenia ruchu ulicznego.

Projekt realizowany był w kilku fazach. W pierwszej kolejności przygotowano treść wróżb. W kilku trzyosobowych grupach opracowywano ich zakres tematyczny: miłość, przyjaźń, zdrowie, zwierzęta, urlop, szkoła, dusza, przysłowia. Kolejnym etapem było znalezienie przez wszystkich słuchaczy dobrego przepisu

na kruche ciasteczka w j. niemieckim oraz przekonanie pozostałych uczestników grupy do wybrania właśnie jego przepisu. Zwycięzca miał za zadanie nagrać film instruktażowy dla uczestników zajęć, wykorzystany następnie podczas wspólnego pieczenia 10 000 ciasteczek w trakcie kolejnego spotkania.

W końcowej fazie projektu wykonane zostały koszulki z flagą Niemiec, a następnie przystąpiono do rozdawania ciastek na ulicach miasta. Akcja spotkała się z zainteresowaniem mieszkańców Siedlec. Uczniowie pomagali przetłumaczyć wróżbę, odpowiadali na pytania związane z nauką j. niemieckiego, od starszej generacji dowiedzieli się wiele o stosunkach polsko-niemieckich w przeszłości. Pomysł zyskał także uznanie w mediach – w Polskim Radiu pojawiła się informacja o przeprowadzonej akcji. Zamknięciem projektu było omówienie wrażeń z realizacji projektu i stworzenie pamiątkowej kroniki.

DEUTSCH-WAGEN-TOUR – laureat IX edycji z 2010 roku

To ogólnopolski program promujący język i kulturę niemiecką, realizowany przez Goethe-Institut w Warszawie. Swym zasięgiem obejmuje całą Polskę, lektorzy docierają do placówek edukacyjnych pięcioma kolorowymi samochodami – „Deutschwagenami”, które wyposażone są w nowoczesne pomoce naukowe. W zajęciach prowadzonych przez lektorów Deutsch-Wagen-Tour (DWT) wykorzystywane są oryginalne i profesjonalne materiały dydaktyczne, które zostały zaprojektowane i wykonane specjalnie na potrzeby projektu. Zajęcia prowadzone są w luźny i swobodny sposób, odbiegający od tradycyjnych zajęć szkolnych, co wpływa motywująco na uczniów. W zajęcia włączani są również rodzice i dziadkowie, którzy towarzyszą dzieciom podczas wizyt lektorów w szkołach bądź w trakcie imprez plenerowych z udziałem Deutsch-Wagen-Tour.

Lektorzy biorą również udział w spotkaniach z rodzicami, informując o korzyściach wynikających ze znajomości języka niemieckiego. Starają się przekonać, że nauka języków obcych może być przyjemna oraz że przyswojenie sobie języka staje się coraz bardziej niezbędne we współczesnym świecie.

ŚLADY JĘZYKA NIEMIECKIEGO W GWARZE KOCIEWSKIEJ - laureat VIII edycji z 2009 roku

Jest to nowatorski projekt wielojęzycznego działania Publicznej Szkoły Podstawowej nr 4 w Starogardzie Gdańskim. Projekt był realizowany w ramach cotygodniowych zajęć dodatkowych z języka niemieckiego. W czasie tych spotkań uczniowie zapoznawali się z językiem dialektalnym oraz zdobywali wiedzę na temat wpływu języka niemieckiego na język polski. Na początku projektu przez ok. 2 miesiące zbierali przykłady słownictwa typowego dla gwary kociewskiej. Z zebranego materiału i tekstów pisanych gwarą uczniowie, pod kierunkiem nauczyciela, wyszukiwali wyrazy i wyrażenia mające korzenie w języku niemieckim. Wspólnie opracowywali etymologię tych części mowy i przedstawiali znaczenie germanizmu i słowa źródłowego. W końcowym etapie projektu zebrane germanizmy zostały ułożone alfabetycznie z podaniem ich znaczenia i etymologii.

POLONISCHE UND DEUTSCHE FAMILIEN ENTDECKEN DIE GRENZREGION PER RAD – laureat VII edycji z 2008 roku

„Polonische und deutsche Familien entdecken die Grenzregion per Rad” to partnerski projekt Zgorzelca i Górlitz. W ramach projektu zorganizowano kilka wycieczek na terenach przygranicznych. Przez cztery weekendy 25 osób z obu krajów wraz z nauczycielami języków obcych miało możliwość wspólnie spędzać wolny czas, poznając przy tym potrzebne podczas wyprawy słownictwo w obu językach (powitanie, informacje o wycieczce, prowiancie itp.) Projekt został wyróżniony za ciekawy pomysł na przekraczanie granic językowych i geograficznych.

Z danych niemieckich organizacji prowadzących konkurs (a są to 3 różne instytucje oddzielnie wręczające certyfikaty) wynika, że liczba projektów z językiem polskim za ten okres jest dużo mniejsza. Dzięki wsparciu pracowników BIBB i PAD udało się znaleźć łącznie 5 projektów, w których wykorzystano język niemiecki. Tylko jeden projekt dotyczył ściśle języka polskiego, pozostałe były projektami wielojęzkowymi.

Współpraca polsko-niemiecka w ramach programu „Młodzież w działaniu”

OBSZARY WSPÓLPRACY

Program „Młodzież w działaniu” jest programem edukacyjnym Unii Europejskiej, ustanowionym na mocy decyzji podjętej przez Komisję Europejską, Parlament Europejski i państwa członkowskie Unii Europejskiej. Program „Młodzież w działaniu” został zaplanowany na lata 2007-2013 i stanowi kontynuację wcześniej realizowanych programów: *Młodzież dla Europy*, *Wolontariat Europejski* oraz *MŁODZIEŻ*.

„Młodzież w działaniu” to program, dzięki któremu młodzi ludzie w wieku 13-30 lat mogą realizować swoje pasje, rozwijać umiejętności i zdobywać nowe doświadczenia w czasie wolnym od nauki. Program adresowany jest również do osób pracujących z młodzieżą oraz organizacji działających na rzecz młodzieży, które chcą podnieść swoje kwalifikacje, rozwinąć działania czy nawiązać współpracę międzynarodową.

Program wspiera finansowo i merytorycznie inicjatywy podejmowane poza szkołą i poza uczelnią. Projekty zgłaszane do programu są przygotowane i realizowane przez młodzież lub też planowane z myślą o niej. Angażują młodych ludzi od pierwszego pomysłu do zamknięcia wszystkich związanych z nimi formalności. „Młodzież w działaniu” zachęca do podejmowania przeróżnych wyzwań, począwszy od międzynarodowej wymiany młodzieży, wyjazdu na wolontariat europejski poprzez organizację inicjatyw na rzecz lokalnej społeczności, szkoleń, seminariów aż po spotkania i debaty z osobami odpowiedzialnymi za politykę młodzieżową.

W programie może uczestniczyć każdy młody człowiek bez względu na płeć, pochodzenie etniczne, status społeczny, sytuację materialną itp. Szczególny nacisk położony jest na uczestnictwo młodzieży z mniejszymi szansami, czyli tej, która ze względów społecznych, geograficznych, zdrowotnych czy ekonomicznych ma utrudniony dostęp do informacji, edukacji i kultury.

Cele programu to: przewyżnianie barier, uprzedzeń i stereotypów wśród młodych ludzi, wspieranie ich mobilności oraz promowanie aktywności obywatelskiej. „Młodzież w działaniu” wspomaga przedsięwzięcia, które mają pomóc w rozwoju osobowości młodych ludzi oraz w nabywaniu nowych umiejętności.

Działania wspierane przez program:

Akcja 1. Młodzież dla Europy:

Akcja 1.1. Wymiany Młodzieży – wspiera spotkania młodzieży w wieku 13-25 lat z krajów europejskich w celu wzajemnego poznania, przedyskutowania interesujących tematów, zrealizowania wspólnych przedsięwzięć;

Akcja 1.2. Inicjatywy Młodzieżowe – dofinansowuje działania młodzieżowe, które służą społeczności lokalnej. Akcja przeznaczona jest dla młodych ludzi w wieku 18-30 lat;

Akcja 1.3. Młodzież w Demokracji – wspomaga przedsięwzięcia promujące uczestnictwo młodzieży w życiu obywatelskim na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym;

Akcja 2. Wolontariat Europejski – umożliwia wysyłanie młodych ludzi jako wolontariuszy do pracy przy różnych projektach zagranicznych (ekologicznych, socjalnych, kulturalnych itp.) oraz goszczenie wolontariuszy z innych krajów europejskich w polskich organizacjach i instytucjach non profit. Projekty Wolontariatu Europejskiego mogą być realizowane indywidualnie lub grupowo przez młodych ludzi w wieku 18-30 lat;

Akcja 3. Młodzież w Świecie – promuje i dofinansowuje współpracę pomiędzy młodzieżą z Krajów Programu³ i Krajów Partnerskich⁴. Wspiera organizację wymian z młodymi ludźmi z państw sąsiadujących z rozszerzoną Europą i z innych krajów świata oraz szkolenia i projekty współpracy w sieci;

³ Kraje Programu to państwa członkowskie Unii Europejskiej, kraje będące członkami Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) – Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria (w programie od 2010 r.) oraz kraje, które kandydują do Unii Europejskiej – Chorwacja i Turcja

⁴ Kraje Partnerskie to Sąsiedzkie Kraje Partnerskie (kraje Europy Południowo-Wschodniej: Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Republika Macedonii, Kosowo – na podstawie Rezolucji nr 1244/1999 Rady Bezpieczeństwa ONZ, Czarnogóra i Serbia;

Akcja 4.3. Szkolenie i Tworzenie Sieci – pomaga wszystkim, którzy są zaangażowani w działalność młodzieżową, w przygotowanie i realizację projektów w ramach programu „Młodzież w działaniu”. Oferuje szkolenia, seminaria, staże dla pracowników młodzieżowych;

Akcja 5.1. Spotkania młodzieży z osobami odpowiedzialnymi za politykę młodzieżową - wspiera dialog młodzieży z osobami odpowiedzialnymi za kreowanie polityki młodzieżowej w Europie. Umożliwia m.in. organizację krajowych i międzynarodowych spotkań dotyczących współpracy w tej dziedzinie.

Poprzednikiem programu „Młodzież w działaniu” był program MŁODZIEŻ – wdrażany w latach 2000-2006. Podobnie jak jego następca powstał z inicjatywy Komisji Europejskiej, aby finansowo i merytorycznie wspierać ciekawe i oryginalne pomysły młodych ludzi, realizowane w czasie wolnym od nauki. Program MŁODZIEŻ zachęcał do działania na rzecz lokalnej i europejskiej społeczności, promowania tolerancji i równości oraz poznawania dziedzictwa kulturowego Europy. Udział w programie stwarzał szansę nawiązywania kontaktów międzynarodowych i wymiany doświadczeń; służył również rozwojowi osobistemu, poszerzaniu wiedzy oraz zdobywaniu nowych umiejętności. W programie udział brali młodzi ludzie w wieku od 15 do 25 lat oraz osoby, które pracowały z młodzieżą lub były taką pracą zainteresowane. Szczególną grupą docelową byli również młodzi ludzie z mniejszymi szansami.

Program MŁODZIEŻ wspierał działania bardzo zbliżone do aktualnie wspieranych przez jego następcę:

Akcja 1. Wymiana Młodzieży – wspierała międzynarodowe spotkania młodzieży. Były to spotkania trwające od 6 do 21 dni, w trakcie których grupa z Polski i grupa z innego kraju (tzw. grupa partnerska) wspólnie realizowały interesujący młodych ludzi pomysł;

Akcja 2. Wolontariat Europejski (EVS) – w jej ramach młodzi ludzie w wieku od 18 do 25 lat mogli przebywać za granicą jako wolontariusze przez 6-12 miesięcy, pomagając w realizacji lokalnych przedsięwzięć, które dotyczyły rozmaitych dziedzin i zagadnień, np. tematyki społecznej, ekologicznej, kultury i sztuki, nowych technologii, rekreacji, sportu itp. Wolontariusze mieli szansę poznać ciekawych ludzi i ich kulturę, a także zdobyć nowe umiejętności, przydatne w dorosłym życiu;

Akcja 3. Inicjatywy Młodzieżowe – wspierała młodzież w realizacji samodzielnie przygotowanych projektów. Projekty dotyczyły społeczności lokalnych i odpowiadały na konkretne problemy środowiska, z których pochodzili młodzi ludzie. Wspierano: Inicjatywy Grupowe (projekty umożliwiające młodym ludziom realizację pomysłów służących społeczności lokalnej); Współpracę w Sieci (projekty na rzecz lokalnej społeczności, realizowane we współpracy z grupą młodzieży z zagranicy) oraz Kapitał Przyszłości (projekty przeznaczone dla byłych Wolontariuszy Europejskich, którzy realizowali działania wykorzystujące doświadczenia zdobyte podczas EVS oraz mogli dalej rozwijać swoje zainteresowania i realizować pomysły na przyszłość);

Akcja 4. Wspólne Działania – miała na celu połączenie inicjatyw edukacyjnych w ramach programów: SOCRATES, LEONARDO da VINCI i MŁODZIEŻ;

Akcja 5. Działania Wspierające – wspierała osoby, grupy i organizacje, które angażowały się w działania na rzecz młodzieży lub interesowały się problematyką młodzieżową. Akcja stwarzała szansę zdobycia umiejętności i kontaktów pomocnych w realizacji projektów, które można było prowadzić w ramach pozostałych Akcji. Wśród działań wspierających występowały m.in. staże zagraniczne, wizyty przygotowawcze, seminaria, szkolenia i wizyty studyjne.

DYNAMIKA WSPÓLPRACY

Od samego początku funkcjonowania w Polsce unijnych programów edukacyjnych adresowanych do młodych ludzi współpraca młodzieży polskiej z partnerami niemieckimi stanowiła ważny ich element.

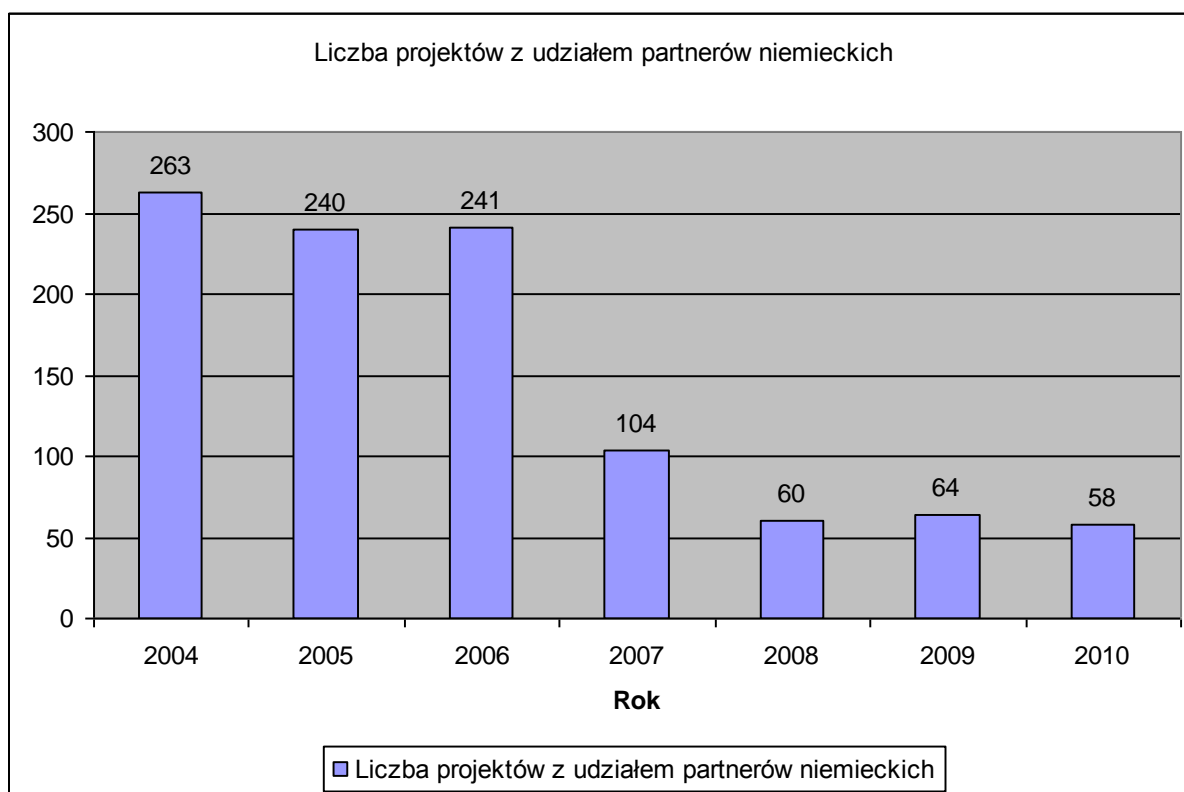

Kraje Europy Wschodniej i Kraje Kaukazu: Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Federacja Rosyjska, Gruzja, Mołdowa i Ukraina; Kraje Partnerskie Basenu Morza Śródziemnego: Algieria, Autonomia Palestyńska Zachodniego Brzegu Jordanu i Strefy Gazy, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Maroko, Syria i Tunezja) oraz Inne Kraje Partnerskie, które podpisały porozumienia z Unią Europejską dotyczące problematyki i działań młodzieżowych

Na potrzeby poniższego materiału obrazującego zakres i dynamikę współpracy polsko-niemieckiej w obszarze projektów młodzieżowych posłużono się danymi z lat 2004-2010. Rzeczony przedział czasowy przyjęty został nie bez przyczyny. Rok 2004 to formalne wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, rok 2007 to początek funkcjonowania programu „Młodzież w działaniu”, wreszcie dane statystyczne za rok 2010 pokazują niejako stan aktualny.

W latach 2004-2010 w ramach programu MŁODZIEŻ oraz programu „Młodzież w działaniu” dofinansowanie otrzymało w sumie **1030 projektów**, które zakładały współpracę polskiej młodzieży z niemieckimi partnerami, z czego zdecydowaną większość (bo aż **390**) stanowiły **wymiany młodzieży**. Dane te dotyczą projektów, które otrzymały dofinansowanie z Polskiej Narodowej Agencji Programu.

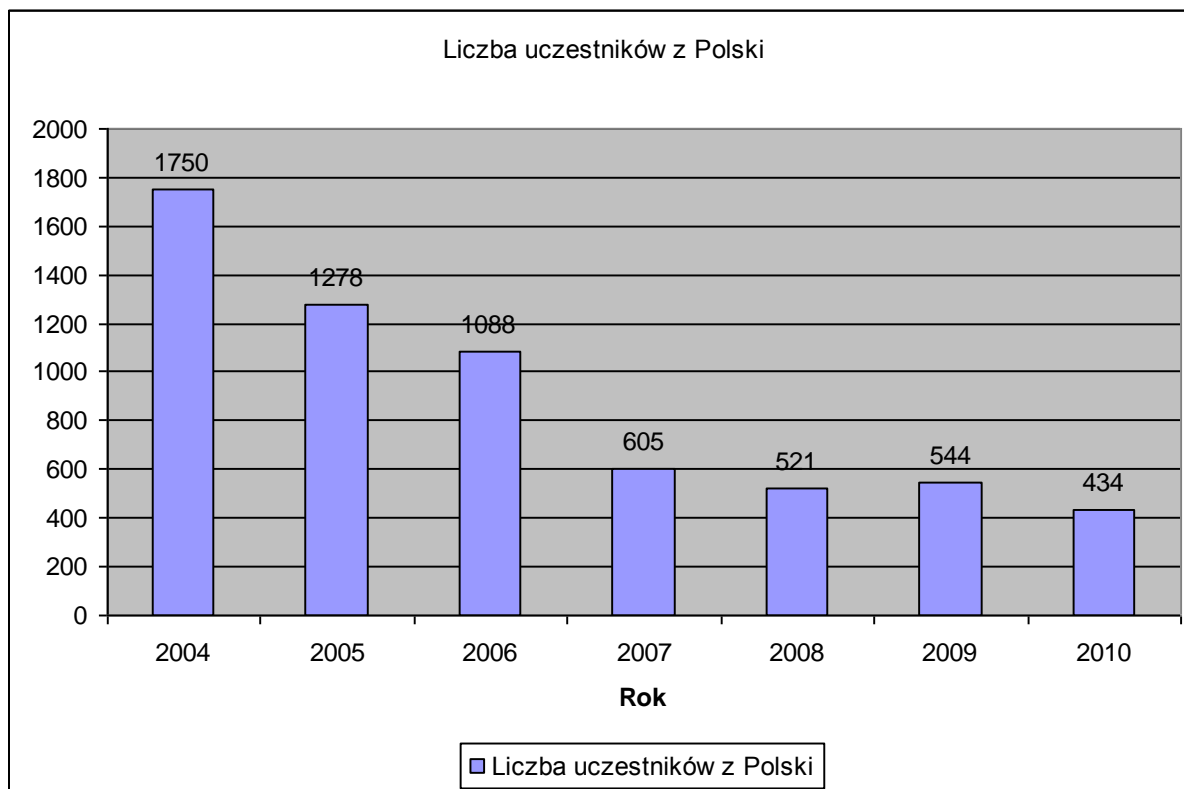
Poniższy wykres przedstawia dynamikę zjawiska.

Wykres: Liczba projektów z udziałem partnerów niemieckich dofinansowanych w ramach programu MŁODZIEŻ oraz programu „Młodzież w działaniu” w latach 2004-2010 przez Polską Narodową Agencję Programu

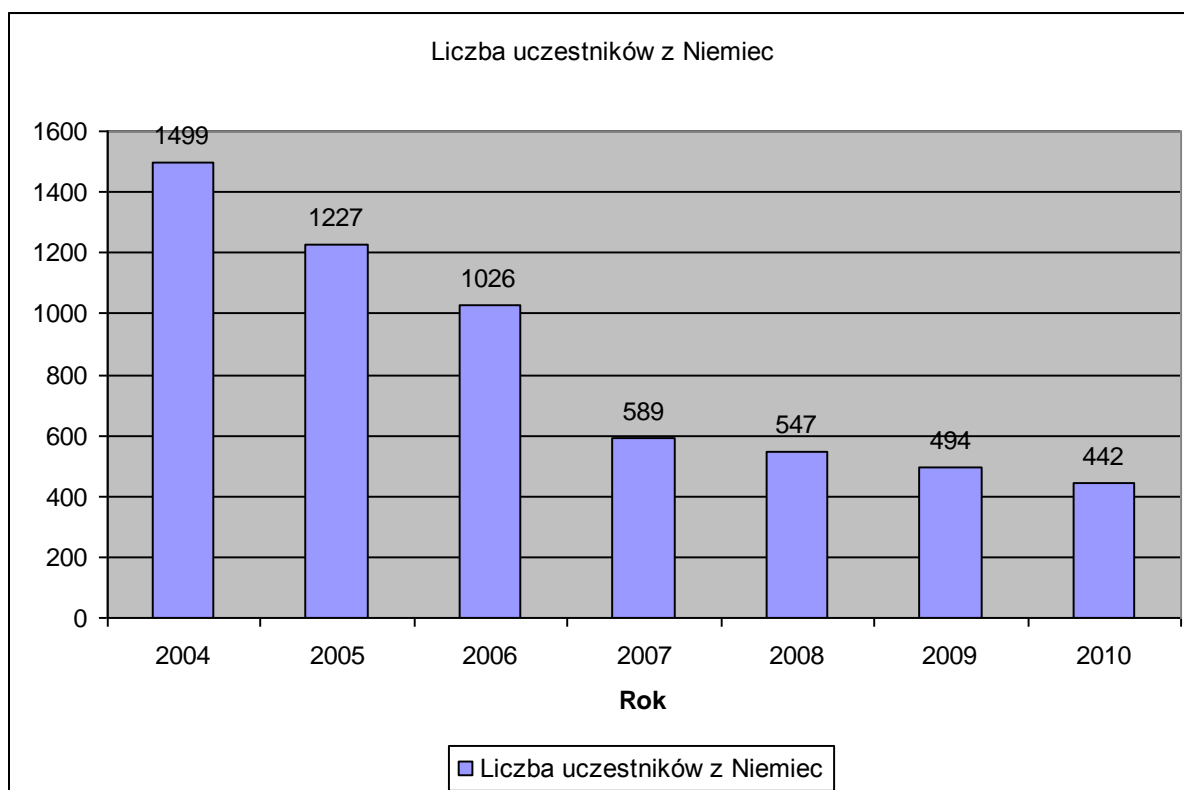
Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

W badanym okresie w wyżej wymienionych projektach udział wzięło odpowiednio **6220 Polaków** oraz **5824 Niemców**. Poniższe wykresy obrazują dynamikę udziału obu grup w projektach dofinansowanych w ramach programów.

Wykres: Liczba Polaków uczestniczących w projektach młodzieżowych z udziałem partnerów niemieckich, dofinansowanych w ramach programu MŁODZIEŻ oraz programu „Młodzież w działaniu” w latach 2004-2010 przez Polską Narodową Agencję Programu

Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

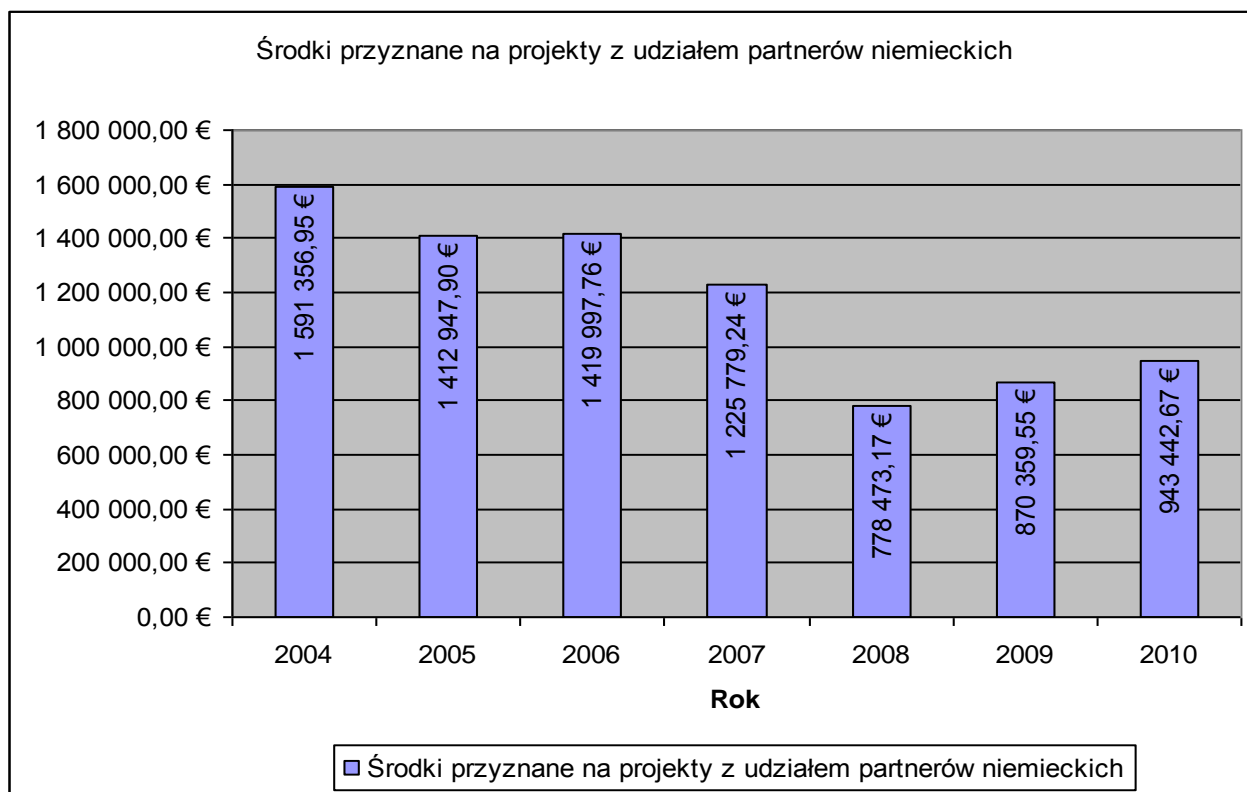

Wykres: Liczba Niemców uczestniczących w projektach młodzieżowych z udziałem partnerów polskich, dofinansowanych w ramach programu MŁODZIEŻ oraz programu „Młodzież w działaniu” w latach 2004-2010 przez Polską Narodową Agencję Programu

Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

W prezentowanym okresie na dofinansowanie projektów młodzieżowych, w których uczestniczyli młodzi ludzie z Polski i Niemiec, przeznaczono łącznie **8 242 357,24 euro**. Najwięcej, bo aż **4 101 328,84 euro** przeznaczono na projekty **Wymian Młodzieży**. W obu przypadkach dane finansowe dotyczą projektów, które otrzymały dofinansowanie z Polskiej Narodowej Agencji Programu.

Poniższy wykres przedstawia dynamikę zjawiska.

Wykres: Wysokość środków przyznanych przez Polską Narodową Agencję Programu na dofinansowanie projektów młodzieżowych z udziałem partnerów niemieckich, w ramach programu MŁODZIEŻ oraz programu „Młodzież w działaniu” w latach 2004-2010

Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

Analiza zebranego materiału, w tym zaprezentowanych powyżej wykresów, wskazuje na wyraźną tendencję spadkową, zarówno jeśli chodzi o liczbę projektów z udziałem partnerów niemieckich dofinansowanych w ramach programów, jak i liczbę młodzieży polskiej i niemieckiej biorącej udział w przedmiotowych projektach.

Główne powody zaobserwowanej tendencji spadkowej to przede wszystkim:

- zmiana charakteru finansowania projektów zakładających współpracę międzynarodową: w ramach programu MŁODZIEŻ finansowanie miało charakter jednostronny, dwustronny lub trójstronny – projekt dofinansowany był nie tylko przez Polską Narodową Agencję, ale również przez Narodową Agencję kraju bądź Narodowe Agencje krajów, z których pochodzili młodzi ludzie uczestniczący w projektach; w ramach programu „Młodzież w działaniu” dofinansowanie projektów ma charakter wyłącznie jednostronny, co pozwala na dofinansowanie mniejszej liczby projektów, w których konsekwentnie uczestniczy mniejsza liczba młodych ludzi;
- ściślejsza współpraca Polskiej Narodowej Agencji Programu z Fundacją „Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży”, mająca na celu m.in. unikanie podwójnego finansowania tych samych projektów;
- większa liczba źródeł finansowania projektów, w których uczestniczyć mogą młodzi ludzie (inne fundusze zagraniczne, w tym także europejskie, samorząd lokalny, prywatni sponsorzy – np. w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu);
- większa aktywność samorządów lokalnych na polu pozyskiwania środków (w tym również europejskich) na międzynarodową współpracę młodzieży;
- intensyfikacja współpracy miast i gmin partnerskich w Polsce i Niemczech.

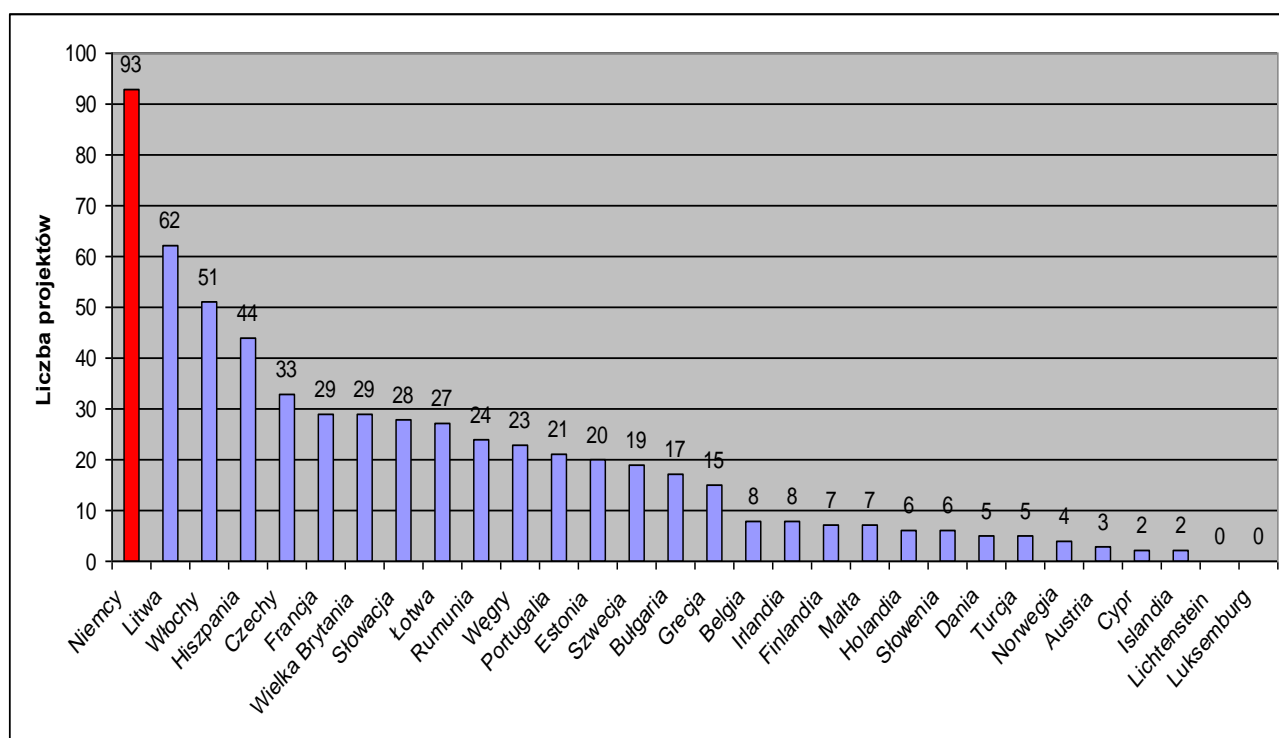
Powyższa diagnoza nie może być zatem przesłanką do twierdzenia o zmniejszeniu zainteresowania współpracą młodzieży polskiej i niemieckiej, czy też mniejszej atrakcyjności programu „Młodzież w działaniu”.

W przypadku danych dotyczących wysokości środków przyznanych na dofinansowanie projektów młodzieżowych z udziałem partnerów niemieckich niewielka tendencja wzrostowa, obserwowana od 2008 roku, tłumaczona być może większą kosztownością dofinansowanych projektów – zmniejszającą się nieznacznie liczba coraz droższych projektów powoduje obserwowalny sumaryczny wzrost nakładów przeznaczanych na te projekty.

Poddając analizie współpracę polsko-niemiecką w obszarze projektów młodzieżowych, warto również spojrzeć na nią z perspektywy współpracy na tej samej płaszczyźnie z innymi krajami europejskimi. Zebrany materiał dobitnie wskazuje, że zarówno w ramach programu MŁODZIEŻ, jak i programu „Młodzież w działaniu” najchętniej i najczęściej realizowane były projekty z partnerami niemieckimi.

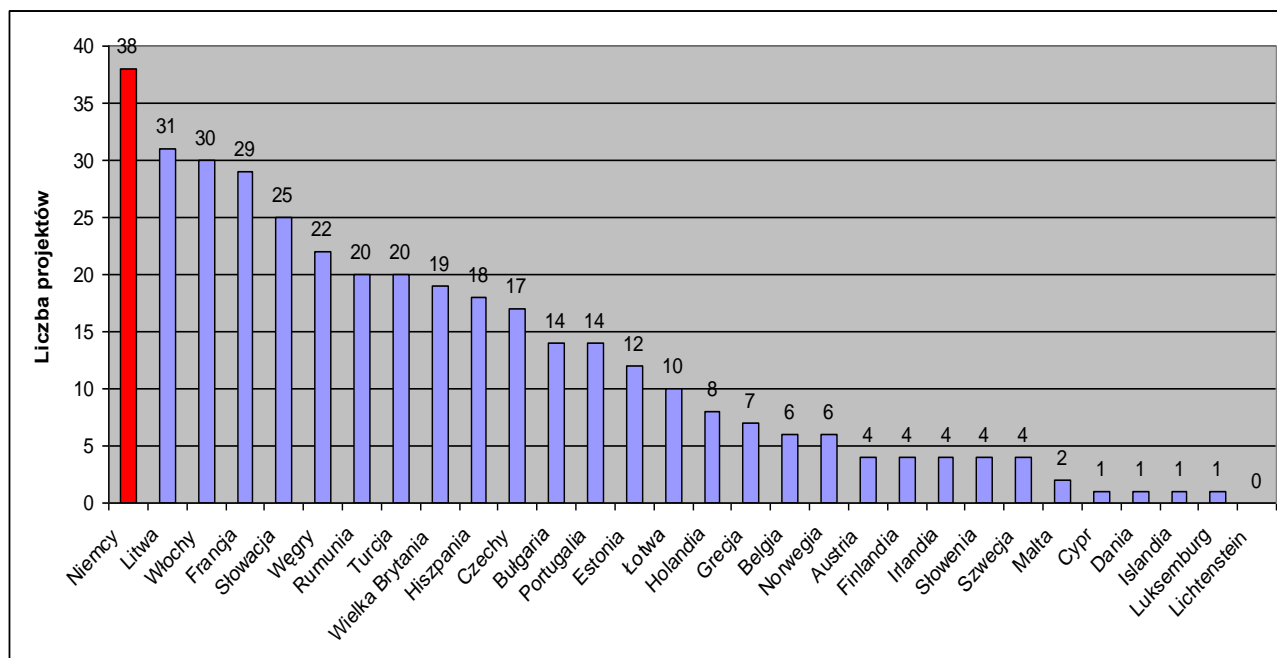
Przedstawiane poniżej wykresy ukazują polsko-niemiecką współpracę młodzieżową na tle współpracy z innymi krajami europejskimi. Na potrzeby raportu skoncentrowano się na danych dotyczących Wymian młodzieży i Wolontariatu Europejskiego (EVS) za lata 2004, 2007 i 2010. Zarówno projekty Wymian Młodzieży, jak i Wolontariatu Europejskiego są najczęściej realizowanymi działaniami, wydają się również najbardziej charakterystyczne dla obu programów.

W przypadku Wymian Młodzieży (Akcja 1. – Wymiana Młodzieży programu MŁODZIEŻ oraz Akcja 1.1. Wymiany Młodzieży programu „Młodzież w działaniu”) zarówno w roku 2004, jak i 2007 najwięcej projektów zostało zrealizowanych właśnie z udziałem partnerów niemieckich. W 2004 roku były to 93 projekty, zaś w 2007 roku 38 projektów. Powód tak radykalnej zmiany liczby dofinansowanych projektów został już szczegółowo omówiony powyżej i dotyczył, przypomnijmy, zmiany charakteru dofinansowania projektów.

Wykres: Liczba projektów Wymian Młodzieży zakładających współpracę młodzieży polskiej z młodzieżą z innych Krajów Programu, dofinansowanych przez Polską Narodową Agencję Programu MŁODZIEŻ w 2004 roku

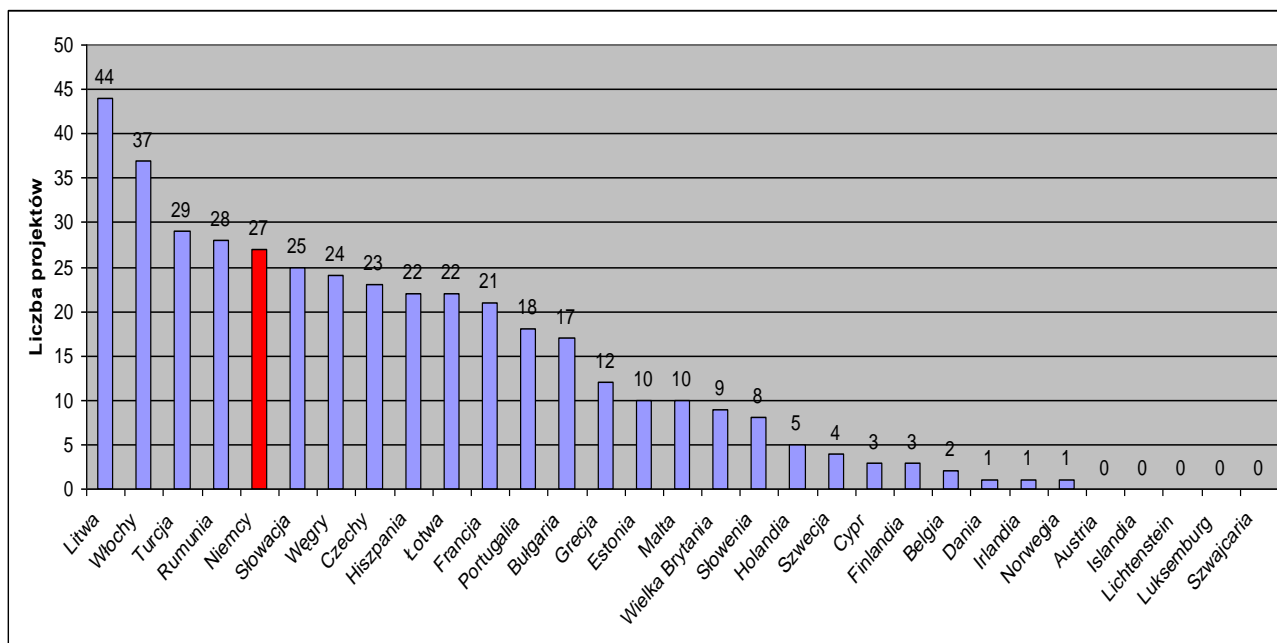
Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

Wykres: Liczba projektów Wymian Młodzieży, zakładających współpracę młodzieży polskiej z młodzieżą z innych Krajów Programu, dofinansowanych przez Polską Narodową Agencję Programu „Młodzież w działaniu” w 2007 roku

Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

Dane odnoszące się do 2010 roku wskazują, że sytuacja dotycząca częstotliwości współpracy polsko-niemieckiej i wspólnego realizowania projektów Wymian Młodzieży przez młodych ludzi z obu krajów uległa niewielkiej zmianie. Na czoło wysunęły się projekty zakładające współpracę z młodzieżą z Litwy, Włoch, Turcji i Rumunii. Pod względem liczby zrealizowanych projektów współpraca polsko-niemiecka zajmuje zaś nadal wysoką piątą lokatę. W 2010 roku dofinansowanie otrzymało 27 projektów Wymian Młodzieży z udziałem partnerów niemieckich.

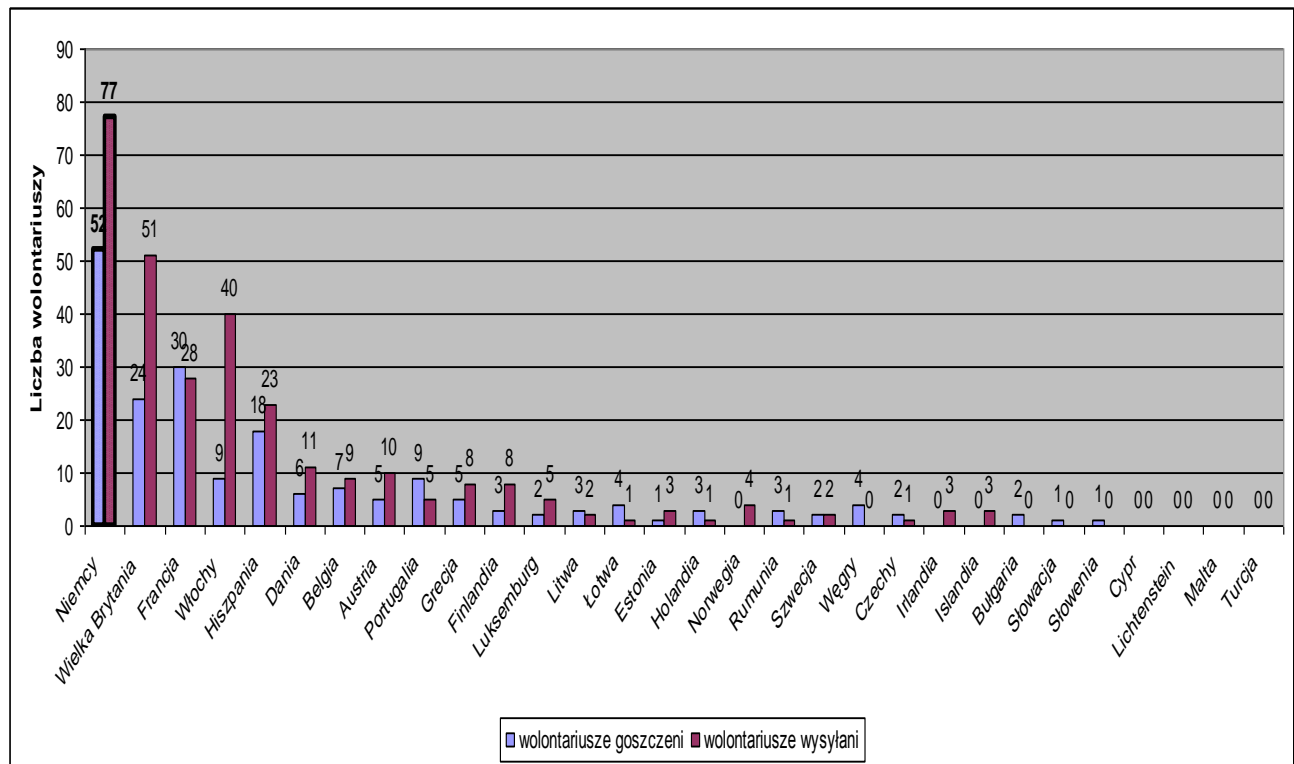

Wykres: Liczba projektów wymian młodzieży, zakładających współpracę młodzieży polskiej z młodzieżą z innych Krajów Programu, dofinansowanych przez Polską Narodową Agencję Programu „Młodzież w działaniu” w 2010 roku

Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

Równie interesująco, jak dane dotyczące Wymian Młodzieży, w kontekście współpracy polsko-niemieckiej prezentują się dane dotyczące Wolontariatu Europejskiego (Akcji 2. Wolontariat Europejski, obu programów).

Poniższe wykresy przedstawiają dane dotyczące liczby młodych Niemców zaangażowanych w projekty Wolontariatu Europejskiego w Polsce (wolontariusze goszczeni) oraz młodych Polaków realizujących podobne projekty na terenie Niemiec (wolontariusze wysyłani).

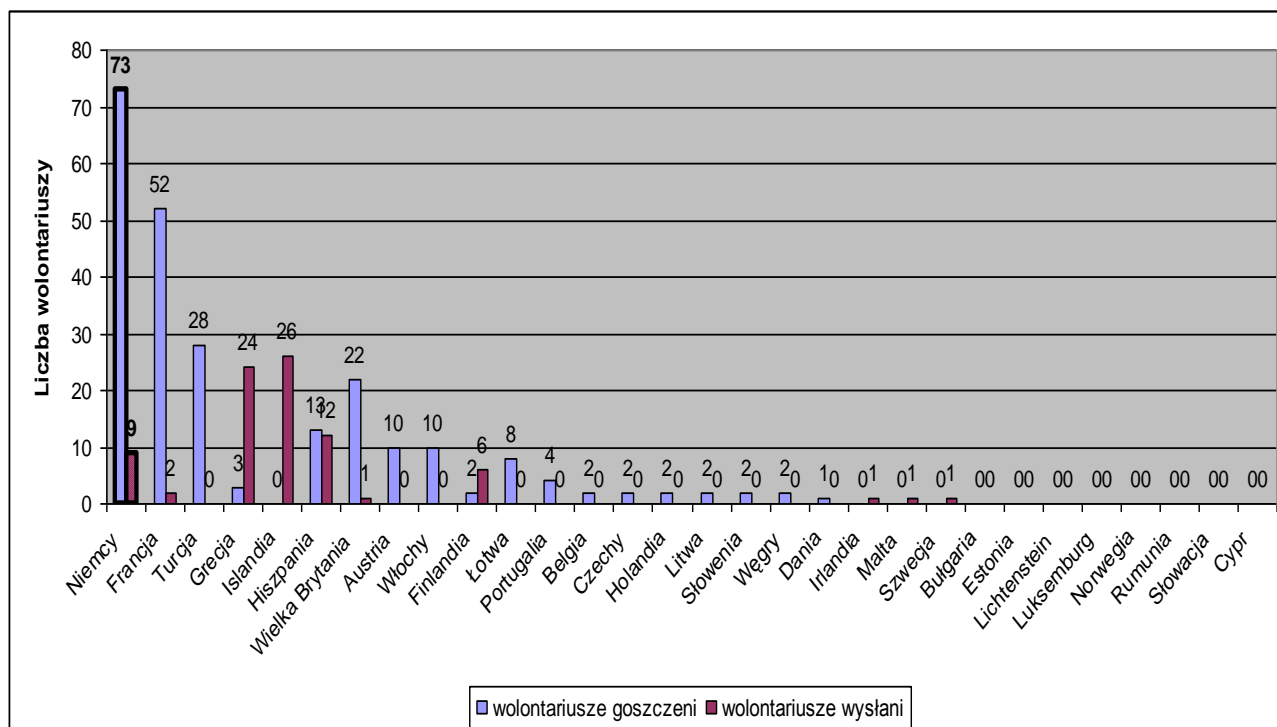
Wykres: Liczba wolontariuszy zaangażowanych w projekty Wolontariatu Europejskiego, w ramach projektów dofinansowanych dwustronnie w 2004 roku

Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

Z wykresu wynika, iż w 2004 roku najwięcej, bo aż 52 młodych Niemców uczestniczyło w projekcie Wolontariatu Europejskiego, realizowanego w Polsce. Młodzi Polacy najchętniej również wyjeżdżali na Wolontariat Europejski do Niemiec – w 2004 roku było ich 77.

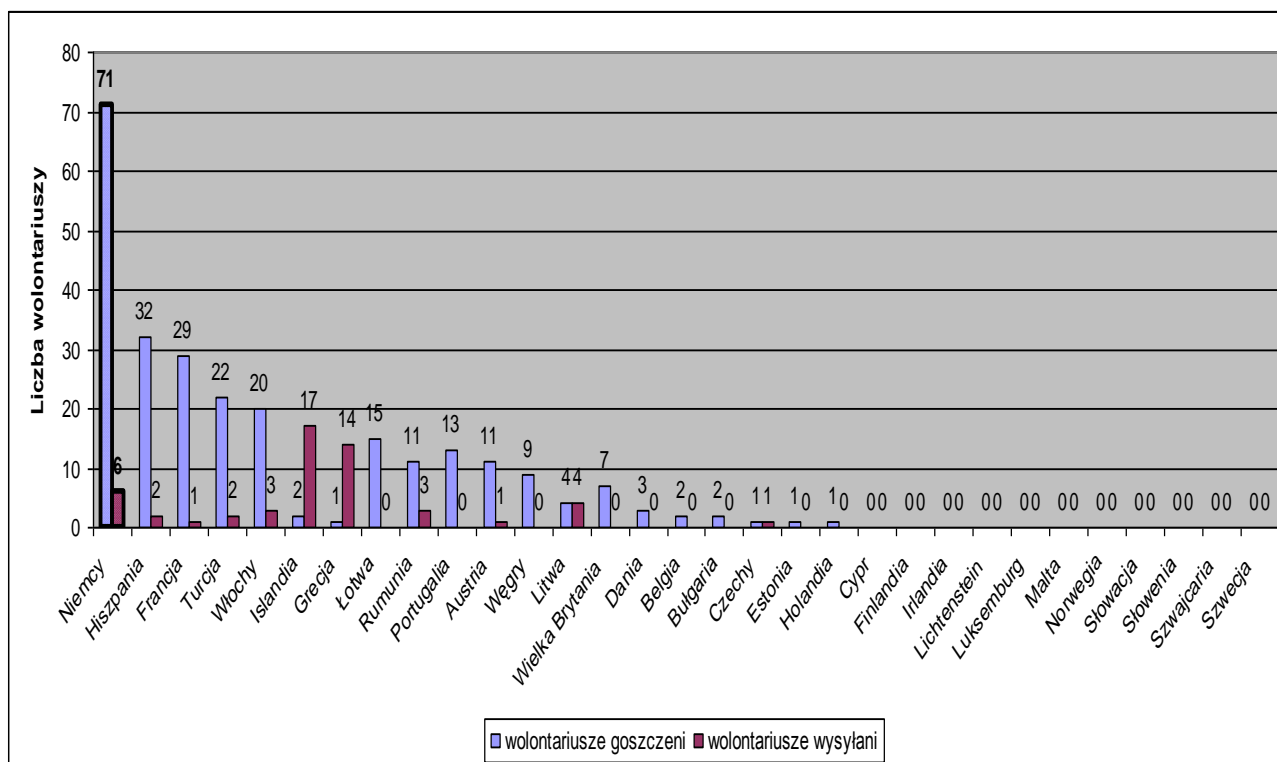
Sytuacja nieco zmieniła się w 2007 roku. O ile spośród wszystkich przedstawicieli Krajów Programu w Polsce w ramach Wolontariatu Europejskiego nadal goszczona była największa liczba młodych Niemców (73 wolontariuszy), o tyle liczba polskich wolontariuszy wysyłanych do Niemiec wyniosła tylko 9 osób. Młodzi Polacy chętniej wyjeżdżali i byli przyjmowani na wolontariat w Grecji, Hiszpanii i Islandii.

Powodem tak wyraźnej, w stosunku do danych z 2004 roku, dysproporcji pomiędzy liczbą wolontariuszy goszczonych i wysyłanych była jednak głównie zmiana charakteru finansowania projektów z dwustronnego (przez obie Narodowe Agencje – Polską NA i Niemiecką NA) na jednostronny (tylko przez Polską NA).

Wykres: Liczba wolontariuszy zaangażowanych w projekty Wolontariatu Europejskiego, w ramach projektów dofinansowanych przez Polską Narodową Agencję Programu „Młodzież w działaniu” w 2007 roku
 Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

Z podobną sytuacją jak w 2007 roku do czynienia mieliśmy również w 2010 roku. Nadal w Polsce najwięcej, w ramach Wolontariatu europejskiego, goszczonych było młodych Niemców (71 wolontariuszy), do Niemiec zaś wysłanych zostało jedynie 6 młodych wolontariuszy z Polski.

Wykres: Liczba wolontariuszy zaangażowanych w projekty Wolontariatu Europejskiego, w ramach projektów dofinansowanych przez Polską Narodową Agencję Programu „Młodzież w działaniu” w 2010 roku
 Źródło: dane własne FRSE - Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”

Wyraźna dysproporcja pomiędzy liczbą wolontariuszy goszczonych i wysyłanych nie jest jednak tylko polską specyfiką. Z danych przekazanych przez Niemiecką Narodową Agencję Programu „Młodzież w działaniu” wynika, iż w 2007 roku do Polski wysłano 7 wolontariuszy oraz goszczono 48 młodych Polaków, w 2010 roku było to zaś odpowiednio 2 i 42 wolontariuszy.

WYBRANE ASPEKTY I PRZYKŁADY WSPÓLPRACY

O ile najbardziej charakterystycznymi, zarówno dla programu MŁODZIEŻ, jak i programu „Młodzież w działaniu” projektami zakładającymi międzynarodową współpracę młodzieżową (w tym również współpracę polsko-niemiecką) są projekty Wymian Młodzieży i Wolontariatu Europejskiego, to interesujące przykłady współpracy młodzieży polskiej i niemieckiej odnaleźć można również w Akcji 1.2. programu „Młodzież w działaniu” – Inicjatywy Młodzieżowe.

Przykładem takiego przedsięwzięcia jest projekt pt. „*Młodzi Aktywni/Active Minds*”, zrealizowany przez Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych „Boogie Brain” ze Szczecina i Tierzentrum Uckermark z niemieckiego Flemsdorf.

Celem projektu było kształtowanie postaw filantropijnych i aktywizacja młodych ludzi w obszarze wolontariatu. Projekt był Międzynarodową Inicjatywą Młodzieżową – działania prowadzone były równolegle w Szczecinie i niemieckim Flemsdorf. W ramach projektu przeprowadzono cykl szkoleń adresowanych do młodych ludzi „Dlaczego warto zostać wolontariuszem?”. Uruchomione zostało także Kino Wolontariusza, które raz w miesiącu prezentowało filmy związane z tematyką projektu (filantropia, wolontariat, prawa zwierząt). Ważnym elementem projektu była akcja wolontarystyczna „Psia adopcja” – uczestnicy projektu tworzyli „profile psów” (opisy i zdjęcia), które czekały na nowych właścicieli w polskim i niemieckim schronisku (informacje te zostały umieszczone w Internecie). Kolejnym działaniem projektowym stały się „Otwarte dni schroniska dla zwierząt”, których założeniem było zwiększenie zainteresowania przysmakiem bezpiecznych czworonogów. Ciekawym elementem tego przedsięwzięcia była także akcja „Walk the dog”, polegająca na możliwości wyprowadzania psów na spacer. W ramach projektu utworzono serwis internetowy, wydano broszurę podsumowującą działania oraz płytę CD, której zadaniem było motywowanie do uczestnictwa w projekcie oraz upowszechnianie jego rezultatów (płytę nagrali uczestnicy projektu wspierani przez zaprzyjaźnionych szczecińskich muzyków).

Projekt realizowany był pomiędzy 4 maja a 30 września 2009 roku i uczestniczyło w nim w charakterze organizatorów i inicjatorów działań 5 młodych Polaków oraz 4 młodych Niemców.

Wśród projektów Wymian Młodzieży zakładających współpracę młodzieży polskiej i niemieckiej na uwagę, ze względu na uczestnictwo osób niepełnosprawnych, zasługuje projekt „*Moja Ziemia - Mój Świat*”, zrealizowany przez Zielonogórskie Towarzystwo Hipoterapeutyczne z Zielonej Góry przy współpracy z Lebenshilfe Verden, Likedeeler Schule z Verden.

Tematem projektu była ochrona środowiska oraz negatywny wpływ człowieka na przyrodę. Przewidziane w trakcie wymiany zadania miały pokazać upośledzonym umysłowo uczestnikom projektu, jak należy dbać o zachowanie bogactwa naturalnego. Dzięki warsztatom o tematyce proekologicznej młodzież wykonała prace plastyczne oraz stroje z materiałów naturalnych i odpadowych. Pracując w grupie, młodzi ludzie mogli uczyć się odpowiedzialności za siebie i innych. Podczas leśnych wycieczek młodzież zapoznała się z otaczającą ich przyrodą oraz najbliższą okolicą. Przeprowadzono gry, konkursy i zabawy mające na celu integrację uczestników, jak również sprawdzenie i utrwalenie zdobytej wiedzy. W trakcie zajęć dydaktycznych odbyły się wyjazdy do Zaboru oraz szlakiem turystycznym do najgrubszego w Polsce dębu „Napoleon”. Młodzież zwiedzała ponadto zakład oczyszczania ścieków oraz zakład utylizacji odpadów, poznała zasady recyklingu oraz wizytowała schronisko dla zwierząt. Efektem końcowym wymiany było przeprowadzenie Turnieju Ekologicznego, podsumowującego zdobyte wiadomości i umiejętności. Wykonane przez uczestników prace plastyczne o tematyce „Moja Ziemia – Mój Świat” zostały zaprezentowane po zakończeniu wymiany na specjalnie przygotowanej wystawie.

Wymiana zrealizowana została pomiędzy 18 a 30 września 2009 roku. Uczestniczyło w niej 9 młodych Polaków oraz 9 ich rówieśników z Niemiec.

Ciekawym przykładem aktualnie realizowanego przedsięwzięcia Wolontariatu Europejskiego jest projekt „*Learning from the past - acting for future*”, w który, jako organizacja goszcząca, zaangażowana jest Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie oraz, jako organizacje wysyłające, LeISA GmbH/Soziokulturelles Zentrum Die VILLA i Aktion Sühnezeichen Friedensdienste z Niemiec.

Projekt zakłada goszczenie w biurze Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie trzech wolontariuszy w ramach indywidualnych działań. Ich praca polega na przygotowywaniu projektów edukacyjnych. Wolontariusze pomagają także w codziennej opiece nad osobami starszymi będącymi ofiarami prześladowań nazistowskich. Wolontariusze odwiedzają starsze osoby w ich domach lub domach pomocy społecznej. Oprócz pomocy w codziennych czynnościach ważnym elementem działań wolontariuszy są rozmowy z podopiecznymi, które stanowią niepowtarzalną okazją do poznania historii przez żywe relacje świadków II wojny światowej. Projekt rozpoczął się 1 lipca 2010 roku i potrwa do 31 grudnia 2011 roku.

Zebrany materiał wskazuje również, że istotnym elementem współpracy polsko-niemieckiej nadal pozostaje współpraca w zakresie szeroko rozumianej wymiany młodzieży. Zarówno w ramach programu „Młodzież w działaniu”, jak i programu MŁODZIEŻ w przedstawionym okresie, w stosunku do współpracy młodzieżowej z partnerami z innych krajów, najchętniej i najczęściej realizowane były projekty zakładające współpracę młodzieży polskiej i niemieckiej.

PODSUMOWANIE

W rozwoju współpracy międzynarodowej w obszarze edukacji, we wszystkich jej formach, dużą rolę pełni **Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji**, która realizuje szereg europejskich programów współpracy, w tym dwa duże programy Unii Europejskiej „Uczenie się przez całe życie” i „Młodzież w działaniu”.

W ich realizacji znaczącą rolę odgrywają partnerzy z Niemiec. Programy Unii Europejskiej kreują i rozwijają wspólne projekty edukacyjne, wymianę młodzieży, studentów i pracowników. Działania te od lat są jednym z istotnych elementów współpracy Polski i Niemiec. Pokazują to przytoczone w raporcie statystyki i analizy.

Dodatkowo poprzez wspólne działania młodzi Polacy i Niemcy pozbywają się uprzedzeń i stereotypów, uczą się siebie nawzajem, poznają język i kulturę kraju sąsiada. Istotnym elementem podejmowanych działań jest kreowanie i kultywowanie bezpośrednich kontaktów pomiędzy młodymi ludźmi z Polski i Niemiec. Kształtowanie młodych pokoleń odbywa się w oparciu o autentyczne partnerstwo i świadomość wspólnego dobra i korzyści wynikających ze współpracy.

Ważną rolę odegrali partnerzy z Niemiec w początkowej fazie realizacji programów, w latach 1998-1999. Nawiązanie współpracy z niemieckimi uczestnikami programu było istotnym czynnikiem wpływającym na późniejszy dynamiczny rozwój współpracy polskich uczestników w całej Europie.

W okresie 1998-1999 instytucje z Niemiec stanowiły ponad 20% wszystkich partnerów polskich szkół w programie **Comenius**. Nawiązywanie współpracy z niemieckimi uczestnikami programu było czynnikiem wpływającym na przyszły rozwój współpracy europejskiej szkół i nauczycieli w Polsce.

Obecnie charakterystyczne jest to, że w liczba projektów Comeniusa realizowanych z instytucjami z Niemiec zmniejsza się, ale kwota dofinansowania przeznaczona na tę współpracę systematycznie wzrasta. Zwiększenie finansowania ma bezpośrednie przełożenie na podniesienie efektywności i jakości działań. Jednocześnie Niemcy należą ciągle do krajów najczęściej wybieranych przez beneficjentów odbywających mobilności indywidualne.

Analizy ilościowe w programie Comenius i **eTwinning** pokazują, że partnerzy z Polski i Niemiec pokonują barierę językową, wykorzystując do komunikacji w projektach wiele języków europejskich. Nie tylko posługują się swoimi narodowymi językami, ale też chętnie wykorzystują takie języki jak angielski, francuski, hiszpański i włoski.

W dziedzinie nauczania i uczenia się języków obcych – inicjatywa europejskiego certyfikatu **European Language Label** – istotnym aspektem dynamiki języka niemieckiego w projektach ELL jest wzrastająca z roku na rok jakość nagradzanych projektów. Ustanawianie coraz wyżej poprzeczki sprawia, że nagrodzone projekty są elitarne, unikatowe i niebanalne.

W obszarze szkolnictwa wyższego (program **Erasmus**) Niemcy znalazły się wśród „starych” krajów UE, do których liczba wyjazdów z Polski maleje. Polscy studenci coraz częściej decydują się na wyjazd do nowych krajów UE (Czechy, Węgry, Słowenia) i innych krajów, z którymi Polska zaczęła współpracować w Erasmusie od momentu przystąpienia do UE, czyli od 2004 roku (np. Turcja). Stale wzrasta też liczba studentów wybierających kraje śródziemnomorskie, przede wszystkim Hiszpanię, Portugalię i Włochy. Mimo to Niemcy od lat znajdują się na pierwszym miejscu wśród krajów przyjmujących polskich studentów Erasmusa i pracowników polskich uczelni. Niemcy są również krajem, do którego wyjeżdża najwięcej polskich nauczycieli akademickich. Warto też zauważyć, że łączna liczba wyjazdów do Niemiec jest ponad dwukrotnie większa niż liczba wyjazdów do drugiego w rankingu kraju – Hiszpanii. Jeśli wziąć pod uwagę statystki strony niemieckiej, to można wyraźnie stwierdzić, iż Polska jest dla Niemiec głównym lub jednym z głównych partnerów w dziedzinie wymiany kadry akademickiej w programie

W obszarze szkolnictwa zawodowego – program **Leonardo da Vinci** – bierze udział szerokie spektrum instytucji i organizacji zaangażowanych w rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego: centra kształcenia i doskonalenia zawodowego, organizacje pozarządowe, organy administracji, przedsiębiorstwa, szkoły zawodowe, szkoły wyższe, placówki kulturalne i edukacyjne. Należy podkreślić, że oddziaływanie projektów LdV na sektor edukacji w Polsce ma w dużej mierze pośredni wpływ na zmiany w istniejących politykach krajowych. O ile realizacja projektów partnerskich nie prowadzi do bezpośrednich i widocznych zmian systemowych, to pozwala na podniesienie jakości edukacji w poszczególnych jednostkach organizacyjnych

(szkołach, centrach kształcenia, instytucjach itp.), co wpływa na „oddolne” doskonalenie procesu edukacji, przebiegające równoległe do reform systemowych. Od początku trwania programu Leonardo da Vinci w Polsce Niemcy były najczęściej wybieranym krajem docelowym dla polskich uczestników projektów staży zawodowych oraz wymiany doświadczeń. Potwierdza to analiza statystyczna pokazująca dynamikę współpracy na przestrzeni dwunastu lat oraz jej najważniejsze obszary.

Również nie zmieniły się preferencje polskich beneficjentów Projektów Mobilności. Nadal najczęściej wybieranym krajem przyjmującym są Niemcy, gdzie do dnia dzisiejszego wyjechało 41% wszystkich uczestników. Na miejscach 2.-4. plasują się Wielka Brytania, Hiszpania i Włochy, a udział każdego z tych krajów wynosi około 12%. Zauważalne jest, że wspólne działanie z raz poznanym partnerem niemieckim przeradza się w długoletnią współpracę albo chęć jej rozwijania także poza programem Leonardo da Vinci.

Niemcy cieszą się również dużą popularnością wśród polskich beneficjentów obszaru kształcenia i szkolenia dorosłych – program **Grundtvig**. Oprócz oczywistej bliskości geograficznej i wynikającego z niej podobieństwa kulturowego przyczyną (zwłaszcza w przypadku programu Grundtvig, dotyczącego uczenia się również osób dojrzałych) jest stosunkowo częsta znajomość języka niemieckiego u starszego pokolenia, częstsza, niż angielskiego, będącego językiem znacznie popularniejszym wśród młodszych Polaków. Bliskość dojazdu, wspólny krąg kulturowy w Europie, znana niemiecka dokładność, uporządkowanie i skuteczność oraz wspomniana częsta znajomość niemieckiego u Polaków są przyczynami podejmowania tak wielu wspólnych działań edukacyjnych przez przedstawicieli obu krajów. Na podkreślenie zasługuje fakt, że pomiędzy Polską a Niemcami szczególnie chętnie nawiązywana jest współpraca edukacyjna w obszarze uczenia się seniorów. W ciągu 10 lat realizacji programu organizacje niemieckie były zaangażowane we współpracę z organizacjami z Polski na stałym poziomie 40%. Tylko niewiele mniejszą popularnością cieszą się Niemcy jako kraj docelowy wyjazdów indywidualnych. W perspektywie ostatnich dziesięciu lat współpracy w programie Grundtvig Niemcy znajdują się na drugim miejscu, po Wielkiej Brytanii.

W obszarze współpracy młodzieżowej – program „**Młodzież w działaniu**” – charakterystyczna jest tendencja spadkowa, zarówno jeśli chodzi o liczbę projektów z udziałem partnerów niemieckich dofinansowanych w ramach programów, jak i liczbę młodzieży polskiej i niemieckiej biorącej udział w tych projektach. Najważniejsze powody to przede wszystkim zmiana charakteru finansowania w ramach programu MŁODZIEŻ, gdzie finansowanie miało charakter jednostronny, dwustronny lub trójstronny – projekt dofinansowany był nie tylko przez Polską Narodową Agencję, ale również przez Narodową Agencję kraju bądź krajów, z których pochodzili młodzi ludzie uczestniczący w projektach. W programie „Młodzież w działaniu” dofinansowanie projektów ma charakter wyłącznie jednostronny, co pozwala na dofinansowanie mniejszej liczby projektów, w których łącznie uczestniczy mniejsza liczba młodych ludzi. Ważna była ściślejsza współpraca Polskiej Narodowej Agencji Programu „Młodzież” i „Młodzież w działaniu” z Fundacją „Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży”, mająca na celu m.in. unikanie podwójnego finansowania tych samych projektów. Ponadto istotne okazały się większa liczba źródeł finansowania inicjatyw polsko-niemieckich, większa aktywność samorządów lokalnych na polu pozyskiwania środków na międzynarodową współpracę młodzieży oraz intensyfikacja współpracy miast i gmin partnerskich w Polsce i Niemczech. W przypadku danych dotyczących wysokości środków przyznanych na dofinansowanie projektów młodzieżowych z udziałem partnerów niemieckich występuje niewielka tendencja wzrostowa, obserwowana od 2008 roku, związana m.in. z większą kosztownością dofinansowanych projektów, a zmniejszająca się nieznacznie liczba coraz droższych projektów powoduje obserwowalny sumaryczny wzrost nakładów przeznaczanych na te projekty.

Powyższa diagnoza spadku liczby projektów z udziałem partnerów niemieckich, jak i liczby młodzieży polskiej i niemieckiej biorącej udział w projektach programu „Młodzież w działaniu” nie może być zatem przesłanką do twierdzenia o zmniejszeniu zainteresowania współpracą młodzieży polskiej i niemieckiej, czy też mniejszej atrakcyjności programu „Młodzież w działaniu”. Poddając analizie współpracę polsko-niemiecką w obszarze projektów młodzieżowych, warto zwrócić uwagę na perspektywę współpracy z innymi krajami europejskimi.

Zebrany materiał wskazuje również, że istotnym elementem współpracy polsko-niemieckiej nadal pozostaje współpraca w zakresie szeroko rozumianej wymiany młodzieży. Zarówno w ramach programu „Młodzież w działaniu”, jak i programu MŁODZIEŻ w przedstawionym okresie, w stosunku do współpracy młodzieżowej z partnerami z innych krajów, najchętniej i najczęściej realizowane były projekty zakładające współpracę młodzieży polskiej i niemieckiej.

W 2013 roku kończy się obecna edycja programów „Uczenie się przez całe życie” i „Młodzież w działaniu”. Nowa edycja programów będzie oparta na dwóch europejskich inicjatywach: „Mobilna Młodzież” i „Nowe umiejętności dla nowych miejsc pracy”. To nowe wyzwania, ale jednocześnie nowy, o wielkim potencjale, obszar współpracy, również z najbliższymi sąsiadami Polski.

Na kolejne 10 lat rozwoju programów edukacyjnych Unii Europejskiej w naszym kraju należy patrzeć przez pryzmat czynnika rozwojowego dla całego polskiego systemu edukacji w aspekcie wielostronnej współpracy z uwzględnieniem współpracy bilateralnej z Niemcami. Dwa duże „rynki edukacyjne”, bezpośrednie sąsiedztwo, wspólne cele są dobrym prognostykiem na przyszłość kontaktów edukacyjnych i kulturalnych Polski i Niemiec.